

645.04103

UAN

DAD AUTÓNOMA DE NUEVO
CIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

1834

BN 1935

J.34

1788

c.1

1080044310

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

IVRIS PVBLICI
ECCLESIASTICI
PARS GENERALIS
DE ECCLESIA CHRISTIANA
POTESTATISQVE SACRAE

CVM CIVILI SEXV
OPERA

GEORGII SIGIS. LACKICS I.C.
ET IN REGIA TYRNAVIENSI VNIVERS.

Iuris Ecclesiastici Professoris Publici.

EDITIO PRIMA HISPANA
IN VSVM SCHOLAE VALENTINAE.

VALENTINAE
IN OFFICINA IOSEPHI ET THOMAE DE ORGA
CIDIDCCCLXXXVIII.
SVPERIOKVVM PERMISSV.

46553

200.7

BX 1935

L34

1982

IVIRIS PAVLICI

ECCESTASTIC

PARS GENERALIS

Tibi Deus imperium commisit, nobis, quae sunt Ecclesiae, credidit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinae: ita et tu cave, ne, quae sunt Ecclesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quae sunt Caesaris, Caesaris, et quae sunt Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum et sacerorum potestatem habes Imperator.

ANNAE Hosius Cordubensis Episcopus
apud Athanasium in epistola
ad solitar. vitam agentes.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL D

ASOCIACIÓN DE INVESTIGADORES EN HISTORIA DE LA CIENCIA Y LA CULTURA

INSTITUTO DE HISTORIA DE LA CIENCIA Y LA CULTURA

SERVICIO DE INVESTIGACIÓN Y DESARROLLO TECNOLÓGICO

L3401

LECTORI.

Eandem, quam in prima parte, curam diligentiamque posuimus, ut haec Praeognitorum iuris canonici pars secunda emendatissime, quo ad fieri posset, ederetur. Conqueritur Lackies §. ult. defuisse sibi plurima subsidia perficiendo huic opusculo necessaria. Scilicet defuerunt ei, ut nos conuicimus, nonnulla SS. Patrum opera, et conciliorum collectiones: ut propterea quae in doctrinae confirmationem inde allegat testimonia, non ex ipsis fontibus, sed ex recentiorum scriptis bona fide sumserit. Quod ille fortasse non potuit, id nos praestitimus. Conciliorum, SS. Patrum, Pontificum testimonia ad optimas editiones exegimus, multisque adeo et propriam restitimus sedem, et veram germanamque lectionem. Pauca sunt, quae omnino reperire nusquam potuimus: quamobrem nec loca indicavimus ubi leguntur. Quae autem e graeco translata sunt, cum exemplaribus graecis contulimus, et si sententiam satis exprimebant, nihil mutavimus; si ve-

ro quidpiam minus consonum, minusque
 graeco textui respondens nobis visum fuit,
 illud emendavimus, intacta reliqua interpre-
 tatione. Quod observare poteris §. 73. et
 115. in testimoniis e Gregorio Nazianzeno
 et Theodosio Imperatore desumptis. Haec ver-
 ba, quas nos et quem gregem non solum tunc
 beatus suscepit Petrus, sed et nobiscum eas sus-
 cepit, et cum illo eas nos suscepimus omnes,
 D. Ambrosio attribuantur a nostro Lackies
 §. 84. et 86. Sed quum depromta sint ex
Lib. de dignit. sacerdotii, qui etiamsi peran-
 tiqus nec contemnendae auctoritatis, falso
 tamen adscribitur magno Ambrosio: nos ea
 expunximus, ac suum cuique loco testimo-
 nium Ambrosii legitimum et genuinum sub-
 stituimus. Et ne multis te moremur, editio-
 nis nostrae praestantiam tumer ipse depre-
 hendes, si cum Viensi et Veneta contuleris.
 Vale.

SYNOPSIS DOCTRINAE.

SECTIO I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA EIVSQVE

REGIMINE.

CAPVT I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA

EIVSQVE NEXV.

I. R atio huius instituti.	Pag. 1
II. Ecclesia Christiana est societas religionis co-
lendar causa.	3
III. Non iam in primordiis humani generis,	4
IV. Sed a Christo instituta, et per Apostolos pro-
pagata.	6
V. Quod sine ulla probabili ratione negavit Boeh-
merus fatente ipso Morhemio.	8
VI. Finis huius societatis non est praesentis, sed
futuræ vitæ aeterna beatitas.	10
VII. Vnio vero duplex, interna una, altera ex-
terna.	12
VIII. Quarum posterior maxime unam efficit et vi-
sibilem Ecclesiam, unitate primum Fidei.	14
IX. Deinde Charitatis Christianorum propriae.	15
X. Quae involvit unitatem capitis, non tantum in
singulis cetibus Christianorum,	16
	XL

- XI. Quod fatetur Dodwellus, sed etiam in Ecclesia universali. 18
- XII. Cuius ope omnes inter se Christiani eternam fidei et charitatis communionem colunt. 19
- XIII. Servata canonica membrorum subordinatione. 20
- XIV. Per diversos ministerii sacri gradus, ex quibus existit Hierarchia, quam ecclesiasticam dicimus. 22

CAPVT II.

DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA.

- XV. Hierarchia laicos non complectitur, quos a ministerio sacro, nisi rite ordinatos, Christus ipse remouit. 23
- XVI. Constat itaque solis clericis varios in gradus distinctis pro varietate muneris, quod obeunt. 25
- XVII. Ministerium obeunt Diaconi, iussu Christi ab Apostolis instituti. 27
- XVIII. Quod veteres minime negabant. 28
- XIX. Et instituti quidem non ad mensam tantum, sed etiam ad sacrum altaris ministerium. 29
- XX. Diuinae pariter institutionis sunt episcopatus et presbyterium. 30
- XXI. Et ille quidem hoc tam ordine quam potestate superior. 32
- XXII. Quod praeter diuinarum litterarum testimonia sancti et antiquissimi Patres constanter docuerunt. 35
- XXIII. Inter Episcopos unus est ceteris superior, instructus primatu universali. 37
- XXIV. Qui in D. Petro coepit. 38
- XXV. Testantibus id sacris literis. 39
- XXVI. Et constanti omnium saeculorum traditione. 40
- XXVII. Ideo a Christo institutus, ut capite consti-

- gituto schismatis tollatur occasio, ut ait S. Hieronymus. 42
- XXVIII. Hinc liquet, gradus hierarchicos alios esse diuini iuris, 46
- XXIX. Alios humani, ab Ecclesia demum procedente tempore institutos. ibid.
- XXX. Non ordinis, tantum, verum etiam iurisdictionis. 47
- XXXI. Ad exercendam concinnius potestatem, de qua nunc agendum est. 48

CAPVT III.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

GENERATIM.

- XXXII. Potestas ecclesiastica est ius determinandi omnia, quae ad finem Ecclesiae obtinendum apta sunt. 49
- XXXIII. Hoc iure Ecclesiam ab ipso Christo ornata fuisse. 50
- XXXIV. Ipse per se sacris saeculorum omnium usus manifeste evincit. 52
- XXXV. Ceterum originaria haec potestas Ecclesiae tota spiritualis est. 53
- XXXVI. Qualem solam Christus in terris exercuit. 55
- XXXVII. Nec aliam omnino futuris post se regis dominici pastoribus contulit. 57
- XXXVIII. Quapropter non in temporalibus, sed in negotiis spiritualibus dirigendis versatur. 59
- XXXIX. Cuius generis sunt res fidei et morum, in quibus indicandis infallibilis Ecclesiae est auctoritas. 60
- XI. Res item disciplinae sacrae. 62

XLI. Verum ita determinandae, ut ne quid detrimenti Republica capiat.

63

CAPVT IV.

DE POTESTATE ECCLESIAE

LEGISLATIVA.

- XLII. Determinationibus ab Ecclesia factis parere fideles debent. 64
 XLIII. Ob subordinationem hierarchicam a Christo institutam. 65
 XLIV. Unde potestas ferendarum legum, qua gaudet Ecclesia christiana, divino et iure competit. 67
 XLV. In negotiis nimirum spiritualibus, quae soli potestati ecclesiasticae per se subiecta sunt. 69
 XLVI. In quibus Ecclesia omnes christianos in conscientia decretis suis obligat. 71
 XLVII. Ex quo scilicet sufficienter promulgata sunt, 73
 XLVIII. Per singulas provincias, 74
 XLIX. Non sine Principum christianorum assensu. 76
 L. Cuius aduentus ea vis est, ut canones Ecclesiae etiam vim publicae legis sortiantur. 78
 LI. Quemadmodum autem ferre legem, ita etiam dispensare Ecclesia ab ea potest. 79
 LII. Quoties id utilitas vel necessitas, non privata, sed publica suadere potest. 86
 LIII. Quod idem de privilegiis quoque et exemptionibus tenendum est tanto magis, quo gravius per hanc disciplinae vulnus infligitur. 82
 LIV. Legislativas potestati inest etiam potestas tam interpretandi authentice, 85
 LV. 86

LV. Quam abrogandi leges ecclesiasticas: illa divinis etiam, adeo tantum in humanis: esse in his quoque parces ea uti Praesules debeat. 86

CAPVT V.

DE POTESTATE ECCLESIAE

IUDICIARIA.

- LVI. Potestas Ecclesiae iudiciaria in causis in fidei controversiis cognoscendis, et dirimendis sita est. 87
 LVII. Quam potestatem Ecclesiae christianae competere, 88
 LVIII. Non tantum ex usu iam inde ab arva Apostolorum perpetuo, 89
 LIX. Verum ex Imperatorum etiam confessione evidens est. 91
 LX. Sed in causis dumtaxat ecclesiasticis. 93
 LXI. Nam quod progressu temporis causas etiam profanas per modum arbitrii audierint Episcopi, 95
 LXII. Id prohibentibus Imperatoribus factum est. 96
 LXIII. Quorum gratia nuncitur, quam in his causis adhuc exercent, iurisdictione externa. 98
 LXIV. Interna enim tota iuris divini est, de qua exponunt Theologi. 100

CAPVT VI.

DE POTESTATE ECCLESIAE

COERCITIVA.

- LXV. Vt ne autem et leges Ecclesiae, et decreta
 b ta

- in inania sint apud homines mordentes frenum, 100
 LXVI. Inest potestati clauum etiam ius co-
 cendi. 102
 LXVII. Quod non singuli, sed Antistites in Ec-
 clesia exercent, 104
 LXVIII. Interrogandis poenitis spiritualibus, 105
 LXIX. Non etiam civilibus, nisi quatenus leges
 publicae indulgent. 107
 LXX. Ad quas solas vindicta sanguinis perti-
 net, quam Ecclesia nec habet, nec vindicat. 109
 LXXI. Contenta gladio spirituali, cuius vis maxi-
 ma in excommunicando est. 111
 LXXII. Quae iure quidem societatis sacrae pri-
 vat, non etiam bonis iis, quae quis habet,
 sed non ab Ecclesia. 112
- CAPVT VII.
 DE IMPERIO SAC.
- LXXIII. Ex potestate legislatiua, iudiciali, et
 coeactiua consistit imperium sacrum. 115
 LXXIV. Quod proinde iuris diuini est, eisdem
 que in rebus dirigendis versatur, in quibus iu-
 ra, et quibus componitur. 116
 LXXV. Imperio autem Ecclesiae omnes fideles,
 etiam Antistites et Reges ruberunt. 118
 LXXVI. Quod et si ab imperio civili penitus dif-
 ferat, verum tamen est imperium. 120
 LXXVII. Et ob id Ecclesiam efficit societatem
 inaequalem. 123
 LXXVIII. Ex quo consequens est, ut omnis chri-
 stianorum ceteris duplici potestate regatur. 125
 LXXIX. Quorum utraque suo in ordine summa
 est et independent. 127
- LXXX.

LXXX. Id quod nihil repugnare, et fateatur Wol-
 fus, et negare vix possunt, qui iura collegia-
 lia ita Ecclesiae vindicant, ut Principi non
 aliter subesse velint, quam ut curam gerat, ne
 quid Respublica ex noui eorum detrimenti pa-
 tiatur. 129

CAPVT VIII.

DE FORMA IMPERII SACRI

- LXXXI. Determinaturis formam imperii sacri
 in subiectum inquirendum est, cui illud imme-
 diate inhaeret. 132
 LXXXII. Iacobatus omnem a Christo potestatem
 Petro soli collatam tribuebat, a quo deinde in
 ceteros Apostolos dimanauerit, quam opinionem,
 quod sciam, omnes reiciunt. 133
 LXXXIII. Ab hac sententia non multum abest
 nuperus scriptor, qui sub Itali nomine lateus
 Febronius impetebat, externam iurisdictionem
 soli Petro tribuens, internam etiam Apostolis
 soli Petro tribuens, externam iurisdictionem
 LXXXIV. Cuius discriminis nullum est prorsus
 in ullo antiquo monumento vestigium. 134
 LXXXV. Fateatur auctor Anti-Febronii vindica-
 ti, datam a Christo Apostolis etiam exter-
 nam iurisdictionem aeque ac Petro; sed eam
 in hoc ordinariam, in illis extraordinariam
 statuit. 136
 LXXXVI. Quae distinctio perinde omnibus San-
 ctis Patribus incognita tamquam commentitia
 reicienda est. 137
 LXXXVII. Nec huic sententiae S. Optatus, Leo
 M. alii fauent, 140
 LXXXVIII. Vt sincera testimoniorum, quae ob-
 ii.

- icit, explicatio facile quæque docere potest. 141
 LXXXIX. Episcopi itaque suam a Deo immediate in consecratione potestatem adipiscuntur. 143
 XC. Eamque omnes æqualem in solidum sua quicque in diocesi exerceat, Cypriano auctore, subordinatione tamen canonica temperatam. 145
 XCI. Unde immediatum imperii sacri subiectum est unitum cum suo capite corpus Episcoporum. 147
 XCII. Quo fit, ut forma eius non sit absolute monarchica, sed aristocratice temperata, qualem fuisse ostendit observantia primitivæ Ecclesiæ. 149

149

SECTIO II. DE POTESTATE CIVILI

RIVSQUE AD ECCLESIAM HABITV.

CAPVT I.

DE POTESTATE CIVILI

IN SE SPECTATA.

- XCIII. Potestas civilis, quæ in dirigendis civium actionibus ad communem securitatem sita est, 152
 XCIV. Haud minus quam sacra Ecclesiæ potestas a Deo primum instituta est. 153
 XCV. Cui solidam rerum temporalium administrationem commodavit. 155
 XCVI. In qua proinde, si delinquant Principes, a solo Deo puniri possunt. 157
 XCVII. Non vel ab Ecclesia, vel a summo eius Antistite, quod perperam recentior schola docuit. 158
 XCVIII. Sanctam enim et inviolabilem esse Libertatem, etsi non tam dilucide in sacris litteris expressum foret, 160
 XCIX. Abunde tamen convincet christianorum disciplina, non tantum sub ethnicis, 162
 C. Sed sub christianis etiam Imperatoribus religiose observata. 164
 CI. Cuius lex erat præ ceteris laudabilis, ait Nazianzenus, quæ clericos perinde ac laicos in temporalibus Principi suo subiciebat. 165
 CII.

SE-

- CII. Obligant non meta poenae, sed de conscientia, Augustino interprete. 167
- CIII. Neque existimabat vetus Ecclesia, divino se, sed humano iure bona sua possidere. 168
- CIV. Unde nefas putabat communibus se civium oneribus subducere. 170
- CV. Cuius summa auctoritate frecti plane statumus, immunitatem ecclesiasticam non divino, sed humani tantum et civilis iuris esse. 172
- CVI. Quare porro supremæ Regum potestati nec praeiudicat, 174
- CVII. Nec impedire potest, quo minus illi saluti populorum suorum, 176
- CVIII. Etiam limitando privilegia iam noxia patrias, consulere possint. 178

CAPVT II.

DE POTESTATE PRINCIPVM

CHRISTIANORVM CIRCA SACRA GENERATIM.

- CIX. Potestatem circa sacra, sunt qui Principibus christiani prorsus adjudicant. 179
- CX. Sed hoc vetustissimorum Patrum traditio, 180
- CKI. Et cum primis S. Augustini auctoritas luculentissime refellit. 181
- CKII. Eam autem nimum extendunt scriptores Protestantium plerique vestustiores, 182
- CKIII. Temperatius est recentiorum systema, sed in adsignandis eius limitibus parum sibi constant etiam novissimi eorum scriptores. 183
- CKIV. Fundamentum iuris istius non est privile-

- gium Sedis apostolicæ, ut Bellarminus vult persuadere, 185
- CKV. Sed ipsum imperium civile. 187
- CKVI. Ex quo fluit primum quidem ius determinandi ea, quæ ad religionem sunt adiacentia. 189
- CKVII. Ius deinde supremæ ac generalis inspectionis, efficiendique ne quid fieri contingat, ex quo detrimentum Respublica patitur. 190
- CKVIII. Et ius demum advocatiæ ecclesiasticæ, tum in rebus fidei ac morum, 192
- CKIX. Tum etiam in negotiis disciplinæ ecclesiasticæ. 194
- CXX. In qua, si per abusum ecclesiasticæ potestatis iniuriam patiuntur subditi, liber esse debet ad Principem recursus. 196
- CXXI. His quatuor fundamentis omnia continentur iura Principum circa sacra: quæ tamen suos intra limites exercenda sunt. 197

CAPVT III.

DE LIMITIBVS VTRIVSQUE

POTESTATIS.

- CXXII. Concordia Sacerdotii et Imperii sita est præcipue in custodiendis religioe limitibus, quos et natura ipsa, et Christus utrique potestati adsignavit. 198
- CXXIII. Limites autem determinandi sunt ex diversitate finium, 199
- CXXIV. Mediorum, 200
- CXXV. Ex diversa civium et personarum ecclesiasticarum relatione, 201

CXXVI. Bonorumque ac rerum diverso Gen-

CXXVII. Potissimum vero ex obiecti, circa quod
versantur, diversitate.

CXXVIII. Peroratio ad Auditores.

202

203

204

ERRATA.

Pag.	Lin.	Errata:	Loge:
15	24	quam in illa.	qua in illa.
117	penult.	in aliquibus exempl.	in cursibus. incurisus.
127	in not.	Tom. 1.	Tom. 2.
134	26	§ LXXXIII.	§ LXXXII.

IVRIS PVBLICI
ECCLESIASTICI
PARS GENERALIS.

SECTIO I.
DE ECCLESIA CHRISTIANA EIVSQVE
REGIMINE.

CAPVT I.
DE ECCLESIA CHRISTIANA
EIVSQVE NEXV.

§ I.

Ratio huius instituti.

VAE tamquam praecognita disciplinae sa-
cratae in ipsa institutionum instituta tractan-
da esse doctiores praecipiant, ea parte qui-
dem, dilucide tamen, nisi fallor, et pra
instituto nostro satis explicite exposita sunt.

Restat, ut ad ipsum iam totius doctri-
nae systema ea, quae coepimus, ratione explicandum pro-
grediamur. Sed ad hoc ipsum doctrinae istius systema re-
cte ac scienter intelligendum quantopere intersit, veram

CXXVI. Bonorumque ac rerum diverso Gen-

CXXVII. Potissimum vero ex obiecti, circa quod
versantur, diversitate.

CXXVIII. Peroratio ad Auditores.

202

203

204

ERRATA.

Pag.	Lin.	Errata:	Loge:
15	24	quam in illa.	qua in illa.
117	penult.	in aliquibus exempl.	in cursibus. incurisus.
127	in not.	Tom. 1.	Tom. 2.
134	26	§ LXXXIII.	§ LXXXII.

IVRIS PVBLICI
ECCLESIASTICI
PARS GENERALIS.

SECTIO I.
DE ECCLESIA CHRISTIANA EIVSQVE
REGIMINE.

CAPVT I.
DE ECCLESIA CHRISTIANA
EIVSQVE NEXV.

§ I.

Ratio huius instituti.

VAE tamquam praecognita disciplinae sa-
cratae in ipsa institutionum instituta tractan-
da esse doctiores praecipiant, ea parte qui-
dem, dilucide tamen, nisi fallor, et pra
instituto nostro satis explicite exposita sunt.

Restat, ut ad ipsum iam totius doctri-
nae systema ea, quae coepimus, ratione explicandum pro-
grediamur. Sed ad hoc ipsum doctrinae istius systema re-
cte ac scienter intelligendum quantopere intersit, veram

teneré atque explicatam Ecclesiae Christianae notionem, non est cur operose hoc loco demonstretur. Ego quidem certe semper in hac fui sententia, et confirmor in ea quotidie magis, veram ecclesiastici iuris, solidam, omnibusque hominum commentis vacnam cognitionem adipisci posse neminem, nisi qui divinae huius civitatis originem, causam, finem, nexum praeterea membrorum subordinationemque, naturam porro atque indolem imperii sacri, formamque regiminis, habitum denique mutuum sacrae ac civilis potestatis, limitesque a Patribus sapienter designatos, perspectos habet atque exploratos penitus. Isti haec totius canonicae scientiae velut *notio* quaedam *directrix*, in qua determinanda si quid erroris admissum est, aut ambigui relictum luminis, fieri profecto non potest, quin in ipso deinde progressu doctrinae haec tamus persaepe incerti, et pugnantis secum disciplinae varietate obscuritateque impediti. Exemplum testor tot errorum, tot praedudicatarum opinionum ludibria, quae una haec causa peperit, ex quo in scholis *Sanctorum Patrum* sinceram traditionem, et genuinae vetustatis perspicua documenta coepimus artificiosa quaedam disputandi subtilitate, qua vellemus, ducere; non quod par erat, potius, quod illa ducerent, sequi: parum videlicet memores eius, quod est praeculare a *Vincenzo Lirinensi* traditum, modestiae ac gravitatis christianae hoc esse proprium: non sua posteris tradere, sed a maioribus accepta servare.

Securum. Ceterum nemo a me hoc loco exigit, ut, quae in dogmate de Ecclesia ab adversariis communionis nostrae in controversiam aut olim adducta sunt, aut nunc etiam adducuntur, productis rationibus firmare, et ab obiectis argumentis vindicare instituiam. Non enim vel meum est disciplinarum prudenter definitos limites movere temere, vel huius instituti controversias de fide, data opera, illustrare. Scilicet lex scribendi haec mihi proposita est: Relicto sanctioris disciplinae Magistri dogma-

mate, ea dumtaxat ex innumeris seligere, et in quodam veluti systema cogere, quae propius ad explicandam christianae societatis naturam pertinere mihi visa sunt. Nunc ad rem ipsam venio.

§. II.

Ecclesiae Christianae definitio.

Ecclesiae nomen, varie usurpatum a scriptoribus tam Graecis quam Latinis satis omnibus constat. Ego Ecclesiam intelligo illam Christo consecratam fidelium multitudinem exteriorem et visibilem, qua omnes tam boni quam mali christiani in eandem fidei societatem charitatis et communionis vinculo coniuncti, toto licet orbe diffusi, locorumque variis intervallis disiuncti, unum tamen coetum, unum corpus efficiunt. Hunc coetum varie *Sancti Patres* definebant pro varietate eius, quod erat eulogae in disceptatione propositum. *Augustinus*, cui res erat cum Donatistis, qui veram Christi Ecclesiam intra Africae angustos limites inscite concludebant, *Ecclesia est*, inquit, *populus fidelis per universum orbem diffusus*. *Cypriano* adversus hominem schismaticum disputanti illa est *plebs sacerdotum adunata*, et *pastori suo grege adherens*. *Luculentius* utroque *S. Ambrosio*: *Est congregatio*, inquit, *quae in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis adurgit*. Ex his fortasse non inconcinne huius in hunc modum potest, ut sit *cunctis hominum eiusdem christianae fidei societate coniunctorum*, qui sub communi legitimorum pastorum regimine verum Deum colunt, ut salutem aeternam consequantur.

Senior. Erunt, scio, qui, alius aliud in hac definitione

A 2

si

1. *Lb. de agn. Christ. cap. 29.*2. *Epist. 69. edit. Baluz.*3. *Lb. 1. de offic. cap. 1. n. 19.*

initione, aut, si maxis, descriptione requirent. Sed difficile est ad omnium ingenium sapere. Aut, quae est alia a doctissimis viris adhuc tradita Ecclesiae notio, quae non in alicuius reprehensione incidit? Ceterum, si quis hanc nostram comparare cum illis velit, quas Belarminus, Tournellus alique dederunt, deprehendet verbis multum, re nihil distare. Abstini autem ab illis consulo, quae in controversia posita sunt, ne quod minime volebam, statim in principio discipandum sit. Conf. Honor. Tournel. *curs. theol. tom. 2. quaest. 1. art. 1. et 2.*

§. III.

Eiusdem origo.

Societatis huius indolem non eam, quam humana opinandi libido commenta est, verum a Deo ipso inditam evolvere dum instituo, initia eius primum exquirenda sunt. Atque catholicis quidem divinam illius originem esse certum est, sed eam alii ad ipsa rerum creaturarum initia referunt. *Honoratus* certe *Tournellus* & totus in eo est, ut Ecclesiam christianorum eandem esse persuadeat, quae dudum ante natum Christum, imo ante legem a Moyse promulgatam existerit. Neque ego sane is sum, qui andem negare, permulta esse tam ad fidem quam ad mores pertinentia praecepta, quae Christianis sunt cum Iudaeis communia: verum ita censeo tamen, ut haec quaedam in fide ac moribus consensionem probare possint quidem, Ecclesiam eandem probare minime possint. Neque hoc contendeant veteres illi, quos sententiae istius auctores sibi existisse *Tournellus* latetur, *Eusebius* et *Augustinus* &. Neuter enim, si recte intelligo, aliud disputabat quidquam, quam Christum Hebraeis fuisse non incognitum, notionem quam-

quandam de vera morum castitate, quae nequaquam in node externorum rituum observantia consistit, iam inde a primordiis rerum mortalibus insitam fuisse, neque ullam, nisi per Christum ad salutem viam unquam potuisse. Quo sensu *Leo P.* gratiam Dei dicit, quod *semper est universitas iustificata Sanctorum, autem esse Christo nascente non coepit.* Quae fides, ut praemonebam, ac notionem quandam consensionem, ex qua existit interna fidelium unio, non externam demonstrant societatem Christianos cum Iudaeis coniungentem (§. II.).

SCHOL. I. Et vero internam hic duxerat intelligi unionem Sanctorum, atque internam iustorum Ecclesiam testis est idem, quem *Tournellus* laudat, *S. Augustinus* *serm. 4. de Iacob. et Esau cap. 11. Ecclesiam autem, inquit, accipite fratres, non in his solis, qui post Domini adventum et natiuitatem esse coeperunt sancti, sed omnes, qui quot fuerunt sancti, ad ipsam Ecclesiam pertinent.* *Augustino* consentit *Gregorius M. in Hom. 19. in Evangel. Qui habet vineam, universalem scilicet Ecclesiam, quae ab Abel initio usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, tot quasi palmites nesci.* *Fiximillier de Respobl. sacre. orig. divin. Ex. 1. §. 18.*

SCHOL. II. Hoc si pro eo, quod libenter ostendat, acuminis ad animum suum revocasset *Ans. Molitor*, abstinuisset utique a ieiuna illa observantia, quam §. 1. dissertationis de bonis Ecclesiae, inscite admodum ac illepidè adscripsit. Quod ne quis per iniuriam a me dictum suspicetur, ea ipsa viri huius verba: *Christi Ecclesia ab exordio mundi usque ad eius exitum uncta in se ipsa atque invariata est: tantummodo in sui constitutione diversa, pro temporum diversitate, existit, perinde atque Romanum Imperium unum atque indivisum fuit, quomodo sui regiminis vario variis identidem vicis fuerit paxa. Eadem multa latioribus*

1 *Leo. cit. art. 3.*2 *Nat. Alex. Hist. Eccl. Saecl. I. dist. 1.*

patere spatia, accommodatior longe est, et ad sua aptior emulatio: Sancta istamque necessaria et it tempora spelles, antiquior omni quolibet Imperio ac ditione, utpote quae orbi ipsi est coarcta. Perspicuum inde est quam fallax atque spuria sit Protestantium pene omnium Iuriconsultorum opinio ac loquendi modus, cum adserunt Ecclesiam in civilem ingredi Rempublicam, cum sateri e contrario debeant, civilem Rempublicam in Ecclesiam ingredi: nam cuiuscumque rei is ordo est, ut minor in maiori comprehendatur. Nonne perperam proferrem civilem Rempublicam in aliqua familia contineri? Quin proferri indubie debet, familiam quamlibet a civili contineri Republica: enimvero cum haec illis longe sit amplior, illas sibi necessario subdit, non tamen e contra. Cetera eiusdem sunt acuminis, quae piger adscribere: longa enim est fabula, quam laxit vie politis, immemor, ut videtur, Ecclesiam, quam ab Abele repetit Gregorius M., electorum, inquam, Ecclesiam bonis temporalibus non egeret.

§ IV.

Est a Christo.

Itaque externae istius et a Iudaeis seignificae Christianorum societatis auctor est atque institutor Christus. Quod quidem tam est aperte in sacris litteris positum memoriae, ut extra omnem possum controversiam videatur. Quam dies factus erat, inquit Luc. 1, vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et Apostolos nominavit. Post haec autem designavit Dominus 2, et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo

1 Pl. 11.

2 Luc. X. 1. seq.

erat ipse venturus. Multi vero crediderunt in eum 1, et magna cum equabatur multitudo, quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur 2. Equidem Christus, quum ita amplius triensio de vera salute aeternam adipiscendi via populum Iudaicum erudiret, nihil ipse praetermittit eorum officiorum, quae verus lex Hebraeis imponebat, communionemque cum Iudaeis tam cultus publici, quam ceterorum a Deo praecceptorum rituum et retinebat ipse, et suis idem ut facerent tantisper, commendabat: interitum tamen tam legis ipsius, quam Republicae Hebraeorum nec obscure nec infrequenter praedicebat, olimque a se religionis causa instituendam societatem perfectiori quadam ratione. Drum culturam, et per universum terrarum orbem propagandam disertissime praenunciabat 3. Neque vero praenunciabat haec tantum. Coepit mox ipse sanctioris huius coetus fundamentum facere: quotquot enim seu ipse seu discipuli eius huc adducebant, ut Dei se Filium, missumque divinitus humani generis liberatorem palam se unire profiterentur 4, eos illico novi foederis sacris per Baptismum initiati, dogmatibusque novis, ac novis vivendi agendique regulis praecriptis a reliqua Iudaeorum turba segregari iubebat, inque suam tanquam familiam cooptari. Habetur igitur Christus iam tum ovile suum, habebat oves suas: Et animam meam pono pro ovibus meis, inquit 5, et alias oves habeo, quae non sunt ex hac ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et per unum ovile et unus pascor. Quapropter dubitari omnino non potest, quin Christus, ut ut legem veneraretur ipse et coleret, re tamen vera a Iudaeorum Ecclesia cum suis secessionem fecerit, diversamque ab illa societatem reli-

1 Ioann. VII. 12.

2 Ioann. VI. 1.

3 Ioann. IV. 21. Luc. XIX.

4 Math. X. 11.

5 Ioann. X. 11.

glosam condiderit, quæ per omnem sensim orbem ab Apostolis huiusmodi discipulis propagata, ipsius deinde nomine christiana est appellata.

SCHOL. Iosephus Antig. Iudæis. lib. 18. cap. 4. Conf. Natalis Alexander in Hist. Eccles. vet. testam. actat. sect. diss. 10. Mosheim de reb. Christian. ante Constant. M. Saec. I. §. 5. Fixsmüller loc. cit. §. 19. Schmetterer Introd. in univers. ius canon. diss. 1. cap. 2.

§ V.

Coniectura Bohmeri refellitur.

Atqui hoc tamen in controversiam revocabat Iustus Hleus. Bohmerus, cui viro si credimus, nec Christus separatim huius generis coetum instituit ullum, nec Apostoli, donec facta Gentium ad Christum accessione, et nata hos inter ac Iudæos de legalium necessitate controversia, illos quidem hæc ipsa ratio cogeret res suas ab his secundas habere, quod institutum rubinde Hebræorum tunc etiam persequentium furor propagatum, urbis demum ac templi excidium perfecit. Bohmero post multos alios novissime adnotans est Roscherus in ea, quam de origine potestatis ecclesiasticæ scripsit, commentatione 1. qui quidem omnes, si recte coniecit doctissimus Rantzenbachius, viri, ne, si Ecclesiam eorum societatem diversam et peculiarem divinitus institutam admittant, etiam iura eidem quæstam divinitus compertire, quæque probe illi auferri, et in Principem transferri non possint, adstruere cogantur; primum illud, unde hæc cetera consequuntur, infirmari maluerunt 1. Sed infirmandi causam idoneam nullam video. Bohmerus quidem certe, qui in hac firmanda opinione operam

1 Dissert. 8. ad Eph. cap. 2.

2 Idem. 1. §. 4.

3 Ius. nov. publ. eccles. §. 1.

ram videtur non segetem collocasse, nihil dixit, quod eam iuvet magnopere.

SCHOL. Habent causas suas viri docti quidam, maxime inter Iureconsultos, inquit Mosheim loc. cit. cur libenter concedere nolint, Iesum Christum, dum inter Iudæos viveret, secessionem cum suis ab Ecclesia Iudæica fecisse, novamque societatem hominum Deum voluntium erexit a coetu iudæico distinctam. Mihi vero hoc in primis certum et perspicuum esse videtur. Quicumque nova dogmata proponit, novamque vivendi et agendi formam præscribit, eos, qui hæc dogmata recipiunt, hancque vivendi normam probant, per sacram quamdam ceremoniam a reliqua turba recernit, et in familiam suam cooptat; cum his sociis suis conventus singulares celebrat; denique frequentissime eos exhortatur, ut, quam semel amplexi sunt, credendi vivendique normam constanter teneant: is, nisi totius fallor, novam civitatem religionis in populo condit, suosque veterem certa ratione deserere iubet. Hæc vero omnia Servatos fecit. Primum omnes, quos eruditabat, hoc docebat, in se Messiam patribus Iudæorum a Deo promissum adventurum: qui hæc dogmata et præcepta placere sibi protestantur, eos a discipulis suis sacro ritu lustrari volebat Ioann. IV. 1. 2. et per hanc ceremoniam divina virtute præditam iure civitatis veluti donabat; lustratos secum coniunctissimos esse, publicæque fidem suam et spem in ipso positam declarare volebat: cum his cultus divini causa sæpe conveniebat; hos de imminente civitatis et religionis iudæicæ exitu aliisque rebus accurate eruditabat. Mitto reliqua, quæ huc referri possunt.

Finis Ecclesiae Christianae.

Est itaque ut religionis ita societatis Christianorum idem auctor *Christus*, idem omnino *finis*. Ac ceterae quidem, in quas variis de causis mortales saepe coeunt, societates vitae huius fere interitum olim felicitatem consequantur. Nam et ipsa, quae aliis omnibus et magnitudine praestat et nobilitate, civilis societas beatam se ac felicem prorsus reputat, quum ab omni secunda metu, rebus, quibus ad vitae commoditatem abundat, tranquillo perfrui potest. At Christianorum sanctior est ac sublimior finis: beatitas nimirum, non huius vitae et quae corporis commodis circumscribitur, sed ea, quae est animae, et ad futuram vitam pertinet, obtinenda per fidem in *Christum* humani generis liberatorem (§. V.). Quod aperte *Servator* docuit, quando legationis, quam obibat, rationem redditurus, quia descendit de coelo, aiebat, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me: *Haec est autem voluntas Patris, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.*

Corol. I. Liceat hinc nobis nonnulla ducere con-
sectaria, quae in iuris Ecclesiastici publici systemate rite
constituendo permagni sunt usus. Primum hoc esto: fi-
nem Ecclesiae Christianae propositum, ab eo, cuius ad-
picendi causa civiles societates coaluerunt, diversum es-
se prorsus ac *spiritualium*; sine Rerumpublicarum prae-
stantiorem quidem ac *sanctiorem*, minime vero vel al-
terum alteri subordinatum vel contrarium: quorum il-
lud Bellarminus disputabat, hoc effutiebatur temere homo,

in-

1 Wolf. Iur. nat. tom. 8. cap. 1. §. 13.

2 Ioann. VI. 38. 40.

ingenio valens et acumine, sed impio interdum Rous-
seawius. Vid. Hein. Gotter. Scheidemantel, *Regum*
iur. ac ratio (vulgo, *razon de estado*) *pro acceptione ac*
moribus principalium populorum §. 12. et 17.

Corol. II. Ex hoc autem consequens est alterum
superiore haud minus perspicuum: quoniam ex finibus
societatum obligationes ac leges, ex his porro officia du-
cuntur ac iura sociorum: leges quibus Ecclesia Chri-
stiana regitur, et officia quae a suis deposcit, iuraque
quibus seu ipsa sacra haec societas seu membra eius sin-
gula gaudent, ita esse comparata, ut legibus, officiis,
iuribus civilibus, aut haec illis adversari per se omni-
no nequeant; non magis certe, quam rectae rationi quid-
quam esse potest consentaneum, quod sit a vera reve-
latione alienum. Apposite S. Augustinus, lib. 19. de Ci-
vit. Dei cap. 17. *Haec, inquit, celestis civitas, dum*
perigrinatur in terra, ex omnibus gentibus etnes evo-
cat, atque in omnibus linguis perigrinam colligit so-
cietatem; non curans quidquid in moribus, legibus in-
stitutisque diversum est, quibus pax terrena vel con-
quiritur vel tenetur; nihil eorum rescindens, nec de-
struens, imo etiam servans ac sequens: quod licet di-
versum in diversis nationibus, ad unum tamen eum-
demque finem terrenae pacis intenditur, si religionem,
qua unus summus ac verus Deus colendus docetur, non
impedit. Vid. Sam. Puffendorf. de concord. verae polit.
eum relig. christ. quae disputatio exstat in disputationi-
bus academicis selectis. Lond. Scan. 1675. 8. et Ioan.
Franc. Buddei diss. de concord. relig. christ. statu-
que itell. Hal. 1704. 4.

Corol. III. Quoniam deinde media rationem con-
tinent finis, ut proinde alterius, quam ipse sit, natu-
rae esse nequeant; manifestum est, media, quibus Eccle-
sia Christiana ad finem sibi propositum contendit, non
temporalia sed *spiritualia* esse oportere: quod Paulus
significare velle visus est, quando arma militiae nostrae

B2

car-

carnalia esse negavit. Vid. Auctor *tract. de potest. eccl. et temporal. propos. 1. art. 1.*

COROL. IV. Denique quo omnes tandem ecclesiasticas constitutiones referri debeat, hinc apertum est: scilicet, ut civilium societatum leges rerum duntaxat publicarum bonum ac salutem respiciunt, ita legibus Ecclesiae is unus scopus propositus esse debet, ut ad eam vitae rationem perpetua constantia consecrandam dirigant fideles, qua efficiantur digni ea, quam immortalis hic animus expectat, aeterna beatitudine. Nam haec nobis *suprema societatis lex* est: haec *salus Ecclesiae*, ac commune Christianorum bonum; non *salus ac dominantis cleri tranquillitas*, quod aperto nimio et indigno eruditione viri odio disputabat Bohmerus in *disc. praelim. de supr. leg. ecclesiast. praemissa*, tom. 1. *Iur. eccl. Protest. Conf. Pla. Fixlmillner loc. cit. §. 10. pag. 14. seq.*

COROL. V. Non est tamen boni communis in Ecclesia, et privati eadem, quae in civitate, ratio. In hac enim hoc illi ita subiectum est, ut quum unius pauciorumque privatum commodum in collisionem venit cum salute publica, necessario cedat. Aliud in societate christianorum, obtinet, in qua, ut ait vir clar. Steph. Rautenstrauch. *Sicut nemo unus renuntiare salutis suae aeternae iure potest, nec ullo eam prodigere casu cuiquam fas et integrum est, ita sane salutis singulorum praecipue invigilandum, ut non possit universum corpus aliquorum membrorum periculis curari, debeatque ad exemplum Magistri nonaginta novem oves derelinqui potius, ut centesima reperitur ad causas. Iust. iur. publ. eccl. §. 55. Quod ipsum ante observavit de Marca lib. 2. cap. 16. §. 7.*

§. VII.

Eiusdem societatis unio.

Unio societatis istius duplex est, interna, quae in ani-

animorum quadam consensione sita oculis hominum inconspicua est, nisi per opera fidei et virtuti congrua, ut *Christus ipse docuit, E fructibus eorum cognoscite eos* 1: et externa, quae duplici potissimum vinculo continetur, *fidei* nimirum, cuius una est atque eadem apud omnes professio 2, et *charitatis* 3, quo omnes, qui ubique sunt Christiani, in unum corpus unamque societatem coniunguntur (§. II.). Hanc unionem sunt qui ex arbitraria hominum confederatione repetant. Verum nihil certius est profecto, quam exteriorem hanc unionem non minus quam priorem illam expressa *Christi* voluntate niti, qui in constituendis illis determinandisque, non *Doctores* duntaxat et *Magistri* vices obibat, sed *legislatoris ac supremi* in Ecclesia a se collecta *Rektoris*, pro ea nimirum summa potestate, quam ubi a *Patre suo coelesti* traditam esse ipse nobis apud *Matth. testis* est 4 dicens: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra: cunctis ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*. Nam sicut impossibile est sine fide placere Deo 5, qui in spiritu et veritate adorandus est 6, et ex toto quidem corde, ex tota anima, ex tota mente et virtute 7; ita neminem *Christus* pro suo se agniturem edixit, qui se coram hominibus negaverit 8. Itaque ab omnibus apertam nominis sui, eademque professionem exigit, sine qua nemini ad regnum a se conditum viam parere voluit. Haud minus perspicuum est alterum de diligendo praeceptum, quo custodiendo se quisque discipulum *Christi* probat: *Mandatum novum do vobis*, inquit, *ut diligatis invicem: sicut*

1 *Matth. VII. 16.*

2 *Irenaeus lib. 1. cap. 10.*

3 *Cap. XXVIII. 18.*

4 *Ad Hebr. XI. 6.*

5 *Iuano. IV. 23.*

6 *Marc. XII. 10.*

7 *Matth. X. 32. seq.*

ut dilecti vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei eritis, si dilectionem habueritis ad invicem. Ioann. XIII. 34. XV. 12. 13. 17.

§. VIII.

Hinc una est Ecclesia Christi.

Primum unitate Fidei.

Vnio haec fidelium omnium unam efficit Ecclesiam Christi, eamque non interna tantum et invisibili, verum externa quoque ac visibili unitate, quam fidei et charitatis vinculo continet (§. VII.). Vnde apposite S. Ambrosius Ecclesiam dicebat congregationem, quae in unum conuersum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis adurgit (§. II.). Vna autem Ecclesia dicitur maxime ob fidem, quae apud omnes eadem esse omnino debet. Ob eam Christus, dum iam prope abesset, ut traderetur inimicis, Ecclesiam suam Patri coelesti commendans, primum quidem pro Apostolis suis, tum etiam pro omnibus, qui in se olim credituri unam consensione sua Ecclesiam effecturi sunt, rogabat: Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint ¹. Et Paulus in ea, quae est ad Ephesios, epistola hoc praeceteris inculcat sollicite, ut occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei :::: ut iam non sinus parvuli fluctantes, et circumferamur omni vento doctrinae ². Ex hac una fide Ecclesiae unitatem etiam Patres aestimabant. Tertullianus libro de praescriptionibus omnes per totum orbem dispersas ecclesias unam appellavit Ecclesiam, propterea quod eadem fide unam omnes probent uni-

¹ Ioann. XVII. 20.

² Cap. IV. 13. 14.

unitatem. Similiter Theodoretus ¹, communiter, ait, omnes ecclesiae ad unam redeuntur ob consonantiam verorum dogmatum. Et explicatius vetus Auctor commentarii, qui Hieronymo olim adscriptus est: Ecclesia, inquit ², ea pluribus personis congregatur, et tamen una dicitur propter unitatem fidei. Cui plane consentit Euthymius ³: Si loca respicias, plures sunt, ait, si religionem et fidei communicationem, omnes, quae ubique sunt ecclesiae, unam constituunt fidelium Ecclesiam. Mitto alia quae huc referri possunt.

§. IX.

Deinde Charitatis.

Quoniam autem nullum schisma non sibi aliquam confingit haeresein, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur, ut Hieronymus ait ⁴; neque schisma vel scissio fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciunt, ut Augustinus ⁵: praeter unitatem fidei (§. VIII.) alio Ecclesiae vinculo opus fuit, quo iuncti inter se christiani solliciti essent, quod Apostolus mandat ⁶, servare unitatem in vinculo pacis; atque ita omnes idem saperent, eandem charitatem habentes, unanimis id ipsum sentientes ⁷. Quo loco non obscure Paulus indicat, ad conservandam fidei unitatem necessariam esse unitatem pacis et charitatis, quam in illa contineri fideles discrete pronuntiabant Episcopi Africae exules in Sardinia ⁸. Membra, scribunt, Ecclesiastici corporis :: in uni-

¹ In Psalm. XLVII.

² In Psalm. XXXIII.

³ In Psalm. LXXXVIII.

⁴ Ad Tit. cap. 3.

⁵ Contra Gress. lib. 2. cap. 9.

⁶ Ad Ephes. IV. 1.

⁷ Ad Philipp. II. 2.

⁸ Tum. 4. Concil. pag. 2733. edit. Venet.

unitate fidei compages retinet charitatis. Ipse Apostolus charitatem Corinthiis commendaturus sententiarum praeceptum ac doctrinae unitatem commendabat: *Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.* I. ad Corinth. I. 10.

§. X.

Ex qua unitas capituli.

Verum haec pacis et charitatis unitas, quam in propriis verae Ecclesiae notis Sancti Patres connumerant, non ex ea consistit charitate, qua diligere homo hominem etiam a fide alienum debet, sed ex charitate quadam speciali christianorum propria, qua adhaerentes suis quisque pastoribus et Episcopis nullo dissidio divulsis, nulla opinionum ac sententiarum varietate disiunctis, ita inter se fidei consensione iunguntur, ut id ipsum omnes sentientes eandem omnes fidei unitatem pacis vinculo custodiant (§. VIII. IX.). In hunc sensum Patres visibilem Ecclesiae Catholicae unitatem interpretati sunt, Cyprianus praecipue, cuius permulta sunt in hanc sententiam testimonia minime vel obscura vel ambigua. *Christo, ait, sunt Ecclesiae plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens (§. II.). Unde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo, et si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: et frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, et latenter apud quosdam communicare se credunt: quando Ecclesia, quae catholica una est, scilicet non sit neque divisa, sed sit atque connexa et cohaerentium sibi invicem sacerdotum glorie copulata.* Similiter ad Rogatianum: *Haec sunt,*

inquit, initia haereticorum, et ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, et Praepositorum superbo tumore contemnunt. Sic de Ecclesia rebellatur, nec altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi et ordinationem, atque unitatem Dei rebellatur. Et rursum in epistola ad Corneliū: *Neque aliunde haereses obortae sunt, aut, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitur.*

Schol. Plura dabit Ios. Bingham orig. ecclesiast. lib. 16. cap. 1. §. 6. vol. 7. pag. 26. seq. Verum haec sufficiunt, ut intelligatur, quid de externa pacis unitate Cyprianus senserit. Rectene autem ita sensu Cyprianus? Bohmerus in diss. 8. ad Plin. et Tertull. cap. 4. sentire ille quidem ac docere visus est consentaneae usui et observantiae aetatis, qua vivebat: sed doctrinae Evangelii et Apostolorum exemplo parum conformiter. Quod si ita est, mirum, existisse neminem aut Cyprianum aequalem, aut ex iis omnibus qui hanc ita multo post Ecclesiae Christianis summa cum et pietatis et doctrinae existimatione praefuerunt, virum sacrarum literarum sat peritum, vel christianae veritatis tam amantem, qui cum, haec tam saepe tam constanter ac publice disputantem, monuisset saltem, ne auctoritatis suae studio, quod suspicatur Bohmerus, huc se adduci patiatur, ut veritati a maioribus traditae vim iniquissimam inferat. Quod quia factum non constat, doctrinam Cypriani Ecclesiae totius doctrinam fuisse credendum est. Bohmeri autem de Ecclesia Christi systema, cuius gratia saepe eruditus ille vir in veteres Patres, Cyprianum maxime, iniurius est, adeo apud ipsos Protestantes, Theologos potissimum vacillat, ut prope abiit a ruina, quam iam dudum minatur. Kippingii huius, quod adfirmo, conatus testes esse possunt.

§. XI.

Eiusque necessitas intelligitur.

Itaque *Cyprianus* principium unitatis in unaquaque Ecclesia Episcopum esse statuit, cui proinde ab omnibus obtemperari oporteat, si modo et ipse cum ceteris Ecclesiae catholicae Episcopis pacem colat (§. X.). Neque enim adsentiri *Dodwell* possumus ita *Cyprianum* interpretanti, ut egisse illum putemus non de illius Ecclesiarum unitate, quam catholicam hodie dicimus, quae nimirum omnes ambitu suo per terrarum orbem Ecclesias particulares complectitur, sed de ipsi duntaxat Ecclesiis particularibus: quae interpretationem ex ipso *Cypriano* egregie refellit novissimus editor *Benedictinus* e congregatione Sancti Mauri. Ipse quoque *Mosheim* in disputationibus historicis tamquam a mente Sancti Marcyrii alienam aperte reiecit. Nec immerito: negari enim profecto non potest, quin non *Cyprianus* tantum, verum alii etiam Sancti Patres visibilem quamdam Ecclesiae unitatem tribuerint, eamque ab uno repetierint Episcopo, quem unitatis huius originem ac centrum statuebant; hoc autem de solis Ecclesiis particularibus ut accipiat, *Dodwell* nihil attulit, quod persuadeat. Est autem, quod omnino dissuadeat: nam, si unus, quod non diffitetur, ad particularis Ecclesiae unitatem Episcopus necessarius est, nihil restat, quam ut ad unitatem totius Ecclesiae unum pariter Episcopum necessarium esse fateamur. Id quod ipsum ante *Grotius*, *Cowellus*, *Caricrius*, *Hookerus*, *Ballerinus* memorati 4 vehementer probant. Verissime igitur *Nicollus* in expositione symboli

1 *Differt. 7. in Cyp.*

2 *In praef. §. 1. pag. 14. edit. Venet.*

3 *Tom. 1. pag. 603. 119.*

4 *De vi ac rat. primat. cap. 8. §. 6.*

li: *Necesse est, inquit, ad unitatem Ecclesiae, non solum ut omnes particularis ecclesiae ministri, laici videlicet et ecclesiastici Episcopo suo adhaereant; verum etiam ut inter Episcopos primus existat, qui omnibus praesideat, prospiciatque omnibus quaecumque ad conservandam unitatem necessariae sunt.*

COROL. Exterior itaque ac visibilis Ecclesiae christianae unitas duobus potissimum rebus continetur, *fide* (§. VIII.) et *charitate* (§. IX.). Ad eam conservandam necessaria est unitas Episcopatus, non in ecclesiis tantum singulis (§. X.), verum etiam in Ecclesia catholica (§. XI.). Vnde duo sunt, quae homines potissimum ab Ecclesia divellunt: *haeresis* nimirum, quae fidei unitas, et *schisma*, quae pax et charitas dissolvitur.

SCOL. Ex his potissimum rebus aio exteriorem Ecclesiae unitatem aestimandam esse. Ceterum non ignoro pluribus de causis Ecclesiam unam dici posse. *Febronius tom. 3. pag. 313. seq.* Vnam Sacramentorum participationem superioribus duobus capitibus adiiciunt plerique ad plenam corporis ecclesiastici unitatem exprimendam. Verum haec non tam unitatem ipsam, quam unitatis significationem ac medium innuit: id quod de aliis etiam, quae ad unitatem referri solent, censendum esse ait recte *Ballerinus de vi ac ratione primatus cap. 10. §. 2.*

§. XII.

Notio communionis catholicae.

Itaque certum nobis esse debet, unitatem non minus quam Ecclesiam ipsam oportere visibilem esse: nulla enim esset, ut *Augustinus* ait, *securitas unitatis*, nisi pateret. Quae autem conspicua oculis sit unitas, ea non in amore et interna dilectione, sed in ex-

C a

ter-

1 *Artic. 9. parti. 1. cap. 1.*

2 *Lib. 3. in parvam. n. 28.*

terna et manifestis declarata indicis charitate sita est: quam *catholicæ communionis* nomine veterum more significamus. Vnde conficitur unitate pacis visibili Ecclesiæ necessaria (§. IX.) communionis catholicæ unitatem ita contineri, ut una *Christi* ac visibilis Ecclesia non nisi in unica communione reperitur, a qua qui absumt, in Ecclesia non sint. Vt autem omnes *Christi* fideles catholicæ communionis vinculo colligati unam constituere ac visibilem Ecclesiam dicantur, non hoc necesse est, ut singuli inter sese nullo medio uniti communicent, quod ne fieri quidem potest: sed ut cum suis quique Episcopis uniantur et communicent (§. X.), quorum mutua communio et canonica per varios gradus subordinatione universum christianum nominis corpus in unam cogit communione Episcopi unius, qui unitatis catholicæ centrum est et origo (§. XI.): ex qua omnium christianorum cum centro suo communione illa existit catholica pacis et charitatis unitas, quam qui non tenet, *Dei legem non tenet, non tenet Patris et Filii suam, vitam non tenet et salutem*. Cyprianus de unitate Ecclesiæ.

§. XIII.

Involvit membrorum subordinationem.

Etsi autem omnes christiani fraternæ charitatis vinculo iuncti eiusdem corporis membra sint (§. XII.), communem Sacramentorum participes (§. XI.) per quæ paciter ad beatiorum vitam omnes contendunt (§. VI.), non est tamen vel idem omnium in eodem coetu munus vel potestas eadem: quod *Apostolus* in priore ad Corinthios epistola adeo perspicue tradidit, ut omnem videatur dubitandi facultatem admississe. Hunc locum respiciens S. Gregorius Nazianzenus, ordo, ait, in Eccle-

sia

siis quoque constituit, ut alii oves sint, alii pastores: alii præsent, alii subint ac parent: alius velut caput sit, alius pedes, alius manus, alius oculi, alius aliud quoddam corporis membrum ad totius Ecclesiæ consensitatem ac utilitatem vel inferius vel præstantius. Itaque christianorum non eundem esse in Ecclesiæ ordinem, evidens est, quippe quorum alii quidem præsent et regant, alii regantur ac subint. Sed nec horum, quibus gubernandæ societatis cura commissæ est, eadem est omnium functio, auctoritas eadem. Vnde graduum varietas ac subordinatio, quæ superiorem hunc, illum iubet esse inferiorem, ne, dum pares iure omnes esse desiderant, disiunctis sententiis dissolutaque communione unitatem divellant Ecclesiæ necessariam (§. XII.).

Schol. Agnovit hæc necessitatem subordinationis Gasp. Zieglerus, eamque auctore ipso Deo institutam discrete adfirmat. Comparatio ista apostolica, inquit, non integro tantum Ecclesiæ coetu, sed etiam, et præcipue quidem, ministerio ecclesiastico, quod speciale in ea corpus constituit, applicari potest. Nisi enim alius in eo oculus, alius manus, pedem alius, et sic deinceps repræsentaverit, fieri non potest, ut *hæc omnia vel tota regat*, quod iubet *Apostolus*: *fieri et expediri omnia queant*. Et voluit adeo ipse Servator Ecclesiæ suæ architectus, dum *ecclesiæ istius ædificii delineavit*, ut plures sub diversis ordinibus, quos præscripsit, ad structuram itam concurrerent, suamque quisque sibi assignatam portionem pro modo facultatum suarum ab ipso Deo concessarum extrueret. Quæ quum ita sint, bono consilio et maximo cum Ecclesiæ compendio in ipso etiam ministerio ecclesiastico propter diversæ ordinis constitutioni sunt, tum qui regerent, tum qui regerentur, qui utrique tamen ad certas vicissim leges adstringi debent, si quidem inter eos perpetuam consistere voluntas

1 Orat. 16. de moderat. in disput. servanda.

2 1. Corin. XIV. 40.

mut harmoniam: *Necessariam inter Ecclesiae ministros talem subordinationem dicimus, quae regendi et parendi, partes distribuit: pares enim et aequales ubi esse cupiunt omnes, quid aliud inde sperandum, nisi inordinata confusio, discerpitis sententiis, ac praeposteris temporibus omnia pessime disturbans. In praef. ad tract. de superintend.*

§. XIV.

Et diversos ministerii sacri gradus.

Atque hic graduum, muneribus ac potestate distinctorum quidem, certa tamen lege subordinatorum concinnus ordo *hierarchia ecclesiastica* dicitur. Quare aliud est *status* Ecclesiae, aliud *hierarchia*. Ille clerum a plebe separat: haec ordinem exprimit ac subordinationem eorum, quos *Christus* instituit ministros ac dispensatores mysteriorum; atque Episcopos posuit regere Ecclesiam Dei. Unde vulgo duplex statuitur, *ordinis* una, altera *invisibilis*. Vtraque auctorioribus quidem in principio, ac post etiam aliquandiu, limitibus circumscripta constitit: utramque aucto fidelium numero, et propagato sensim credentium coetu explicari magis ac distinguere necesse fuit; sed ratio tamen utriusque, et a *Christo* indita forma (§. IV.), quae praeter multitudinem credentium, *Episcopos* Apostolici muneris heredes, et *Presbyteros* discipulorum locum obtinentes a sub uno *Christi* in terris *Vicario* (§. XII.) fide et charitate in unum corpus contingit (§. II.), eadem semper atque invariata retenta est. Verum haec nobis iam paullo explicatius disputanda sunt.

SCHOL.

1. I. Corin. IV. 1.

2. ad. XX. 18.

3. *Cyprian. epist. 42. edit. Baluz.*

4. *Hieron. epist. ad Fabiol. man. 6.*

SCHOL. Sunt qui *discipulorum* munus extraordinarium fuisse, et ad tempus sumentat institutum volunt. Quae opinio si vera esset, dimittenda utique Hieronymi sententia foret, qui ordinem hunc in Presbyteris perstrixisse discrete tradidit. Sed illa profecto vanissima coniectura est, et ipsis sacris litteris aperte contraria. Vid. Frid. Eberh. Rambach in praefat. ad *Blakneri antiq. christ. tom. 1. praef. §. 7.* Sunt porro qui *discipulorum* septuaginta et Apostolorum idem fuisse munus eandemque potestatem contendunt. Sed antiqui Patres eo loco discipulos habebant, ut Apostolis gradu inferiores fuisse contenderent: ita Chrysostomus, na Tertullianus et Clemens Alexandrinus senserunt docueruntque palam, ut intelligi possit, communem tam ductam ab Apostolis traditionem fuisse, quae hoc munus relictum a quocumque potest, quo magis consentanea est his, quae de utroque ordine divinis litteris consignata sunt. Vid. cit. praef. §. 6. Mosheim de reb. christ. saec. I. §. 6. et 7.

CAPVT II.

DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA.

§. XV.

Christiani Clerici sunt aut Laici.

In primis duo sunt Christianorum genera *Clericorum* et *Laicorum*. Scilicet ministerium ecclesiasticum, quo nomine ordo illorum, qui docentium, pastorum, regentium munere in Ecclesia funguntur (§. XIII.), venit, certum est, *Christi* ipsius ab institutione originem ducere (§. IV.). Tam enim multa sunt et tam manifesta institutionis istius in divinis litteris testimonia, ut

nul-

1. Ioann. XX. 21. Matth. XXVIII. 19. Marc. XVI. 15.

nulla possint disserendi subtilitate de-
torqueri. Neque vero instituit hoc *Christus* tantum,
verum modum etiam doctrinae ac formam praescripsit,
rationemque administrandi Sacramenta monstravit; ac
potestatem dedit remittendi retinendique peccata, non
omnibus promiscue, sed his dumtaxat, qui vocati rite,
et ad ministerium obeundum legitimo modo constituti es-
sent. Ut negari non possit, quin et haec et alia hu-
ius generis complura, quae ad ministerium sacrum per-
tinent, ita sint ordinis istius propria, ut sine fraude et
iniuria, sine violata divinae institutionis lege occupari
ab aliis minime possint. Hos autem in alio et a mini-
stris seiuncto ordine connumerari, quid sit, quod ve-
ter, fateor, me intelligere non posse. Etenim vero, quum
de re iuris constet, nolim de nominibus eum quoquam
disceptare pertinacius: non dissimulabo tamen, ad eo-
rum libenter accedere sententiam, qui clericorum laico-
rumque appellationes ipsis adeo rerum christianarum ini-
tus aequales esse putant.

SCHOL. Id quod contra Seldenum et Rigaltium pro-
bat Ios. Bingham orig. eccles. lib. 1. cap. 5. et ante
hunc Petrus de Marca in diss. de discrimine clericorum
et laicorum ex iure divino. Iustum vero Henningium
Bohmerum distinctionem hanc iuris esse divini negantem
praecipue disceptari. 6. et 9. ad Plinium et Tertullianum
refellunt accurate Auctores memoriarum Trevoltinarum
ad ann. 1712. pag. 1800. et praeter Kippingium, Bud-
deum, Moshemium theologos e protestantium commu-
nitione doctissimos, novissime e nostris Placid. Fixlmüller
de resp. sac. orig. divini. Exercit. 3.

§. XVI.

- 1 Gal. I. 8. §. 12.
2 I. Corinth. XI. 23.
3 I. Iuan. XX. 23.

§. XVI.

Clericorum diversi gradus.

Clericorum ordinem universum hierarchia complecti-
tur, in varios gradus distributum, quorum alii divini
iuris sunt, alii ecclesiastici (§. XIV.). De his dein-
ceps agemus. Ex iis vero postremus est gradus Diacono-
rum, quos dubium nullum est, quin iam primis illis ac
beatis Ecclesiae temporibus ad hierarchiam sacram relati
fuerint; nam et in sacris litteris frequens eorum iuncta
est mentio, et antiquissimi rerum christianarum scri-
ptores Diaconos constanter ceteris duobus a Deo institutis
gradibus Episcoporum scilicet et Presbyterorum ac-
censuerunt. Ita Clemens Romanus, Apostolorum, quod
omnes norunt, et discipulus et comes in priore ad Co-
rinthios epistola: Apostoli, inquit, nobis evangelizave-
runt a Domino Iesu Christo, Iesus Christus a Deo. Mis-
sus est ergo Christus a Deo, et Apostoli a Christo. Ita-
que: acceptis mandatis ingressi sunt adnunciantes,
adventurum esse regnum Dei: Praedicantes ergo per
regiones et urbes: Episcopos et Diaconos constitue-
runt. Hoc teste perspicuum est, constitutos ab Aposto-
lis Diaconos pariter et Episcopos eodem mandato, quo
per regiones et urbes iussu sunt adventurum Dei re-
gnum praedicare. Atqui hoc procul dubio Christi man-
datum fuit, ut appareat Christi mandato institutos ab
iis non Episcopos tantum, verum etiam Diaconos. Ne-
que hoc novo, pergit idem Clemens: a multis enim tem-
poribus scriptum erat: constituam Episcopos eorum
in iustitia, et Diaconos eorum in fide. Clementi con-
sentit Ignatius in epistola ad Trallianos. Cuncti reveren-
tur

D.

- 1 AB. VI. 1. XXI. 2. ad Philipp. I. 1. I. Tim. III. 8.
2 Matth. XXVIII. 19.
3 Ioa. LX. 17. ap. Cotelier. tom. 1. pag. 171. 9

tur Diaconos ut mandatum Iesu Christi exequentes ministerio suo; et Episcopum, ut eum qui est figura Patris Presbyteros autem ut concessum Dei. Sine his Ecclesia non vocatur. Neque alia Sanctus Polykarpi sententia fuit, quam in litteris ad Philippenses datis scribit: Subiuncti estote Presbyteris et Diaconis, sicut Deo et Christo: quod quidem S. Martyr dicturus minime fuerat, si Diaconorum magis quam Presbyterorum institutionem mere humanam credidisset. Quae autem docebat Polykarpi, ea docebat audita a Ioanne, quo praeceptore usus est, et a ceteris Christi discipulis: quippe nonnullos Apostolorum, et eorum, qui viderant Dominum, Magistros habuerit et viderit: Hieronymo teste de script. eccl. cap. 27.

SCHOL. I. Primam Diaconorum institutionem Lucas memoriae prodidit Aet. cap. VI. Ab iis enim tunc institutus Diaconis ducunt Patres originem Diaconorum, qui posthac constanter in ministerio altaris versabantur: veluti S. Cyprianus in epist. 68. quae est ad Clerum et plebem Hispaniae, et Concilium Neo-Caesareaense ann. 314. can. 14. Quae sententia, si vera est, ut est sane magis certa quam verisimilis, Platini illa in orig. tur. ecclesiast. cap. 2. art. 2. pag. 43. et aliorum probari minime potest, quia septem illos viros munus gessisse statuitur non ordinarium sed extraordinarium hierosolymitanae Ecclesiae proprium; atque ideoque Diaconos, quorum Paulus in epistolis suis meminit, ab hierosolymitanis illis plane fuisse diversos. Coniecturam hanc nulla probabili ratione niti Moshemius probatum dedit de reb. christ. ante Constant. M. Saec. I. pag. 120. seqq.

SCHOL. II. Aliam muneris huius interpretationem dedit Iust. Henr. Bohmerus in dissert. 5. ad Plin. §. 20. Disputat eo loco vir doctus septem illos viros pauperum curationi praefectos ab Apostolis, non Diaconos fuisse,

36,

1. Ap. Cretler. tom. 2. Ehl. Patr. pag. 22.

2. Ap. Cretler. tom. 2. pag. 190. §. 3.

se, sed Presbyteros. Duidum ante hunc Thomas Bilhonus Presbyterorum nomine etiam Diaconos in libris novi testamenti indicari statuebat lib. de perpetua eccles. gubern. cap. 10. Burnetus autem septem illos Apostolis prope aequales fecit: Diaconos vero Paulo memoratos Presbyteros interpretatus est. Vtrique haec opinio habet aliquid, quod ad firmandam Bohmeri sententiam conferre potest, quae si probari posset, sequatur sane necesse est illud, quod efficere magno conatu intendebat, primos coetuum christianorum Bohmeri sententiam conferre potissimum fuisse institutos. Verum nihil inesse ponderis Bohmeri argumentis ostendit Moshemius loc. cit. pag. 122. seqq.

§. XVII.

Diaconorum ordo a Deo institutus.

Ipse tamen etiam Moshemius divinam huic muneri institutionem abdicat ea maxime ratione, quod Paulus, ubi munera enumerat diuinitus inter Christianos instituta, nullam plane Diaconorum mentionem faciat, ipse licet aliis in locis, quales esse deceat Diaconos, discretis sententiis praecipiat. Atque in hoc nescio, an quinquam e suis non consentientem habeat. Quorum est illud etiam ministerium Diaconorum in principio non sacrum, sed profanum fuisse in pauperum cura et bonorum communium quotidianae distributione situm: quod quidem ex ipsis Apostolorum actis liquere aiunt, quae nullum, praeterquam quod ad viduarum alimenta pertinet, ministerium Diaconis attribuant, unde mensarum illos et viduarum ministros vocet S. Hieronymus. Huic sententiae aperte favet Synodus Trullana. Humanam au-

tem

1. I. Corinth. XII. 28. Ep. 17. 11.

2. In epist. ad Euseb.

3. Can. 16.

tem Diaconatus originem esse *S. Cyprianus* non dissimulabat, dum in epistola ad Rogatianum ¹ monet eos: *Meminerint, quoniam Apostolos, id est, Episcopos, et Praepositos Dominus elegit: Diaconos autem Apostoli post ascensum Domini in coelos sibi constituerunt episcopatus sui et Ecclesiae ministros.*

§ XVIII.

Respondetur contrariis.

Sed haec profecto tanti non sunt, ut communem Ecclesiae Christianae sententiam antiquissimorum Patrum traditione firmatam (§ XVI.) cogant deserere. Nam *Cyprianus* iubet quidem meminisse Diaconos, se post ascensum Domini constitutos demum ab Apostolis, Episcopos vero a *Christo*; nec tamen hoc voluit *S. Martyr*, quasi horum quidem ordo divinae, humanae illorum esset originis: sed hoc voluit *Christum* per se, ut ait schola, Episcopos, Diaconos vero per Apostolos instituisse, quod ipsum etiam satis grave ad conciliandum Praepositis honorem, reprimendamque Diaconorum temeritatem fuit, qui Episcoporum auctoritatem vilem habebant. Alioqui *Cyprianus* Diaconorum ordinem non minus quam Presbyterorum a Dei ipsius institutione repetiisse, dum est, quod viri docti penitus confecerint. Operam vero Diaconorum, quos a plebe selectos Apostoli leguntur ordinasse, ad mensarum curam duntaxat et subsidium viduarum pertinuisse, ut credam, vetant sanctiora eorumdem ministeria, quae in Evangelio praedicando et in Sacramentis administrandis praestitisse eos ipsae divinae litterae testantur ². Vetant etiam luculenta *Ignatii* et *Polycarpi* (§ XVI.), tum et *Cypriani* (§ XVII.)

10-

¹ Epist. 66.² *Ad. VII. et VIII.*

testimonia ¹. Et amabo! cur easdem prope in Diaconis quas in Episcopo dotes requirit *Apostolus* ², si tam vile eorum, ut contenditur, ministerium fuit? an tantum necesse fuit adhibere studium in deligendis, qui prandia mensae pararent, ministris? cur his constituendis non sola sufficit plebis electio? cur oratione? cur manuum impositione opus fuit? nimirum *idecirca* tam diligenter haec et caute convocata tota plebe gerbantur, ne quis ad altaris ministerium vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. *Cypr. epist. 68.*

§ XIX.

Instituti sunt ad ministerium sacrum.

Neque vero *S. Hieronymus*, dum mensarum eos ac viduarum ministros vocat, alia eis ac praestantiora ministeria adimit. Idem enim *S. Doctor* Diaconos habebat, ut Cleri partem laicis *Christi* mandato superiorem ³, parique cum Episcopis et Sacerdotibus continentiae lege adstringi probat ex eo, quod immaculatam cum Presbyteris hostiam offerant ⁴, et in tertio *Sacerdotii* gradu collocat ⁵. Dum igitur Diaconorum quorundam fastum repressurus, ministerii, quae institutionis occasionem praebuit, vilitatem obiciebat, non decebat haec in eum torquere sensum, ut a ministerio altaris eos penitus remouisse putaretur. *Trullanae* vero Synodi nihil moror auctoritatem, quae dum Constantinopolitanae Ecclesiae usui regulae Neo Caesarensi adversanti, fida interpretatione praesidium adferre voluit, prodere traditionem *PP. maleui*, quam institutum desere-

10-

¹ *Bingham orig. eccl. lib. 2. cap. 20.*² *1. Tim. III.*³ *Lib. 1. adu. Iovin. 14.*⁴ *Ad Pannarb. v. tit. 43. n. 10. edit. Veron.*⁵ *Ad Hierod. epist. 14. n. 8.*

re, ut doctissimus *Eugenius* observat. Ceterum Diaconorum ordinem altaris ministerio additum non negat Synodus, qualem in Ecclesia Graeca semper existisse nemini dubium est.

SCHOL. Conf. Natalis Alexander in *Hist. eccles. Saec. I. dissert. 7.* Dionys. Potavius in *diss. ecclesiast. lib. 2. cap. 1.* et alii ex Theologis nostris passim.

§. XX.

Episcopatus pariter et Presbyterium divinae sunt institutionis.

Præter Diaconos Deo ita præcipiente ab Apostolis ordinatos (§. X.) duo sunt alii ab ipso Servatore nullo medio instituti ordines, Episcoporum et Presbyterorum, quorum hi successionis iure discipulorum, illi Apostolorum in Ecclesia eius locum obtinent (§. XIV.). Ac de Episcopis quidem hoc clarissime traditum est memorias a Tertulliano, Clemente Alexandrino et Origene, qui omnes proximo post ævum apostolicum sæculo vixerunt. Sanctum vero Cyprianum is prope æqualem in eadem fuisse sententia, e pluribus eius locis testatissimum est. Episcopos enim Apostolis vicaria ordinationis successisse adserit in epistola ad Florentium. Alibi, quoniam Apostolos, inquit, id est, Episcopos et Presbyteros Dominus elegit. Ob eam rem episcopalem auctoritatem Ecclesiae gubernandae sublimem et divinam potestatem vocat. Cum primis autem hoc docet in ea epistola, quæ est ad Lapos, cuius hoc initium est: Dominus noster, cuius præcepta metueris et observare debemus, Episcopi honorem et Ecclesiae suae ratio-

1. Ringham orig. eccles. lib. 2. cap. 1.

2. Epist. 69.

3. Epist. 61.

4. Epist. 55.

tionem disponens in Evangelio, loquitur et dicit Petro: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super istam petram: Inde per temporum et successionum vitæ Episcoporum ordinatio et Ecclesiae ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constitatur, et omnis actus Ecclesiae per eosdem Praepositos gubernetur. Quum hoc itaque divina lege fundatum sit, miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse. Nam hoc quidem loco conceptis verbis adfirmat, divina lege fundatum esse, ut omnis actus Ecclesiae per Episcopos gubernetur. Vnam his addo Nicaeni Concilii tempore clarissimum Praesulem Sanctum Athanasium ita scribentem Dracontio: Quod si constitutio Ecclesiarum tibi non placet, aut nullam omnino mercedem Episcopi functioni destinata arbitrarier, et Servatorem, qui eam ita instituit, contemnis: oro te, ne istiusmodi quid in mentem admittas, neque auctores istiusmodi consiliorum sustineas. Non enim ista digna sunt Dracontio. Nam quæ Dominus per Apostolos instituit, et bona sunt et firma persistant. Quod si autem episcopalem functionem, de qua hic Athanasio sermo est, Servator instituit, si Dominus per Apostolos, quin ea divino iure instituta sit, profecto nemini dubium esse potest.

COROL. Vnde inanitas est distinctio quorundam inter divinum ius et apostolicum, ita ut Episcopatum apostolico, non divino iuri tribuendum existiment. Nam quum, ut scite observat Reverendus, Apostoli in Ecclesia propaganda et stabilienda divinitus inspirati atque adiuti fuerint, nihilque fecerint, nisi quod a Christo traditum acceperant, et nihil Christus subiecit, nisi quod a Deo, quare distinguendum sit, vel quomodo distinguatur inter ius apostolicum et divinum, se prorsus necire. In Cod. canon. eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. §. 18.

§. XXI.

1. Epist. 27.

§. XXI.

Et illi quidem his tam ordine, quam potestate superiores.

Ut autem de divina Episcopatus origine veterum dubitabat nemo (§. XX.), ita Episcoporum supra Presbyteros auctoritatem ad divinam pariter institutionem mira omnes consensione referebant. Certe ab ipsis inde Apostolorum temporibus usque ad Aërium hominem dignitatis quam christianæ pacis cupidiores nemo unius exstitit, qui Presbyteros eiusdem, atque Episcopos ordinis esse statueret. Contra ea vero omnes, quorum ad nostram memoriam conservata sunt monumenta, ubi ecclesiasticos ordines enumerant, tres istos, Episcoporum scilicet, Presbyterorum et Diaconorum velut distinctos, atque alterum altero superiore recensent: id quod a viris doctissimis adeo perspicue, adeo luculenter demonstratum est, ut ex hac tanta Patrum consensione victi etiam, qui repugnabant maxime, confiterentur denique vix sexagesimo ab Apostolis anno, nullam facile reperiri ecclesiam, quæ non ab uno quodam ac singulari Episcopo administrata fuerit, ceteris Presbyteris præsidente, summamque in universo coetu auctoritatem exercente. *Bevereg. loc. cit. §. 16.*

SCHOL. I. Hoc autem ipsum eiusmodi est, ut cansam penitus conficere videatur *Beveregio loc. cit. §. 17.* Primo enim, inquit, primos Apostolorum successores, quos latere non potuit, quomodo Apostoli Ecclesiam perpetuo administrandam fore decreverant, piensissimos fuisse viros, totosque Christi cultus devotos, nemo vel negare potest vel dubitare qui christianam religionem præseferret. Tanta enim fide, tanta pietate, tanto in Christum amore præditi erant, ut Evangelium ab ipso prædicatum sanguine suo consignare semper parati es-

senti,

senti, quippe qui se suæque omnia Christo dedicarent. Quæcirca si potuissent, haud dubie nunquam voluissent quovis eorum maiorem sibi supra fratres suos potestatem usurpare, quam Dominus ipsis prius concesserat. Hoc enim cum vera pietate nentiquam consistit, ac propterea in tam sanctis piisque viros cadere non potuit: Quid enim in Christum magis impium, quam sacram ipsius institutionem sacrilega manu violare? in fratres quid magis iniquum, quam suis eos privilegiis spoliare, et totam istam auctoritatem, quæ ipsis omnibus in commune a Christo commissa fuerat, sibi soli arrogare? Hæc tamen egregia sunt ista facinora, quæ presbyteranæ paritatis adsertores primis Apostolorum discipulis et successoribus imputare non erubescunt, dum eos statim post Apostolorum obitum se supra fratres suos insolentia dominatus extulisse adleverant: Et præterea ut si potuissent, nunquam voluissent? sic etiam e contrario, si voluissent, nunquam potuissent aliam quam apostolicam ecclesiasticæ administrationis formam ubique saltem terrarum introducere ac stabilire. Si una, fasces, alteræc duntaxat ecclesia a singulari Episcopo gubernata fuisset, suspicari forsitan liceret, aliquam apostolicæ institutioni violentiam ibi nefarie illatam esse. Res autem longe aliter se habuit. Omnes enim ecclesiæ ab Apostolis constitutæ, etiam si magno locorum intervallo determinatæ, sibi quæ invicem vix nomine tenus cognitæ, in unam eandemque regimini formam conspirarunt: adeo ut secundo nondum adultæ sæculo, ac proinde statim post Apostolorum obitum nullam invenire sit ecclesiam, quæ non a singulari Episcopo administrata fuerit. Quod fieri nequaquam potuit, nisi omnes ecclesiæ eandem disciplinæ atque administrationis formam una eam fide ab Apostolis traditam acceperant, cetera. *Conf. Rauttenstrauch instit. iur. publ. ecclæ. tit. 1. cap. 7. §. 103.*

SCHOL. II. Primus fuit Sæculo IV. Aërius, qui

E

Epi-

Episcopatus, quem fertur ambuisse, spe deiectus, Episcopum a Presbytero nulla re differre ausus est adseverare, haereticis ob eam rem annumeratus, Augustino teste de haeresib. cap. 53. Cuius dogma supra hominum captum furiosum et immane vocat Epiphanius haeres. 75. Sepultum diu doctrinam Aërii Wiclefus, quem et ipsum Wigorniensis episcopatus spes fessellisse dicitur, recoxit, discipulum nactus Calvinum Inst. lib. 4. scilicet. 2. §. 2. pag. 392. Ab hoc acceptam sententiam acerrime propugnabant Salmasius lib. de Episcopis et Presbyteris, quam sub nomine Walonis Messalini edidit Lugdun. ann. 1641. David. Blondellus in apologia pro sententia Hieronymi de Presbyteris et Episcopis. Amstelod. ann. 1646. Franc. Buddeus Exerc. de orig. et potestate Episcoporum. Ien. 1702. Iust. Henn. Bohmer. diss. 7. ad Plin. et Tertull. cap. 3. pag. 393. seqq. alii passim. Salmasius et Blondello responderunt non e nostris tantum Dionysius Petavius in libris de hierarchia ecclesiastica, Mosinus de sacris ordinat. part. 3. exercit. 3. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. Saec. IV. diss. 44. Ioann. Dartis lib. de Episcopis et Presbyteris, et eorum differentia; verum etiam ex Britannis eruditissimi viri Thomas Bilsonus de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione. Lond. 1611. 4. Ioann. Pearsonius in vindic. Ignatian. part. 2. cap. 13. Beveregius in cod. can. Eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. Hansmondis libro de Episcopis et Presbyt. Lond. 1611. Franc. Prokesby in Hist. hierarchiae Ecclesiae primitivae per tria saecula, et initium quart. Lond. 1712. germanice nuper edita. Bingham orig. ecclesiast. lib. 2. cap. 1. vol. 1. pag. 53. seqq. Iac. Vsserius de origine Episcoporum, ut alios non commemorem.

§. XXII.

Quod ex sacris litteris constat.

Leve enim est profecto, in quo vim magnam positam esse putabat Bohmerus: nomen Episcopi etiam Presbyteris in sacris litteris interdum tribui. Nam ut demus hoc liberaliter, quod tamen sunt qui in dubium revocent; quid hinc confeceris amplius, quam in principio christianorum coetuum Praepositos alio nomine appellatos fuisse, deinde vero invaluisse, ut Episcopi dicerentur ii tantum, penes quos in unaquaque ecclesia summa regendi potestas esset? de quo quidem ego non lim disputare pertinacius. Quid enim appellationum haec seu varietas seu communio ad evertendam Episcoporum veritatem momenti habet, dum constet, viventibus ipsis et probantibus Apostolis, in ecclesiis saltem maioribus uni praeceteris eminenti principatum fuisse attributum? Et magnum habet haec sententia praestidium, inquit Mosheimius, quod nunquam, quidquid etiam laborent, desicient presbyteriani qui nominantur, in Angelis illis, ad quos datae sunt epistolae, quas S. Ioannes iussu ipsius Severioris septem Asiaticis Ecclesiis misit. Certe liquet has epistolae vel obiter legenti, Angelos istos homines esse auctoritate praeditos, quibus et viria familiarum, in quibus versabantur, decore ac virtutes laudi dari poterint. Similem huic Timothei fuisse auctoritatem a Paulo illi commendatam ex eo potest perspicue intelligi, quod ea auctoritate quemadmodum cum uti debeat, sollicite monet: ne scilicet manus cuiquam cito imponeret: adversus Presbyteros accusationem ne reciperet, nisi sub duobus tribus-

E 2 ve

1. Cl. diss. cap. 3. §. 8.

2. De reb. christ. ante Const. Saec. I. §. 41.

3. Apocalyp. II. et III.

ve testibus: ut haec custodiret omnia sine praedicio, nihil faciens in alteram partem declinando¹. Quae quidem admonitiones frustra fierent, inquit *Beveregius*², ac inaniter, imo inepte et ridicule, nisi *Timotheus* et ordinandi, et accusationes contra Presbyteros prolatas audiendi, et causas denique ecclesiasticas iudicandi potestatem accepisset. Atque huiusmodi potestas fuit etiam *Titi* in insula *Creta*, quod ex epistola ad eum scripta apertum est. *Huius rei gratia reliquit te Cretae*, ait *Apostolus*³, *ut ea, quae decunt, corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi*. Quam autem in Asia *Timotheus*, *Titus* in *Creta* potestatem exercuerunt, eandem fuisse in aliis etiam quorum ecclesias habuerint sibi creditas, pro certissimo potest recipi.

COBOZ. Itaque hierarchia ecclesiastica non demum post aetatem Apostolorum novo ausu introducta est, sed in ipsis adeo rei christianae initis ex ipsius Christi mandato instituta est ordinataque, ita ut quemadmodum *Diaconi* gradu inferiores suberant Presbyteris (§. XVI.) ita hi Episcopis (§. XXI.) tamquam qui supremam in omni fidelium coetu, non dirigendi tantum, verum regendi etiam ac disponendi potestatem a Deo ipso collatam exercebant (§. XXII.). *Attendite vobis*, scriptum est de his, *et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*⁴. Recte proinde Tridentini Patres: *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit. Sess. 23. can. 6.*

§. XXIII.

- 1 *I. Tim. V. 19. 1099.*
- 2 *Loc. cit.*
- 3 *Ad Tit. I. 5.*
- 4 *Act. XX. 28.*

§. XXIII.

Primatus a Deo institutus.

Atque haec quidem singulorum esse coetuum hierarchia sapienter ita per diversorum graduum legitimam subordinationem temperata, ut in uno demum totius coetus supremo pastore desineret (§. XIII.). Quae autem istam Praepositi unius singularem auctoritatem in singulis Ecclesiis exigebat, ut concordia scilicet inter Presbyteros servari, conventus ecclesiae cogi ac gubernari, fluctus et factiones forte in populo nascentes sine strepitu et dissensione componi possent¹; eidem in Ecclesia Catholica ex innumera particularium coetuum multitudine in unam societatem compacta multo magis locum esse oportere evidens est. Nam, quod prudenter monet *Hugo Grotius*²: *ordo sive in partibus sive in toto constituitur principatu quodam, sive Praepositi unitate*. Est quidem populi sui unum atque essentiale caput *Christus*³; sed visibilis Ecclesiae Catholicae unitas (§. XI.) visibilem et conspicuam omnibus Praepositi unitatem deprecatur. Vnde unum omnibus schismatis tollendi causa⁴, tamquam principem potestatis suae vicarium praeposuit, qui quidem non dominans in clero arbitratum⁵, sed ad normam Evangelii charitate ac lenitate temperatum imperium exerceret; oves pasceret ipse forma gregis factus⁶, ceterosque eiusdem gregis pastores a Spiritu Sancto positos tamquam fratres ac commissarios regeret coleretque⁷.

SCHOL.

- 1 *Mathomius loc. cit.*
- 2 *Pot. pro pac. e. cler. art. 7.*
- 3 *I. Corin. III. 11. ad Ephes. I. 22.*
- 4 *Heron. adv. Iovin. lib. 1. n. 26.*
- 5 *Matth. XX. 25.*
- 6 *I. Petr. V. 3.*
- 7 *Matth. XX. 26. Luc. XXII. 32.*

Schol. Qui huius naturae est primatus, eum cur aut indoli Ecclesiae adversum, aut iniurium Christo, et libertati discipulorum eius inimicum putem, nullam causam reperio. *Præcipua* atque *essentialis* potestas semper Christi est Ecclesiae suae proprii capitis; Episcoporum, et Primatis *vicaria* et *ministerialis*. Inde est, inquit Barthol. *opusc. Iurid. tom. 2. de iure reform. §. 2. quod in Episcopatu animarum nostrarum Christus nullum habet successorem, sicutque Apostoli et Episcopi Christi in terris dumtaxat vicarii, potestatem tantum ministerialem, non absolutam habentes.*

§ XXIV.

Primum Petro collatus est.

Eximio huic muneri in Ecclesia gerendo, quem ex Apostolis suis destinaverit *Servator*, iam tum haud obscure indicabat, quando Petro dicebat: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves regni coelorum. Et quaecumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quaecumque solveris super terram, erit solutum et in coelis*. Clavium enim nomine gubernandae Ecclesiae eamque peculiarem Petro tributam potestatem hoc loco, constans est *Sanctorum Patrum* traditio. Etsi enim *petram*, super qua aedificaturum se Christus Ecclesiam suam significat, alius quidem Christum ipsum, *fidem* alius et *confessionem Petri*, alius denique cum Petro reliquos etiam Apostolos ac discipulos interpretetur; nihil tamen haec interpretandi varietas isti, quam dicebam, traditioni detrahit. *Petrum* enim ea voce peculiari quadam ratione significari, quoque *litteralem*, cuius praecipuum in disceptando rationem haberi nemo ignorat, textus sensum

crue-

1 *Matth. XVI. 18. 19.*

ernere conati sunt, mira consensione ab iis traditum reperio.

Schol. I. Quod adductis eorum testimoniis ostendunt Honor. Tournellius *tom. 2. de eccl. pag. 21.* Petr. Colletus *praefat. theol. tom. 7. part. 2. pag. 226.* Natalis Alexander in *Hist. eccl. Saec. I. diss. 4.* Petr. de Marca *diss. de distr. cleric. et laic. cap. 3.* et nuper in originibus ecclesiasticis celeberrimus Mamachius.

Schol. II. Clavium potestas omnem complectitur potestatem, quae in regendo populo fidei eoque ad salutem aeternam perducendo versatur. Negat hoc quidem Bohmerus *diss. 3. ad Plin. §. 7.* Seldeni de *synedr. lib. 2. cap. 7. §. 2.* Vitrinae de *synag. vet. lib. 3. part. 1. cap. 10.* Lightfooti in *horis hebraicis* interpretationem sequuntur. Alias aliorum interpretationes recenset Pfaffius *orig. iur. eccl. pag. 9. seqq.* Conf. Placid. Fixlmüller de *reipubl. sac. orig. divin. Exer. tit. 2. sect. 1. §. 3. pag. 35. seqq.*

§ XXV.

Quod ex sacris litteris constat.

Eandem Petri praeter ceteris Apostolis praerogativam probat similis huic locus *Ioannis cap. XI. 1.* ubi quum Christus iterum ac tertio Petrum interrogasset; *Simon-Ioanne diligis me plus his?* respondisset autem Petrus: *Domine, tu scis quia amo te: Christus semel iterumque subiecit; pascere agnos meos: postremo autem, pascite oves meas.* Pascendi enim munere dignitatem contineri cum potestate coniunctam, non ex divinis modo litteris, verum ex aliis etiam aliorum scriptis ostendit Bartholaeus 2, iuxta illud de Davide: *Tu pascis populum meum Israel, et tu eris dux*

du-

2 *Veri. 15. seq.*

3 *Luc. cit.*

super Israël 1. Vt quid autem repetita haec de amore interrogatio? cur repetitum de pascendo Domini grego mandatum datur *Petro*, si nullum peculiare, nullum a ceteris Apostolis distinctum ei munus collatum est? ut alia taceam e sacris literis argumenta, veluti quod primus omnium, quoties Apostolorum initur census, nominetur 2; seorsim saepe a ceteris ponatur tamquam qui principatum obtineat 3; atque alia huius generis complura *Bellarmino* in primis anxie conquesta 4, quae *Petrum* fuisse ceteris Apostolis praefectum non ambigue insinuant.

Schol. Neque sane rem conficiunt, qui *Petrum* ceteris ordine praepositum aiunt, quia aliis seu aetate, seu vocatione antiquior fuerit. Nam ad vocationem quod attinet, *Andream* *Petro* priorem fuisse, ex *Ioann. cap. I. 40. seqq.* intelligi potest. Vter autem duorum fratrum aetate alterum superaverit, quoniam scriptura tacet, definiri pro certo non potest, ut non diffidetur *Basnage annal. ecclies. polit. ad annum 30. §. 33.* *Baronius* tamen *Andream* aetate maiorem putavit *annal. ann. 31. §. 24.* quia in *re. Epiphanium haer. §1.* auctorem habet.

§. XXVI.

Et Sanctorum Patrum traditione.

Cui quidem interpretationi omnis Sanctorum Patrum suffragatur traditio. Innumera pene sunt eorum in hanc rem testimonia, quae praeceteris diligentissime in cultissimo christianorum antiquitatum opere collegit eruditissimus *Mamachiuz*, o quibus adferemus pauca. San-
ctus

- 1 *Il. Reg. cap. V. 2.*
- 2 *Matth. X. 2. Marc. III. 16.*
- 3 *Matt. I. 16. Luc. VIII. 45. Ab. II. 14.*
- 4 *Lob. 1. de Rom. Pont. cap. 4.*

Aus Basilius 1, *Beatus ille Petrus*, inquit, omnibus discipulis praefectus; cui soli maiora data, quam aliis sunt testimonia, qui praedicatus est beatus, cui claves regni coelorum conceditae sunt. *Cyrillus Hierosolymitanus* 2: *Petrus Apostolorum summus et princeps*, quo nomine etiam a *Gregorio Nazianzeno* 3 et *Ephremio Syro* insignitus est. *Ioannes Chrysostomus* 4: gravem post illum casum; nam nullum negationis par malum; sed tamen post tantum malum iterum eum ad priorem honorem revocavit: *Eccliesiae praefecturam sibi per universum mundum tradidit*. *Theodoretus* 5: *Haec de causa Christus Dominus noster Apostolorum principem, cuius confessionem velut basin quandam et fundamentum Ecclesiae defixerat, fluere et errare permisit*. *S. Augustinus* 6 *Eccliesiae personam gestare Petrum ait, propter primatum, quem in discipulis habuit*. Quod etiam alibi repetit 6: *Eccliesiae Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam* 7: *Natura unus homo erat, gratia unus christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus*. Ex ut onittam alios, *S. Leo* 7: *De toto mundo*, ait, *unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiae Patribus praepositus, ut quavis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus*.

Schol. Haec profecto veram esse non solum tam doctrinam eorum, qui omnem abesse ab Ecclesia primatum volunt, quarum horum etiam, qui elapso pro-

F

- 1 *In persem. de ind. Dei n. 7.*
- 2 *Cath. 3. n. 39.*
- 3 *Rom. 5. tom. 2. pag. 111.*
- 4 *Epist. 77. pag. 947. tom. 3.*
- 5 *In Psalm. CVIII. n. 1.*
- 6 *Tract. 124. in Ioann. n. 3.*
- 7 *Serm. 3. in anniv.*

ximo saeculo in eius communionem S. Paulum adsciverunt auctore potissimum Martino de Barcos, cuius viri opinatio praeter alios accurate consultata est ab Illust. de Marca in *diss. de singulari primatu Petri*. Conf. Natalis Alexander *citas. dissert.* Quod autem Paulus palam et in faciem Petro restitisse creditur ex capite secundo epistolae ad *Galatas*, id veto huic, quem propugnamus, primatu tam parum officit, quam quidem illud, quod nonnulli e Sanctis Patribus utrumque simul Romae Episcopatum gessisse memoriae prodiderint nam ut horum, quae sunt, haud difficilem interpretationem habent, ita illud (etsi demus Cepham a Paulo reprehensum eundem esse Petrum, quod tamen rationibus non prorsus contemnendis impugnavit auctor dissertationis *Cephas non Apostolus sed discipulus Antiochiae a Paulo reprehensus*, Erfordiae excusae) rarum quidem, sed sanctum posteris praebuit in Petro exemplum, ut Augustinus ait 1, quo non dedignerentur, sicuti forte recti tramitem reliquissent, etiam a posterioribus corrigi.

§ XXVII.

Ratio primatus institui.

Nunc de ratione ac fine, quem in primatu instituendo sibi Christus proposuit, inquirendum est. Hoc autem dum facio, non id quaero, quae causa Christo fuerit, ut Petro potius, quam alii cūpiam ex Apostolis eam dignitatem conferret. Qua quidem in re non una est Patrum sententia. Hieronymus illum ceteris praelatum statuebat, quod senior esset 2. Hilarius contra, et Ioannes Chrysostomus, quod primus a Christo vocatus primus etiam in eum crediderit 3. Alius caritatem, alius insignem eius confessionem causam fuisse purbat. Sed, ut

1 *Epist. 85. n. 22.*2 *Lib. 1. adu. Iovin. n. 26.*3 *Hom. 9. de pen.*

ut praemonebam, id hoc loco non quaerimus. De causa agitur instituendi primatus, quam certum est, unitatem fuisse Ecclesiae Christianae (§ XI.). Huius enim causa Christus 1 alios dedit: pastores et doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, donec occurramus omnes in unitatem fidei (§ XIII.). Eiusdem gratia unum inter plures eminentiore gradu collocavit, ut, quod ait S. Hieronymus, capite constituto schismatis tolleretur occasio (§ XII.). Bona unitatis, inquit apposite in eandem sententiam Optatus Milevitanus 2, Beatus Petrus, cui satis erat si, post quod negavit, solam veniam consequeretur, et praefecti Apostolis omnibus meruit, et claves regni coelorum communicandas ceteris solus accepit. Negare non potes, scribit alibi 3, scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde et Cephas appellatus est: in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur; ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut iam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Similia his Augustinus 4, Pacianus Barcinonensis Episcopus 5, et prae ceteris explicat ac frequenter S. Cyprianus tum epist. 70. tum lib. de unitate Ecclesiae: Super unum aedificat Ecclesiam, inquit: una est Ecclesia a Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione fundata: namque exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstretur. Itaque causam instituti primatus unitatem fuisse christianae societatis certissimum est. Nunc, quae hinc sequantur, videamus.

COROL. I. Atque in primis quidem hinc expeditum est prorsus, primatum in Ecclesia catholica ab ipso humani generis Servatore institutum, divini, non humani

Fa

iu-

1 *Ad Epist. II. c. 11.*2 *Lib. 7. de schism. Donat. cap. 1.*3 *Lib. 2. cap. 2.*4 *Tract. 118. in Ioann. n. 4.*5 *Epist. 1.*

iuris habendum esse. Hoc Cyprianus perspicue adfirmat laudato de unitate libro: *Quamvis Apostoli omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuas: tamen ut unitatem manifestares, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.*

COROL. II. Primatum in persona Petri institutum prerogativam fuisse non illi propriam ac temporalem, verum perpetuam, haud magis dubium cuiquam esse potest, qui reputare secum volet, unitatem in Ecclesia visibilem, quae instituendi primatus una causa fuit (§. XXVII.) perpetuam esse oportere, Hugo Grotius eo, quam nuper laudavi, loco, posteaquam ordinem sive in partibus, sive in toto in praepositi unitate contineri adfirmasset, et hoc est, subiicit, quod in Petro nos Christus docuit: *Hic ordo in Ecclesia semper manere debet, quia semper manet causa, id est, periculum a schismate.*

COROL. III. Hinc fit, ut quemadmodum Petrus, ita successores eius legitimi in primatu eiusdem sint catholice unitatis centrum, atque ita etiam omnino appellentur: quod Irenaeus lib. 3. contr. haeres. cap. 3. de Ecclesia Romana agens significat, dum ait: *Ad hanc enim ecclesiam propter potestatem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* Nempe hoc ideo, ut animadvertit doctissimus Massuetus diss. 3. art. 4. §. 30. ut unitas inter tot Episcopos totque singulares ecclesias tam longe a se invicem distantes, fovendi, omnium consensus facilius explorari posset, nec omnes emergentibus quibuscumque controversiis maximo cum singularum gravamine simul in unum locum convenire cogerentur: necesse erat primam aliquam inter omnes ecclesiam constitui, quae ceteris omnibus praesens, ceteris pro iure invigilaret, ac veluti quoddam unitatis centrum esset, in quod omnes confluentes, eiusdem fidei et communionis nexu colligerentur.

COROL. IV. Ex quo ipso manifestum est porro, primam-

matum hunc non ordinis esse dumtaxat et honoris, qualem haud gravate concedent etiam hi qui adversantur maximo, verum auctoritatis etiam et iurisdictionis ea nimirum potestate ornatum, quae ad unitatem Ecclesiae catholicae tam fidei quam pacis conservandam necessaria est. De quo libet adscribere verba Leibnitii ex epistola ad Ioann. Fabricium. *Quum Deus sit Deus ordinis, inquit, et corpus unius Ecclesiae catholicae et apostolicae uno regimine hierarchiae universalis continendum iuris divini sit: consequens est, ut eiusdem sit iuris supremus in eo spiritualis Magistratus terminis se iustis continens (haec verba nunc addo) divina potestate, omnique necessaria ad explendum munus pro salute Ecclesiae agendi facultate instructus.* Tom. 1. Epist. pag. 35. edit. Lips. ann. 1734.

COROL. V. Sed haec quantumcumque sit (quod nunc non inquiri), quae primatui inest, potestas; eam decet ita interpretemur, ut exerceatur ad eum modum, qui sit consentaneus fundamentalibus divinae huius civitatis legibus sive scriptis illis in Evangelio, sive per Apostolos traditis, et ab Ecclesia catholica observatis. Regimini Ecclesiae Christus non solum Petrum, sed et ceteros Apostolos immediate praefecit, ita ut potestas eius, tametsi ratione primatus superior, non tamen sola sit: *Pares Apostoli inter se et in apostolatatu* (ait de Marca, de disc. cler. et laic. cap. 3. §. 40.) *sed ratione habita ad unitatem ecclesiarum servandam, Petrus ratio iure et praecipuo erat caput unitatis, adeoque sub illo respectu erat caput Apostolorum.* Unde colligas, quam absurda quamque Evangelio inimica sit opinio eorum, qui ipsos adeo Apostolos non a Christo, sed a Petro tam, quam exercebant in ecclesiis a se constitutis, potestatem accepisse commisscebantur, ut est ab ipso Bellarmino demonstratum. Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23.

§. XXVIII.

Gradus hierarchiæ ex iure divino.

Atque hæc est Ecclesiæ christianæ hierarchia, quam ex divina ordinatione accepimus. Nisi quis addere his fortasse velit etiam *Parochorum* institutionem, quorum similiter, quam in sua quisque plebe exercet, potestatem divinitus oram et a Christo propagatam, tametsi pendente ab Episcopo, disputant Theologi a Gallia præstantissimi. Nec desunt illis, quibus hanc sententiam probent, argumenta momenti non contemnendi. Leviora certe sunt, quæ opponi solent, atque ita comparata, ut ipsa momentorum infirmitas per se satis gravis esse videatur, quo suspicari quispiam non inepte possit de veritate causæ, quæ rationibus tam infirmis propugnanda est. Sed de his iudicent peritiores.

SCHOL. Conf. Ludovic. Thomassinus de vet. et nov. Eccles. disciplin. lib. 2. cap. 26. Lud. Habert tom. 7. de hierarch. Eccles. cap. 6. quaest. 2. Petrus Colletus tract. de ordin. part. 2. cap. 5. tom. 7. pag. 291. seqq. Gaspar Itenim in commentar. de sacrament. dissert. 9. quaest. 3. cap. 5. art. 3. pag. m. 454. seqq. Adde hu. Claud. Fontenii dissert. de antiquo Presbyterorum iure in regimine Ecclesiæ.

§. XXIX.

Ex institutione ecclesiastica.

Secernendi proinde ab hac ceteri sunt gradus, quos Ecclesia subinde usu exigente superioribus adiecit. Nam primum, quam aucto fidelium numero unus omnibus superesse Diaconus rite non posset, atque ob id dividendæ eius functiones essent, quo dignius et cum ma-

io-

iori veneratione exerceri posset tam sancti sacerdotii ministerium, instituti sunt Lectores, qui libros sacros adseruarent publicæque prælegerent: Ostiarii, qui ecclesiæ custodirent purgarentque, et profanos arcerent: Exorcistæ, qui daemones e catechumenis ceterisque a cadæmone obsessis eicerent: Acolythis, qui Episcopo a pedibus, mandatisque eius ac litteris ad alios perferendis præsto essent: Subdiaconi, qui Diaconos subleuarent, proximoque gradu essent. Atque hæc sunt origines ordinum, quibus hodieum clerus distinguntur. Non tamen eadem omnium ecclesiarum facies, nec semper singuli in unaquaque ordine fuisse. Aliæ enim vel solos Lectores et Acolythis; aliæ solos Lectores et Ostiarios; aliæ præter hos Cantores habuere. Multæ orientales ecclesiæ etiam Subdiaconis destituuntur. Sed inde ab Apostolorum temporibus semper et ubique fuerunt Episcopi, Presbyteri et Diaconi. Fleurius instit. iur. eccles. part. 1. cap. 3. §. 5.

SCHOL. Conf. Morinus de sacræ ordinat. part. 3. ex. 11. cap. 1. seq. et præter Thomassinum, Petavium, Dartis, Hallerium, etiam ex Angli Jos. Binghamum origin. ecclesiast. lib. 3.

§. XXX.

Etiam quoad hierarchiam iurisdictionis.

Ipsi vero Episcopi, etiam omnes in principio potestate pares, procedente tempore pro locorum amplitudine alius facti sunt eminentiores, ait Fleurius. Nam qui in primaria cuiusque provincie civitate habitabant, *Metropolitani* seu *Archiepiscopi*, qui autem in civitate a qua plures provincie pendebant, *Eparchi*, *Primates*, *Patriarchæ* vocabantur. Accesserunt his *Cardinales*, *Legati*, *Vicarii* sedis apostolicæ, alique plu-

2 Trid. sess. 23. cap. 2.

plura eius generis officia, de quibus in parte speciali agetur diligenter.

SCHOL. De singulorum in episcopatu graduum originibus varie vici etiam doctissimi sentiunt. Ego ita statuo: Etsi apostolica ecclesiarum quarundam institutio ad conciliandam his quamdam præ ceteris auctoritatem nonnulli contulerit, omnem tamen ex illa auctoritatem repeti non posse. Etenim hæc una si causa statuatur eminentioris dignitatis potestatisque, cur Hierosolymitana ecclesia prima omnium, et ab ipso Christo fundata (§. IV.) Caesareae subdita sit? cur Antiochena ordine posterior est Alexandrina? cur Constantinopolitana patriarchalibus ecclesiis connumerata? His quidem explicandis vulgata de origine patriarchalium sedium doctrina non sufficit profecto. Vt de Metropolitibus Exarchisque diocesium nihil commemorem, quorum in ecclesiasticis politia adeo congruit cum politia civili imperii Romani Constantino imperatore introducta, ut certum magis quam verisimile videatur, illam ad exemplum istius compositam fuisse. Quare superiori hæc quoque adiungenda est ratio, etsi hanc deinde in novis Metropolitibus Ecclesiae instituendis neglectam interdum, aut parum pensi habitam fuisse non inficiet. Ios. Bingham *orig. ecclæs. lib. 9. cap. 1. vol. 3. pag. 371. seqq.*

§. XXXI.

Conclusio capituli.

Hactenus de Ecclesia christiana generatim. Quam quidem ex iis, quæ duobus his capitulis disputata sunt, facile intelligi potest, societatem esse a Iudæorum coetu a Christo ipso sciunctam (§. III. seqq.), vinculo non interiore solum, verum externo quoque fidei et charitatis colligatam (§. VII. seqq.), quæ sub communio Episcoporum (§. X. et XI.), atque unius præcipue

Chri-

Christi in terris vicarii regimine (§. XXII.) christianam religionem colit, ut salutem æternam consequatur (§. VI.).

SCHOL. Vt appareat, nullam Launoio causam fuisse probabilem, cur *lib. 8. epist. 13.* Bellarmino insultaret tantopere, corruptæque notionis a veteribus de Ecclesia traditæ reum ageret. Sed ego hoc in Launoio non mitior, qui in definienda Ecclesia etiam Cyprianum a vero aberrasse contendebat, nactus imitorem Iust. Henn. Bohmerum, atque etiam laudatorem in *dist. 8. ad Plin. §. 17. pag. m. 452.*

CAPVT III.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

GENERATIM.

§. XXXII.

Quid sit potestas ecclesiastica.

Omnis societas certum habet sibi propositum finem, in quo obtinendo commune illius bonum situm est (§. VI.). Finis autem sine mediis, aptis illis utique ac proportionatis, obtineri non potest: quæ proinde, si per leges societatis fundamentales determinata non sint, a societate ipsa illorve, qui iura societatis sibi tradita exercent, determinentur necesse est. Itaque nulla ne esse quidem societas potest, in qua non insit facultas, qua iure possit atque pro auctoritate omnia decernere, quæ pro locorum, temporum, aliorumque adiunctorum varietate aptissima ad finem efficacissimaque videbuntur. Hæc ego ad societatem christianorum transferenda esse plane censeo. Non enim huc adduci me patiar, ut credam omnia a divino fundatore in ipsa eius institutione adeo

G

per-

plura eius generis officia, de quibus in parte speciali agetur diligenter.

SCHOL. De singulorum in episcopatu graduum originibus varie vici etiam doctissimi sentiunt. Ego ita statuo: Etsi apostolica ecclesiarum quarundam institutio ad conciliandam his quamdam præ ceteris auctoritatem nonnulli contulerit, omnem tamen ex illa auctoritatem repeti non posse. Etenim hæc una si causa statuatur eminentioris dignitatis potestatisque, cur Hierosolymitana ecclesia prima omnium, et ab ipso Christo fundata (§. IV.) Caesareae subdita sit? cur Antiochena ordine posterior est Alexandrina? cur Constantinopolitana patriarchalibus ecclesiis connumerata? His quidem explicandis vulgata de origine patriarchalium sedium doctrina non sufficit profecto. Vt de Metropolitibus Exarchisque diocesium nihil commemorem, quorum in ecclesiasticis politia adeo congruit cum politia civili imperii Romani Constantino imperatore introducta, ut certum magis quam verisimile videatur, illam ad exemplum istius compositam fuisse. Quare superiori hæc quoque adiungenda est ratio, etsi hanc deinde in novis Metropolitibus Ecclesiae instituendis neglectam interdum, aut parum pensi habitam fuisse non inficiet. Ios. Bingham *orig. ecclæs. lib. 9. cap. 1. vol. 3. pag. 371. seqq.*

§. XXXI.

Conclusio capituli.

Hactenus de Ecclesia christiana generatim. Quam quidem ex iis, quæ duobus his capitulis disputata sunt, facile intelligi potest, societatem esse a Iudæorum coetu a Christo ipso sciunctam (§. III. seqq.), vinculo non interiore solum, verum externo quoque fidei et charitatis colligatam (§. VII. seqq.), quæ sub communione Episcoporum (§. X. et XI.), atque unius præcipue

Chri-

Christi in terris vicarii regimine (§. XXII.) christianam religionem colit, ut salutem æternam consequatur (§. VI.).

SCHOL. Vt appareat, nullam Launoio causam fuisse probabilem, cur *lib. 8. epist. 13.* Bellarmino insultaret tantopere, corruptæque notionis a veteribus de Ecclesia traditæ reum ageret. Sed ego hoc in Launoio non mitior, qui in definienda Ecclesia etiam Cyprianum a vero aberrasse contendebat, nactus imitorem Iust. Henn. Bohmerum, atque etiam laudatorem in *dist. 8. ad Plin. §. 17. pag. m. 452.*

CAPVT III.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

GENERATIM.

§. XXXII.

Quid sit potestas ecclesiastica.

Omnis societas certum habet sibi propositum finem, in quo obtinendo commune illius bonum situm est (§. VI.). Finis autem sine mediis, aptis illis utique ac proportionatis, obtineri non potest: quæ proinde, si per leges societatis fundamentales determinata non sint, a societate ipsa illovere, qui iura societatis sibi tradita exerceat, determinentur necesse est. Itaque nulla ne esse quidem societas potest, in qua non insit facultas, qua iure possit atque pro auctoritate omnia decernere, quæ pro locorum, temporum, aliorumque adiunctorum varietate aptissima ad finem efficacissimaque videbuntur. Hæc ego ad societatem christianorum transferenda esse plane censeo. Non enim huc adduci me patiar, ut credam omnia a divino fundatore in ipsa eius institutione adeo

G

per-

perspicuo definita fuisse, ut nulli locus controversiae relictus sit, simili huic, quae vivis adhuc Christi discipulis Antiochenam ecclesiam gravi dissidio vexabat. Habet igitur Ecclesia quoque ius determinandi media, quae ad finem suum obtinendum promovendumque sibi necessaria iudicat: hoc ius appello *potestatem ecclesiasticam*.

CONCL. Finis Ecclesiae in cultu Dei ex fide in Christum instituendo, et salute animarum situs est (§. VI.). Itaque Ecclesiae competit ius ea omnia determinandi, quae ad veri Dei cultum ex religione christiana instituendum, promovendamque fidelium aeternam salutem pertinent.

§. XXXIII.

Eius origo divina est.

Potestas haec cum ipsa societate nata est (§. XXXII.), ut omnino necesse sit unam fuisse, atque eandem utriusque originem: scilicet idem, qui prima christianae civitatis fundamenta iacebat (§. IV.). Christus, necessaria quoque potestate illam instruxerit oportet persequendum fuisse, cuius gratia eam condidit. Quid enim? an sapientiae illius? an bonitati putabimus consentaneum, insignem quamdam hominum multitudinem unum in coetum cogere, eadem scopum praefigere, ad quem coniunctis viribus contendat, destituere tamen medio, sine quo adipisci illum omnino non potest? Et vero satis constat divinis e litteris nihil praetermissum a divino fundatore, quod ad perficiendam illam ac fundandam pertineret. Quo in primis referenda est *potestas clavium* Petro tradita¹, ac potestas ligandi solvendiue omnibus ex aequo Apostolis concessa², qua plenam disponendi regendique potestatem contineri non modo res ipsa docet,

¹ Matth. XVIII. 17.

² Matth. XVIII. 18.

cet, ac perpetua Patrum et consentiens traditio confirmat, verum ipse etiam sacrarum litterarum usus. Non enim motor, quae de clavium usu ex Hebraeorum scriptis Seldenus monuit, et tunc ille quidem, sed ad rem ipsam parum apte ac verisimiliter, id quod iam pridem ab aliis observatum est (§. XXVII. Cor. IV.). Huic autem potestati quin parandi etiam necessitas adiuncta sit, ne suspicari quidem licet: quae ipsa non ex arbitraria quadam fidelium confederatione, sed ex ea venit Dei lege, qua hierarchicus Ecclesiae ordo (§. XXI. seqq.) et necessaria ad tuendam unitatem subordinatio nititur (§. X. seq.).

SCHOL. Ita Cyprianus in epistola ad Cornelium, quae est apud Baluzium 55. pag. 81. Quomodo possunt censuram Domini ultoris evadere, inquit, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed et Sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur: Quum haec tanta ac talia, et multa alia exempla praecedant, quibus Sacerdotalis auctoritas et potestas de divina dignatione firmatur; quales putas esse eos, qui sacerdotum hostes, et contra Ecclesiam catholicam rebelles nec praemonentis Domini comminatione, nec futuri iudicii ultione terrentur? Innumera sunt Patrum loca, quae hanc regendi parentique divinam legem apertissime confirmant, quae describere hoc loco et longum est nimis et non necessarium. Eam ipse Christus non obscure indicabat, quando omnia, quae ligata in his terris solvatur legitime fuerint, rata in coelis futura promittebat, seque sperni contestabatur ab iis, qui spreverint illos, quos ipse populi sui gubernatores elegit.

§. XXXIV.

¹ Matth. XXII. 22. Apocalyp. III. 7.

§. XXXIV.

Quod ipse usus satis probat.

Et amabo, unde illa, nisi a Deo sit, in Apostolos profecta est potestas, quam post statim quam Christus sublimis in coelum abiit, et promissam ante divini Spiritus gratiam in eos effudit, exercebant palam ac saepe, non functi tantum, ut Hierosolymis, verum singulis etiam in ecclesiis ab sese collectis? Pauli legite epistolas, et quam sint multa ab hoc uno viro pro data sibi potestate, ut ipse praedicabat, sancita fidelibus praecepta ipsi numerate. Maiorem vero quam ceteris Apostolis tributam fuisse potestatem Paulo, quis tam absurdo est ingenio, ut sibi a quoquam sinat persuaderi? Itaque alterum ex duobus fateamur necesse est; aut hanc, de qua disputamus, a Christo collatam in discipulos potestatem fuisse, atque ob id iure Paulum violatae ordinationis divinae reos egisse, qui Praepositis suis, quod debent, obsequium non praestant; aut insignem fuisse sanctissimorum hominum temeritatem, qui praeter Dei ac Magistrum sui disertam voluntatem usurparint potestatem, qua rodemtam nuper admodum tam grandi pretio populi christiani libertatem per summum nefas opprimerent. An haec autem suspicio magis locum habet in iis, qui proxime post Apostolos ecclesiis christianis regendis praefuerunt? Viri, qui Apostolos ipsos audierunt, cum iis conversati sunt, tanta sanctitate morum, ut infensissimos etiam religionis hostes in admirationem conicerent? Atqui hos pariter praecipua quadam inter suos auctoritate usos certissimum est: auctoritate nimirum successionis lege per Apostolos ad se propagata. Nam et hos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: quae regendi divinitus ordinata auctoritas, nisi adiunctam habeat obsequii necessitatem, qua-

qualis sit, et quam futura efficax, nihil est necesse ut ego moneam.

SCHOT. De Episcopis Apostolorum successoribus alibi exponetur. Nunc id moneo, successionem hanc ad auctoritatem pertinere, quae perpetuum Ecclesiae regimen spectat: non ad privilegia personalia Apostolis concessa, quae illorum obitu extincta sunt, quaeve in eo verabantur, ait de Marca de disc. cler. et laic. cap. 3. §. 5. Quod Apostoli a Christo ipso in collegium adlecti erant: Quod testes fuerint eorum, quae docuit, et mirabilem, quae patravit; quod a Spiritu Sancto in verae fidei professione reuditi nec fallere nec falli poterant in docendis populo tum verbo tum scripto. Plura numerant alii. Erudite totum hoc argumentum prosequuti sunt Dodwellus, Spanhemius, alique plures a Fabricio memorati in bibliogr. antiq. cap. 13.

§. XXXV.

Originaria Ecclesiae potestas spiritualis est.

Potestas vero ecclesiastica, quoniam omnis ad mentes hominum in hoc cursu vitae ad beatorem olim felicitatem adipiscendam dirigenda pertinet (§. XXXII.), non tantum per doctrinae christianae praedicationem, verum etiam per sacras expiationes et censuras divinarum, quae contumacium animos flecteret ad obsequium Christo exhibendum, spiritualis esse debebat. Et vero huius generis est potestas, quam Christus Apostolis suis tradidit, quae variis in locis Evangelii descripta, inde hauriri debet, ut vera eius cognitio imbui possimus. Primus est ac praecipuus in hanc rem locus Evangelii apud Matthaeum 1, ubi data est mihi omnis potestas in coelo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes,

1. De Marca loc. cit. §. 1.

2. Cap. XXVIII. 18.

tes, baptizantes eos in nomine patris, et Filii, et Spiritus Sancti: quo loco Evangelii praedicandi et conferendi baptismi plenissimam potestatem accipiunt, spirituales utique, non profanas: cuiusmodi etiam esse promissa primum Petro, et in omnes deinde Apostolos collata ligandi et solvendi in his terris potestas. Repudianda enim est proculdubio sententia illorum, qui ligandi hanc solvendiue potestatem ita laxè interpretati sunt, ut ad rerum etiam profanarum administrationem proferrent: quod sane factum est contra mentem Servatoris, quam explicate ipse aperuit apud Ioannem 2, dum ait: Sicut misit me vivens pater, et ego mitto vos. Hanc quum dixisset, insufflavit: et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. Itaque ligandi solvendiue potestas eadem est quae remittendi retinendiue peccata, quod egregie e Patribus probatum dedit Natalis Alexander 1. De Eucharistiae in memoriam eius celebrandae iure tertius locus est apud Lucam 4: Hoc facite in meam commemorationem: quae quin tota spiritualis sit, nemo est omnium qui dubitet. Neque alterius esse generis putanda est auctoritas conferendi tamen Ecclesiam Christi non audientem, edendi leges, ministros instituendi, uno verbo, omnis regendi facultas, quae ad animas refertur, non ad corpora, docente Apostolo: Obediens Praeceptis vestris, et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi. Cetera praetermitto Apostolorum iura ac dona propria, quippe quae ad successores in episcopatu nequaquam pertinuisse apud omnes in confesso est (§. XXXIV.).

§. XXXV.

1. Matth. XVI. 18.
2. Cap. XX. 23.
3. Hist. Eccles. Saecl. I. discuti. 4.
4. Cap. XXII. 19.
5. Matth. XVIII. 17.
6. Ad Hebr. XII. 17.

§. XXXVI.

Quod probatur exemplo Christi.

Sicut misit me vivens Pater, inquit Christus, et ego mitto vos (§. XXXV.). Huius sententiae haec vis est, ut pro certissimo habendum sit, aliam Apostolis horumque successoribus potestatem traditam non fuisse, quam quae in Christo tanquam in Ecclesiae a se collectae capite ac supremo rectore fuit (§. IV.). Ea vero qualis fuerit, et quo pertinuerit, ex his intelligitur, quae Pilato respondens Christus ait: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderetur Iudaeis: nunc autem Regnum meum non est huiusmodi. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam. Quod et Apostolus monet in epistola ad Titum, dum Christum scribit venisse, ut mundus per ipsum salvus fieret: ut saltem faceret, quod perierat: ut testimonium perhiberet veritati: ut mundaret sibi populum acceptabilem, assuetum bonorum operum. Quidquamque dici, aut scribi elatius potuit, ut cognosceretur, regnum Christi differre toto genere ab eo, quod est regnum gentium ac populorum, potestatemque coelestis huius regno propriam nihil habere commune cum potestate, quae a De Principibus data est ad populorum suorum temporalem felicitatem promovendam? Quod autem docuit Servator, id etiam rebus ipsis ac factis probavit. Non enim fuga tantum elusit consilia Iudaeorum Regem se creare volentium, verum etiam rogatus a quodam de populo,

1. Ioann. XVIII. 36.
2. Cap. II. 14.
3. Ioann. VI. 15.

hereditatis inter se ac fratrem dividendae ut arbitrium reciperet, homo, inquit, quis me constituit iudicem aut divitorem super vos? quo doceret hominem, non suam hanc sed aliorum esse potestatem, ut qui a Deo missus esset ad spiritualia communicanda, non ad dividenda temporalia. Bene, inquit in hunc locum S. Ambrosius, terrena declinat, qui propter divina descendit: nec index esse dignatur litium, et arbiter saculatum.

SCHOL. Non sum necius, inquit Du-Pin, de antiq. Ecclesiae discipl. lib. 7. pag. 439. adversarios nonnullis scripturarum et sanctorum Patrum testimoniis nisi, quibus probant Christum regem fuisse, regnorum ac regum terrenorum Dominum: verum illa nihil probant de quo inter omnes non constet. Extra omnem quippe controversiam est Christum Dominum, quatenus Deus est, Dominum esse regnorum ac regum omnium: nec quicquam difficitur, quin ob artificiosam utriusque in Christo naturae unionem potestas ista, quae divinitati convenit, possit non secus ac cetera attributa divina homini in Christo per communicationem, ut loquuntur, idiomatum adaptari, et homo Christus dicitur Dominus regum omnium, quemadmodum dicitur et Creator, quomodo ratione divinae naturae tantum id ipsi competat. Quapropter adversarii frustra multis testimoniis probare moluntur id, de quo nullus dubitare potest, nisi Arius, Photinus, aut Nestorianus sit. Etenim in his tantum haeretici Sancti Patres adducunt scripturae testimonia, in quibus Christo dominium rerum terrenarum tribui videtur, ut scilicet inde inferant, Christum esse vere Deum, supponentes scilicet eum non habere istud dominium ratione naturae humanae. Nam si cum adversarii sentirent, Christum, ut homo est, habuisse istud dominium: perperam omnino ex his locis inferrent, in Christo praeter humanam naturam di-

vinam esse, ratione culus rerum terrenarum sit dominus. Ergo ea ipsa testimonia, quae ab adversariis producantur, ipsorum opinionem evertunt, ostenduntque dominium in temporalia Christo competisse ratione divinae naturae tantum prout Creator est, non ratione humanae prout Redemptor est, et Ecclesiae caput: ac proinde quum certum sit Christum Ecclesiae communicasse tantum eam potestatem, quam habuit ut homo, ut Redemptor et Ecclesiae caput, non autem illam, quam habuit ut Deus et Creator, pro certo tenere debemus, nullam potestatem temporalem a Christo Ecclesiae collatam esse.

§. XXXVII.

Et claris divinarum litterarum testimoniis.

Atque ita est profecto. Quid enim? si Christus, si Apostoli disertis sententiis omnem ab Ecclesia temporalem potestatem removerint; anne tum etiam dubitamus, quae illi relicta est, eam non esse praeterquam spirituales potestatem? Illud autem mihi non obscuro Petrus indicare visus est, quum de officio pastorum, quale esse debeat, expositurus: Pascite, inquit, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanea secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma saluti gregis ex animo. Qua in re Magistri sequutus est sententiam: Scribit, ait Apostolis suis, quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: et principes eorum potestatem habent ipsorum: non ita est autem in vobis. Et iterum apud Lucam: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, be-

H

ne-

1. I. Petr. cap. V. 2.

2. Marc. X. 42.

nefici vocantur. Vos autem non sic. E quibus quidem verbis non hoc modo apertum est, quae in rebus profanis administrandis versatur, potestatem auctoritatemque ad Apostolos eorumque successores nihil pertinere, verum illud etiam sacrum Ecclesiae regimen non dominationis et severi imperii, sed mansuetudinis et charitatis esse regimen, quale scilicet esse decet, quod animorum emendationem ac salutem respicit. Appositae praeter ceteris Origenes: Sicut enim omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate, spiritualia autem in voluntate, non in necessitate: sic et principum spiritualium principatus in dilectione subditorum debet esse positus, non in timore corporali.

SCHOL. Omittere non debui egregium prorsus D. Bernardi locum ex libro 2. de consid. ad Eugen. cap. 6. tametsi nonnihil longiusculum. Ita autem habet: Nec enim tibi ille Petrus dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super ecclesiam. Numquid dominationem? Audi ipsum: Non dominantes, ait, in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: et infert: vos autem non sic. Planum est: Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, et tibi usurpare aude aut dominans apostolatam, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberi. Si utrumque simul habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: Ipsi regnaverunt, et non ex me: Principes existerunt, et ego non cognovi. Iam si regnare sine Deo iuvat, habes gloriam, sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus editum: Qui maior est vestrum, fiat sicut iunior, et qui praecessor est, sicut qui ministrat. Forma apostolica haec est: dominatio in-

1 Luc. XXII. 27.

interdicitur, indicitur ministratio, quae et commendatur ipsius exemplo legislatoris, qui sequitur adiungit: Ego autem in medio vestrum sum, tamquam qui ministrat. Quis se iam titulo hoc inglorium putet, quo se prior Dominus gloriae praesignavit? Fatetur quidem Bernardus nihil impedire, quo minus etiam temporalia possideant Romani Pontifices, at haec iis qua D. Petri successoribus competere disertissime inficitur: Esto, ait, ut alia quamcumque ratione haec tibi vindices, sed non apostolica iure; nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit.

§. XXXVIII.

Obiecta ecclesiasticae potestatis quae sint?

Teneamus igitur pro certo id quod positum est in principio huius disputationis, originariam Ecclesiae christianae potestatem spirituales esse, et a potestate temporali penitus seiunctam. Quibus autem in rebus determinandis sacra haec christianae societatis potestas versetur, haud difficile intellectu est. Nam quum huc tota referenda sit, ut salus fidelium per fidem in Christum humani generis liberatore obtinenda promoveatur (§. XXXII.), quod quidem efficitur potissimum obervandis credendisque a Deo revelatis tam veritatibus quam praeceptis: planum est, ad Ecclesiae ius pertinere determinationem verbi divini seu scripti seu traditi, quoties illud aut revocatur in dubium, aut nimia disputandi interpretandique intemperantia vera fides humanis perniciose commentis obscuratur. Neque ego, quod faciunt quidam, Ecclesiae potestati morum praecepta audeam subducere. Etsi enim talia quae sunt, humanae vim rationis prorsus respuant, ac pleraque sint eiusmodi, ut mens rite exculta et praedudicatis opinionibus vacua perspicere illa atque etiam intelligere valeat: infirmius tamen et instabilis humanae mentis iudicium est,

quam ut in re tam ad veram beatitatem necessaria ad-
quiescere illi secure liceat.

SCHOL. Ad haec firmanda permultum conferre pos-
sunt, quae disputari solent a Theologis, dum id agunt,
ut Ecclesiam ostendant, controversiarum, quae de fide
ac moribus nascuntur, divinitus nobis datum esse iudi-
cem. Melch. Capus de loc. theologicis. lib. 4. §. Conf. vi-
clar. Placid. Fixmilinex de resp. sacrae orig. div. Exerc.
2. sect. 1. §. 6. pag. 39. seq. Et necessitatem quidem
auctoritatis istius non modo multi ex ipsa protestantium
communione eruditissimi acutissimique viri palam sunt,
aperteque professi, (vid. Febronium tom. 1. cap. 1.
§. 9.) sed rebus etiam ipsis ac factis confirmare coacti sunt
ut historia Dordrechtanae atque Charontoniae synodo-
rum luculentissime docuit, Conf. Bossuet de variatio-
nibus ecclesiarum Protestantium lib. 14. §. 67.

§. XXXIX.

Ecclesia in rebus fidei ac morum falli non potest.

At his Ecclesiae de fide decretis licebitne, inquires,
into ac sine erroris suspitione fidem adiungere? Imo ve-
ro non licet tantum, verum etiam necesse est prorsus.
Christi enim ipsius praeceptum est, quo hominem inbe-
mur Ecclesiam, quae columna est et firmamentum ve-
ritatis 1, non audientem tanquam ethnicum ac publi-
canum devitare 2. Quod vero citra omnem errandi suspi-
cionem liceat etiam, promissio facit luculenta Servatoris,
qua sese cum Ecclesia sua futurum usque ad consum-
mationem saeculorum pollicetur est 3, missumque in di-
vinum Spiritum, a quo omnem edocenda veritatem ex-

set

- 1 I. Tim. III. 15.
2 Matth. XVIII. 17.
3 Matth. ult. 20.

set 1, quod ipsum dudum ante Isaiae vaticinio prae-
nuntiatum est 2. Ecclesiam porro falli nesciam neces-
se est existimasse S. Irenaeum, ut qui non aliunde,
quam ab illa petendam esse veritatem adseverate con-
tendebat: Non oportet, ait, apud alios quaerere ve-
ritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: quum
Apostoli quasi in depositarium divae plenissime fidei eam
contulerint omnia, quae sint veritatis 3. In eam sen-
tentiam disputabat Tertullianus libro de praescriptioni-
bus 4: Hinc igitur dirigitur praescriptionem: si Do-
minus Iesus Christus Apostolos misit ad praedicandum,
alios non esse recipiendos praedicatores, quam Chri-
stus instituit: Quid autem praedicaverint, id est,
quid illis Christus revelaverit, et hic praescribam, non
aliter probari debere, nisi per eandem ecclesiam, quae
ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando tam
viva, quod vivunt, voce, quam per epistolas postea: Si
haec ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quae
cum illis ecclesiae apostolicis matricibus et origina-
libus fidei conspiciat, veritati deputandam, sine dubio
tenentem quod ecclesiae ab Apostolis, Apostoli a Chri-
sto, Christus a Deo accepit. Consentiant his Patres ce-
teri omnes, Cyprianus, Augustinus, Chrysostomus, alii,
quorum sunt testimonia prope innumera, quae nulli ob-
noxiam erroris auctoritatem Ecclesiae in his, quae ad fi-
dem et mores pertinent, non tam probent, quam cer-
tissime demonstrent.

SCHOL. Consultendi sunt Theologi, quorum est hanc
de visibili Ecclesiae infallibilitate controversiam dilime-
re. Nitide, ut solet, ac docte eam persequutus est eru-
ditissimus vir Petr. Maria Gazzaniga in praefat. theologi-
tom. 4. cap. 5. seqq.

§. XL.

- 1 Ioann. XIV. 26.
2 Cap. LIX. 19.
3 Lib. 1. cap. 4.
4 Cap. 21.

§. XL.

Potestas Ecclesiae circa disciplinam.

Præter hanc de fide et moribus decernendi potestatem *Paulus* Ecclesiae ius tribuit, curandi atque efficiendi, ut omnia honeste et secundum ordinem fiant. Quod quidem ius latissime patet, continetque potestatem non modo certis circumscribendi regulis exteriori *Dei* cultum, divina lege haud determinatum, cuiusmodi sunt ritus ac caeremoniae, locus, tempus, atque alia his similia, præcipiendique illa, quae sunt instar medii ad eum promovendum; verum removendi quoque omnia, quae turbare ordinem atque impedire communem finem iudicabuntur. His autem capitibus universa Ecclesiae disciplina concluditur. Vnde colligas, hanc haud minus quam illa superiora potestati ecclesiasticae subiectam esse, quod ipsum perpetua christianorum et antiquissima observantia luculentissime confirmat.

SCHOL. Vnus hic Ecclesiae christianae tam certus est, ut diligentiae fuerit minime necessariae cum petitis ex historia documentis illustrare. Id addo, *Bohemum* ipsum, tametsi in removenda omni ab Ecclesia potestate pertinacissimum, non negare prorsus, disciplinae ordinandae facultatem Apostoli a Christo tributam fuisse. Vitringae enim laudat interpretationem (*in diss. 3. ad Plin. §. 7.*) quam is dedit (*lib. 3. de Synag. ver. part. 1. cap. 10.*) verborum, quibus Christus ligandi et solvendi potestatem discipulis suis impertitus est. Vitringae autem haec sunt: *Concedit Christus Apostolis suis his verbis potestatem varias leges de licito et vetito, cuiuscunque rationem in soluta, condendi in usum et commodum Ecclesiae, ac si illis: Quaecunque vos ligatis aut illicita pronuntiaveritis, quae vos praeceperitis, vel prohibueritis, ea*

va-

1. I. Corinib. XIV. ult.

ratihabenda sunt in curia coelesti: Concedo enim vobis potestatem, quam et Petro iam ante concessi, post meum a vobis discessum talem constituendi disciplinam, quam veram temporumque conditionem efflagitare consuebitis. Quae laudata *Bohemero*, ac probata vehementer, nonne cogunt fateri virum doctissimum potestatem hanc in usum Ecclesiae concessam Apostolis ad posteros dimanasse, eamque proinde non populi eius totius, sed eorum, qui in Ecclesia apostolici muneris heredes existerant? Quid? an Titus eam non habuit a Paulo sibi traditam potestatem? Aut quid sibi voluit Apostolus, dum ideo, ait, reliquit te *Cretae*, ut ea, quae desunt, corrigas?

§. XLI.

Quid in eius usu cavendum?

Qua in re cavendum est primum quidem, ne quid fiat, quod revelatis a Deo veritatibus latiusque ab eo legibus adversetur: deinde ne qua in re publicarum rerum felicitati vis ulla inferatur. Nihil enim religio *Christi*, nihil salus interna a nobis officiorum exigit, quae cum temporali vitae huius felicitate non amicissime conspirent (§. VI.), quod innuere procul dubio *Christus* videtur, quando dare nos *Caesari* iubet, quae sunt *Caesaris*, et quae sunt *Dei*, Deo. Quapropter ita in constituenda disciplina versari decet, ad quos ea res pertinet, ut ne quid exinde respublica detrimenti capiat. Cuius rei, quoniam non Ecclesiae iudicium est, sed eorum, qui supremam in regnis potestatem obtinent, dispiciant quam sapienter dispuent, qui in definienda ecclesiarum exteriori disciplina nullas summorum Principum partes esse volunt.

SCHOL. Hae autem summorum Principum partes, quae sint, et quo usque iura eorumdem circa sacra pertineant, exponemus sectione altera.

CA-

CAPVT IV.

DE POTESTATE ECCLESIAE

LEGISLATIVA.

§. XLII.

Habet Ecclesia potestatem ferendi leges.

Ecclesiam suam *Christus* ita constituit, ut potestatem illi non negaverit cuncta determinandi, quae ad propositum sibi finem securius faciliusque adipiscendum utilia vel necessaria iudicaverit (§. XXXII.). Harum vero Ecclesiae praeceptionum ea vis est, ut simul obsequii necessitatem inferant (§. XXXIV.). Vnde liquet, eas pro regulis habendas esse, ad quarum praescriptam normam omnem vivendi nos agendique rationem attemperare convenit: cuiusmodi regulae, quoniam legum trito nomine venire solent, planum est, in potestate ecclesiastica inesse etiam *ius ferendarum legum*, quod *ius potestatem Ecclesiae legislativam* appello.

Schol. Necessitatem legum etiam positivarum in Ecclesia christiana qui neget, nemo est, opinor. Nam quod Cicero sapienter monebat, *sine legum imperio nec domum ullam, nec civitatem, nec gentem, nec hominum universum genus stare, nec rerum naturam omnem, nec ipsum mundum posse* (lib. 3. de legib.); quippe quod istud est vinculum, per quod respublica cohaeret, ille spiritus vitalis, quem haec tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus et praeda, si mens illa imperii subtrahatur (Senec. lib. 1. de Clem.); id ad Ecclesiam transferre nihil verat. Etenim societatem christianorum, quae orbem terrarum prope universum complectitur, tot sinu suo continet, et tam non lingua magis et

locis quam moribus atque institutis distinctas nationes, quisquamne est, qui putet ordine magis carere atque externa per leges directione posse, quam alium hominum quantumvis proborum, quantumvis coetum infrequentem? Quis hoc tam numerosum tamque late patens fidelium corpus apte credat atque debite contineri posse sine quadam voluti compage legum, quae sua cuique membro officia, suas functiones describant? Conf. Kahkel in iur. publ. univers. sect. 2. tit. 2.

§. XLIII.

Huius iuris origo divina est.

Hinc autem porro etiam de origine huius iuris liquet; pars enim est (§. XLII.) potestatis illius, quam Ecclesiae a *Christo* traditam nuper probavimus (§. XXXIII.): quod ipsum aliis etiam certissimisque argumentis confirmare possumus. Scilicet nova *Christum* mandata dedisse, et, caque non rationem consiliorum, sed legum vim, et apud omnes gentes habitura, et, divinarum litterarum nobis auctoritate exploratum est. Eam vero potestatem in *Apostolos* subinde collatam, et vicario iure exercendam, et usus ipse certissime evincit. Quid enim? An leges *Apostoli* nullas tulerunt? an nullas *Paulus*? (§. XXXIII.) Id ego fatebor quidem non illibenter, ut erant primae huius aetatis homines promissima ad obediendum voluntate, consiliis similiora quam legibus instituta videri apostolica; non consentiam tamen, si quis illa e numero legum eximenda contendat. Nimirum consilii ea natura est, ut optionem, vel

1. Ioan. XIII. 34.

2. Ioan. XI°. 21.

3. Mat. XXVIII. 19. et 20.

4. Ioan. XX. 21.

5. Luc. X. 16.

lis an nolis adquiescere, non auferat: *Apostoli* obsequium exigunt; quod praecipientis auctoritatem indicat, non lenitatem consulentis. Nec magis possum iis adsentiri, qui pacti nescio cuius, liberaeque porius conventionis, quam legis efficaciam in his sibi praeceptionibus deprehendisse visi sunt, ea praecipue moti ratione, quod nihil fere reum illarum, quae ad salutem totius christiani coetus communem pertinebant, sine communi, plebis etiam, suffragatione egisse, umquam legantur *Apostoli*. Primo enim hoc perpetuum non fuit: edita quippe ab iis interdum praecepta nulla communis deliberationis facta mentione certum est. Deinde, quae ex pactis nascitur obligatio, ea quidem non extenditur, nisi in hos, qui sua se ipsi consensione eidem subiiciunt. Cur igitur stringunt apostolica mandata illos etiam, qui numquam consenserunt? *Corinth. XIV.* Cur, qui alia omnia agunt? *I. Corinth. V. 6.*

Schol. Quod acuto observavit vir clar. Plac. Fixi-millner de republ. sac. orig. divin. Exercit. 2. sect. 2. §. 28. Totus in eo est Iust. Henn. Bohnerus, ut Apostolorum statuendi auctoritatem nullam fuisse praecipiam persuadeat. Agit hoc in primis in diss. de confederata christianorum disciplina cap. 3. §. 12. seqq. quae est tertia inter dissertationes ad Plinium. At enim, quae adfert, pleraque sunt eiusmodi, ut haud aegre largiri ea catholici possimus. Alia sunt valde levia atque incerta, ut mirum non sit doctissimum virum ab omnibus, etiam Protestantibus deseri. Moshemius certe ius serendarum legum Apostolis aperte adscribit in *Instit. Hist. Eccles. sect. 1. part. 2. cap. 2. §. 3.* Hoc idem faciunt Spanheim, Vitringa, Hattmannus, Semlerus, quibus ipse Bohnerus alibi, etsi praeter suam opinionem, adensus est (§. XL.).

§. XLIV.

1 *Ab. XV. q. 1.*

§. XLIV.

Eademque auctoritate Ecclesias competis.

Haec sane ita comparata sunt, ut *Moshemius*, scriptor gravis minimeque praecipitis iudici, *Apostolis* eam potestatem non adscriperit tantum, verum considerate quoque iustisque de causis adscriperit. Miror autem, lectissimum virum illam *Apostolis* ita vindicasse, ut negaret successoribus. Nam quae instruendae primum (§. XLII.), ac conferendae potestatis causa fuit (§. XLIII.) eadem, ut ad successores in regimine Episcopos nihilo diminuta transiret, nonne prorsus exigebat? Distinguit ille, scio, duplex in *Apostolis* munus, *Doxoris* et *Legati extraordinarii* summa cum potestate divinitus missi, quorum illud quidem ad successores derivatum fatetur, non vero isthoc etiam. Sed qui ita sentiunt, qua ratione conficiant, docendi quidem munus, non etiam statuendi ius perpetuum esse in Ecclesia oportere, ego non intelligo profecto. Nam si, quod necessaria doctrina sit, inde colligunt doctorum necessitatem, cur non aequo nobis iure affirmare liceat, necessarios esse in Ecclesia latores legum, quippe quae sine his non magis dici esse felix potest? (§. XLII.) Video enim hoc ne ipsos quidem adversarios revocare in dubium. Qui, etsi ius hoc alius quidem summis Principibus, alius coetui ipsi christianorum, alius demum synodis tribuant: in hoc tamen munifice consentiunt omnes, carere legibus christianorum civitatem non posse; ac proinde oportere esse aliquem, qui rogandis etiam legibus providere possit, ne quid res christiana publica detrimenti patiatur. Hunc autem quem esse rellius statuimus, quam Episcopos, quibus *Christus* ipse regendae

I 2 Ec

1 *Instit. hist. christ. sect. 1. part. 2. §. 3.*

2 *Floerck praenot. iur. eccles. §. 2.*

Ecclesiae curam per *Apostolos* commendavit? (§. XXII.) Nam quae ex donis *Apostolorum* extraordinaria ratio peti solet, eam, nisi liquido demonstretur, dona haec ad confirmandam statuendi potestatem, nihil vero ad doctrinam Evangelii animis fidelium suavius insinuandam pertinuisse (quod quidem ut demonstrare quisquam possit, vehementer ambigo) evidens est, ad hanc roborandam opinionem nihil habere momenti, praecipue quum illi adversetur omnium retro saeculorum usus: quem nihil fuisse aliud quam iniquam usurpationem Episcoporum praecae actatis, aut seditiosam omnium conspirationem, qui potest, credat; ego a me non impetro (§. XXXIV.) Conf. Greg. Zallwein. tom. 2. pag. 13. 22.

Schol. I. Hoc ius Imperatores ipsi tantum abest ut Ecclesiae christianae abdicarent, ut profiterentur illud etiam palam; legibus suis munirent, coercendosque sciscerent, qui sacris Patrum institutis malitiose adversarentur. Vnum audire iuxta Iustinianum maiestatis suae minime prodigium Imperatorem. Si *civiles leges*, inquit illo in praef. Nov. 137. quarum potestatem nobis Deus credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientiam securitatem studemus, quanto plus studi adhibere debemus circa sacerdotum canonum et divinarum legum custodiam, quae super salute nostrarum animarum definitae sunt? Et cap. 1. Si enim illa, quae a laicis praecantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem et vindictam manere; quomodo a sanctis Apostolis et Patribus super omnium hominum salute canonice statuta despici poterimus?

Schol. II. Bohmerus cit. dissert. cap. 4. §. 17. ut christianae societatis leges conventionales esse ostenderet, validum sibi praesidium reperisse visus est in epistola Plinii ad Traianum Imp. in qua de christianis praeter alia refert, hanc in iis fuisse summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum in-

vicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati denegarent, cet. At infirmum hoc praesidium est ad id, quod Bohmerus intendit, comprobandum, nisi quis furta etiam, latrocinia, adulteria licita fuisse, aut impunita christianis ante credat, quam sacramento se ad cavenda obstringerent, quod absurdum est. Non magis huic opinioni testimonia favent Patrum, qui neminem, nisi praevia spondione ad sacrum baptismum admissum perhibent. Nam hoc quidem verum est. Nemo ad societatem christianorum recipiebatur, nisi qui dogmata se Christi ac praecepta omnia servaturum spondidisset. Bingham. orig. eccles. vol. 4. pag. 270. seqq. Sed quid hoc ad causam Bohmeri? Qui civiles societates primi condiderunt, mutua se consensione, viresque suas unierunt, ad communem securitatem procurandam, neque cuiquam ad eam societatem viam patere voluerunt, nisi qui in eandem unionis subiectionisque legem consensum suum accommodasset. Num ob id omnes civiles leges conventionales esse putabimus? Eadem in Ecclesia ratio est. Omnibus enim Christi praeceptis, qui obedientiam spondet in baptismo, is ea praecepta easque leges non excludit, quibus instituta a Christo hierarchia, et necessaria ad unitatem conservandam membrorum subordinatio nititur, quae regendi parentisque partes ita sapienter distribuit, ut alii praecint, alii vero subsint (§. XIII.) Quae igitur causa esse potest, quae nos Ecclesiae instituta infra legum dignitatem cogat detrudere? Conf. Ans. Molitor in diss. de potest. eccles. legislat. §. 2. n. 8. seqq.

§. XLV.

Obiectum huius potestatis.

Itaque ius Ecclesiae, quod in rogandis legibus sanc-

ciendisquē versatur, firmiore nititur ratione, quam utriusque eidem, et in alium transferri temere possit; competitque illud non omnibus etiam de plebe christianis, verum Praepositis ecclesiarum libera quidem atque independente auctoritate; ad aedificationem tamen corporis Christi, non ad eius destructionem exercendum. Neque enim canonum ecclesiasticorum vel alius est, quam qui Ecclesiae finis, id est, fidelium interna salus (§. VI.) vel obiectum aliud, quam negotia fidei ac morum (§. XXXIX.) et disciplinae ecclesiasticae (§. XL.) ad eum scilicet modum constituendae, ut rerum publicarum felicitatem promoveat, non destruat (§. XLI.). Nulla ne igitur Ecclesiae in rebus ac negotiis profanis potestas est, inquit? Est vero, inquam; sed in iis ad aeternam salutem dirigendis, non etiam pro arbitrio disponendis. Spiritualis Ecclesiae potestas est (§. XXXV.) cui regendas animas commisit Deus, regna gubernanda non commisit. Apposite Orius ad Constant. Imp. Tibi Deus imperium commisit, aiebat, nobis, quae sunt Ecclesiae, concessit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinae: ita et tu cave, ne, quae sunt Ecclesiae, ad te trahens magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quae sunt Caesari, Caesari, et quae sunt Dei, Deo. Neque enim fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum et sacerdotum potestatem habere Imperator. Apud S. Athanasium.

SCHOL. Haec ita quum sint, quid iis facimus canonibus, decretis, constitutionibus, quae sunt frequenter de rebus mere profanis editae? dicam quod sentio pro ingenio meo aperte ac candide: constitutiones, quae iuribus Regum ac Principum maiestati propriis derogant, nullius esse roboris contendo. Opinio enim illa, inquit Natalis Alexander, quae Ecclesiae, vel Romano Pontifici potestatem tribuit, etiam indirectam, in temporaria

1 II. Corinth. cap. XIII. 10.

lia Regum ac Principum supremorum, falsa est, erronea, verbo Dei et doctrinae Patrum adversa. In Edit. Eccles. Sac. XIII. diss. 3. art. 3. cui iunge dicit. 2. ad Sac. XII. art. 9. In ceteris autem interpretandis et ad mentem Ecclesiae explicandis placent vehementer quae observavit doctissimus Gibertus prolegom. part. prior. tit. 8. sect. 1. qui omnino videndus est.

§. XLVI.

Eiusque efficacia.

Vis legum ecclesiasticarum ad omnes christianos pertinet. Ac de fide quidem ac morum decretis expedita res est (§. VIII. et XXXIX.); canones vero, qui de rebus naturali iure ac positivo divino non vetitis ad ordinem exteriorum componendum feruntur, plerumque non hoc solet consilio edere Ecclesia, ut ubique locorum necessario admittendi sint. Novit enim nec omnium temporum, nec locorum omnium eandem esse utilitatem. Novit saepe ipsam consuetudinis mutationem, et si adiuvet, novitate perturbare. Novit denique, quum potestatem sibi conceptis verbis datam non ignoret in aedificationem, non in destructionem (§. XLV.), hac eam utique moderatione exerceri oportere, ut ne quid praeter necessitatem obtrudatur fidelibus, quod aliquo pacto offendere illos possit. Haec quippe christianitatis est regula, inquit Chrysostomus, haec illius exalta definitio, hic est vertex supra omnia imitans; publicae utilitati consulere. Quae quidem in Ecclesia utilitas disiuncta non est ab utilitate singulorum fidelium (§. VI. Cor. ult.). Neque huic conditioni si civiles leges obnoxiae non sint, eandem nobis licebit ab ecclesiasticis removere; amplum enim inter utramque legem di-

1 August. epist. 54. alias 117.

2 Rom. 13. in prior. ad Corinth.

discrimen intercedit, ut imperium differat a principatu sacro, qui in dilectione debet esse positus, non in timore corporali (§. XXXVII.). Quo fit, ut leges, quae ab hoc principatu proficiuntur, non necessitate, sed voluntate, non timore, sed dilectione subditorum nitii debeant. Vel maxime id lex nostra et legislator noster sanxerit, ait Gregorius Nazianzenus, ut grex non coactis, sed sponte ac libenti animo pascatur. Quo etiam refero illud Chrysostomi utramque potestatem comparantis: Legibus ac mandatis omnia peraguntur (scilicet in republica), hic vero (in Ecclesia) nihil tale. Neque enim licet ex auctoritate praecipere: non quod omnem praecipiendo auctoritatem a societate christianorum alienam existimet, sed quod ea semper Ecclesiae catholicae mens sit, ut novis disciplinae decretis obligari nolit ecclesia non sine ratione ab iis recipiendis alienas, aliisque legibus ac consuetudinibus iam pridem addictas, et novarum impatientes. Verissima est Leonis P. IX. sententia: nihil obsunt saluti credentium diverae pro loco et tempore consuetudines, quando una fides per dilectionem operans bona quae potest, uni Deo commendat omnes. Et Gratiani altera: Privatis constitutionibus et propriis informationibus unaquaeque ecclesia pro locorum varietate, prout cuique visum est, sublevis et regitur: dist. 11. can. 8.

SCHOL. Conf. de Marca lib. 2. cap. 16. Dum vero res disciplinam ecclesiasticam spectantes potestati Ecclesiae penitus subducit Lochsteinus part. 2. cap. 9. §. 11. (si modo doctissimi viri mentem assequor ego) id fateor, probare non possum. Quid enim tot vetustissimorum conciliorum canonibus facimus, quorum, quando ad pacem Ecclesiae conservandam restituendamve opus videbatur, executionem etiam centuris propositis urgebant prudentissimi iuxta ac mitissimi Patres? quod proba-

1. An Apolog.

2. Epist. ad Mich. §. 19. tom. 6. Conc. Hard. pag. 927.

barem, nisi constaret omnibus. Rectius proculdubio de Marca loc. cit. §. 16. Vis ergo et imperium legis a sola Ecclesia pendet, sed executio vim sortitur a consensu eorum, quorum maxime interest. Quapropter cum temperamento quodam recipienda sunt, quae Auctor princip. tur. publ. eccles. cathol. cap. 6. §. 1. et 2. in hunc modum scribit: Quae Patribus conciliatis placuerunt, vocabantur canones, id est, regulae, modesta appellatione provide electa, ne, si leges dicerentur, invidiae dedissent fomentum imperantibus. Hae regulae ubi primum a sacerdotibus fuerunt conditae, exhibebantur Principi, ut eius auctoritate transirent in leges et sanctiones. De quo vid. de Marca lib. 2. cap. 10. §. 9. et 14.

§. XLVII.

Posteaquam leges publicatae sunt.

Praeter hoc autem, ut effectum sortiantur leges, necessaria promulgatio est: nulla enim religione ad observantiam earum teneri potest, qui sententiam iuste ignorat. Modum vero ac rationem promulgandi docere nos veteris Ecclesiae consuetudo potest: quam quum intueor, eam video Patrum certam fuisse sententiam, ut canonum in conciliis conditorum necessariam per singulas provincias publicationem crederent. Non est dubium hanc consuetudinem ab exemplo Apostolorum sumisse originem, quos constat ex actis eorum a Luca consignatis legem in causa Antiochenae ecclesiae rogatam, non Hierosolymis dumtaxat solemnem formulam, verum omnibus etiam ceteris, ad quos ea controversia pertinere poterat, promulgasse. Act. XV. 22. seqq.

SCHOL. Adscribo locum pluribus de causis memorabilem. Tunc placuit Apostolis et senioribus cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba Iudam, qui cognominabatur Bar-

sabas, et Silam viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum. Apostoli et seniores fratres, his, qui sunt Antiochiae, et Syriae, et Ciliciae fratribus ex gentibus salutem. Quoniam audivimus, quia quidam ex vobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus: placuit nobis collectis in unum eligere viros, et mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam et Silam, qui et ipsi vobis verbis referunt eadem. Visum est enim Spiritui Sancto et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam haec necessaria: ut abstinatis vos ab immolationibus simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agitis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam, et congregata multitudo tradiderunt epistolam. Quam quum legissent, gavisi sunt super consolatione: Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam et Ciliciam confirmans Ecclesias, praecipiens custodire praecepta Apostolorum et seniorum.

§. XLVIII.

Per singulas provincias.

Hinc tractus est mos, quem post deinde a conciliis generalibus conservatum religiose indubitate pristini aevi monumenta probant. Concilium Arelatense I. quod ex omnibus pene occidentis provinciis Constantinii imperio coactum est, post damnatam haeresim Donatarum, viginti et duobus canonibus disciplinam ecclesiasticam constituit. At quum non censeret aequum iis populis christianam teneri prius quam per provincias publicati fuissent; eam curam Sylvestro Pontifici commendabat, ut, qui maiores dioceses teneret, per eum

potissimum omnibus insinuarentur. Idem faciebat Nicaena Synodus eodem Imperatore celebrata, scriptisque ad omnes, qui Concilio non interfuerant, Episcopos litteris, quae decreta essent, significabat: Eaque litteris ad vos perscribere necessarium vixum est, ait, ut intelligere possitis, cum quae ibi in quaestionem et disquisitionem vocata, tum quae decreta sanctitque sint. Sardicenses vero Patres, quae sibi causa existerit, ut definitiones suas ad Iulium P. mitterent, his verbis explicant: Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, in Sardinia, et in Italia sunt, fratres nostri quae adhaerent et quae definita cognoscant, et ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, quos extra Episcopatum iusta sententia declaravit. Vnam his addo Ephesini Concilii epistolam, qua certiores reddit Episcopos, Presbyteros, Diaconos atque plebem christianam universam de rebus ab se adversus Coelestium, Pelagium, Ioannem Antiochenum ceterosque eiusdem factionis socios gestis, huc subiecta ratione: Quoniam oportebat et absentes a sancta Synodo morantesque in urbibus et provinciis ob aliquod impedimentum sive ecclesiasticum sive corporeum, non ignorare quae de ipsis sunt constituta. Eandem rationem sequutos Patres in conciliis, quae post haec habita sunt, et Pontifices quoque in publicandis suis decretis probarent, si probatione diligentiori egeret res omnibus notissima.

SCHOL. Plura exempla huius consuetudinis habentur in Codice Theodosiano. Constantius Imperator mittit legem de Romanae ecclesiae clericorum privilegiis ad Felicem Papam, ut in ecclesiis Romanae provinciae legatur ann. 360. lib. 16. tit. 2. de Episc. eccles. et

K2

cler.

1. Tom. 1. Concil. Hard. pag. 262.

2. Socratus lib. 1. cap. 9.

3. De Moria lib. 2. cap. 15. §. 5.

4. De Moria loc. cit. §. 6.

cleric. leg. 14. *Omnis*. Lex lata ab Imp. Valentiniano, Valente et Gratiano de vita, honestate, conversatione Ecclesiasticorum et Continentium missa ad Papam Damasum lecta fuit in ecclesiis urbis Romae ann. 370. *Ibid. leg. 20. Ecclesiastic.* Lex de foro Episcoporum 23. *Qui mos ibid.* missa ad Episcopos, lecta fuit in ecclesiis. Quam consuetudinem servatam fuisse etiam sub Iustiniano Imperatore testatur *Novella* eiusdem Augusti *Constitutio sexta*, quae data creditur ann. 558. in qua, postquam multa de Episcoporum aliorumque clericorum ordinationibus prudenter statuisset, ita decernit: *Sanctissimi* siquidem Patriarchae uniuscuiusque diocesis haec proponant in ecclesiis sub se constitutis, et manifesta faciant Deo amabilibus metropolitans, quae a nobis constituta sunt. Illi quoque rursus proponant ea in metropolitana sanctissima ecclesia, et constitutis sub se Episcopis manifesta faciant. Illorum vero singuli in propria ecclesia haec proponant, ut nullus nostrae reipublicae ignoret, quae a nobis ad honorem et ad augmentum magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi disposita sunt. Conf. Petr. de Marca lib. 2. cap. 15. Gibert proleg. part. prior. tit. 9. Van-Espen in tractat. de publicat. leg. eccles. Petrus Colletus praef. theol. tom. 2. tractat. de legib. cap. 5. sect. 4.

§. XLIX.

Et summi Principibus probatae.

Sed nec praetermittenda nobis est hoc loco temere sanctissimorum veteris Ecclesiae Praesulum in edendis disciplinae canonibus consuetudo, qua illos antequam regularentur per provincias, probandos Imperatoribus commendandosque offerre solebant. Res ipsa extra omnem est po-

posita controversiam ipso fatente Baronio 1, non ex actis veterum conciliorum dumtaxat (quod de Marca ostendit pererudit, ut solet, atque copiose 2), verum ex Synodis etiam ostro et nono saeculo in Hispania, Gallia, Germania celebratis. Ita Arelatensis Synodus sub Carolo M. habita: Haec igitur, ait 3, sub brevitate, quae emendatione digna perspeximus quam brevissime adnotavimus, et Domino Imperatori praesentanda decrevimus: potentes eius clementiam, ut, si quid hic minus est, eius prudentia suppleatur; si quid secus, quam se ratio habet, eius iudicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, eius adiutorio divina opitulante clementia proficiatur. Synodi porro Moguntinae ex eadem aetate praefatio haec habet: Quatenus ea, quae pauci perstrinximus capitulis, a vestra auctoritate firmantur, si tamen vestra pietas ita dignum esse iudicaverit; et quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas iubeat emendare 4. Similia his exstant in Turonensi, Cabilonensi, Tolosanensi atque aliis permulta ex ea aetate conciliis, quae adscribere nihil necesse est.

Schol. Atque hoc faciebant tum Patres, quando ipsi sine Regibus suis synodos celebrabant: quod quidem contingebat rarius. Plerumque enim Reges ipsi in synodis, quas regias vocat Benedictus XIV. de syn. dioc. lib. 1. cap. 1. §. 2. disciplinae constituendae auctoritatem impendebant. De his synodis vid. de Marca lib. 6. cap. 24. seq. Steph. Baluz. in cultissima praefatione ad capitularia Regum Francorum. Huius generis fuisse synodos sub primis Regibus nostris habitas suo loco probabitur.

§. L.

1 Ad ann. 846. n. 4.

2 Lib. 2. cap. 10. §. 7. seqq.

3 Cap. 16.

4 Pagus crit. ad ann. 813. n. 19.

§. L.

Cuius probationis quae vis.

Consuetudinis vero istius quae vis sit quæve ratio, dum quaeritur, non una est eruditorum sententia. *Baenianus* agnoscit factum (§. XLIX.), sed ut mos est vii illius, nudum et cum violentia coniunctum potius quam æquo iure. *Grebnerus* in Germania sacra laudato perpetuus in eam rem *Pagio*, officiorum hæc esse verba censet magis quam potestatis regiae ac subiectionis argumenta. Nempe adulatores hic Episcopos, illo facit Imperatores iuris alieni iniquos usurpatores. *Henningsius* in libro, quem de summa Imperatoris potestate circa sacra inscripsit: Hoc ultimum, ait, et summum imperantis iudicium decretis atque canonibus tam necessarium est, ut supra consilii nudum nomen ea ad præcepti dignitatem et obligatoriam virtutem eleve. At huic adversatur et ipse Protestantium communione consultus iuris *Breuningius*, qui, quidquid in suis conventibus statuerit (Ecclesia) scribit, non egebit confirmatione, sed sua natura vi pacti obligabit. Approbatione igitur imperantis ad summum ea indigebunt, ut ne sit in his statutis, quo respublica turbari possit. Atque ita est profecto. Vis et imperium legis ab auctoritate Ecclesiae pendet (§. XLVI.). Sed quod attinet ad canones, ait prudencissimus de *Marca* 4, qui non quidem de fide aut Sacramentorum ritibus, sed de reliquis disciplina feruntur, quia legum perpetuarum vires obtinere debent, et clericorum, imo etiam sapientissimi laicorum personas respiciunt, ex quibus

1 Part. 1. obi. 7. §. 3.

2 Cap. 8. §. 17.

3 Instit. iur. ecclies. univ. cap. 3. §. 98.

4 Loc. cit. §. 9.

bus respublicae corpus componitur, novamque aliquando disciplinae formam constituitur, quam plurimi Principum interest, ut ea decreta mature discutiunt, antequam eorum executionem publicam et forentem lege sua indulgeant, ne fortassis aut publicae utilitati aut tranquillitati adversentur. Confirmati autem a Principe canones vim legis publicae adipiscuntur, quae necessaria est, ut per omnes imperii provincias executioni tradi possint, et si qui contradicant, auctoritate publica coercantur.

SCHOL. Colligas hinc, non nudum, quemadmodum apparitores solent, exsequendae concilliorum sententiae ministerium praestitisse Principes christianos, verum iure post sententiam Patrum auctoritatem suam adiunxisse, habita cum primis ratione disciplinae, quae imperii causam non minus quam Ecclesiae respiciebat. Atque hoc est, quod etsi obscure ac timidius innuere visus est *Muratorius* lib. 1. de ingenior. moderat. cap. 15. his verbis: Illa autem pars disciplinae, quae servatur in politicis legibus, et prospicit rerum temporalium regimini ac distributioni, caepe, ut valeat, consensu indiget Principum, populorum, aliorumque Episcoporum. Conf. de *Marca* lib. 6. cap. 23.

§. LI.

Dispensatio ecclesiastica.

Hactenus de legibus in Ecclesia condendis earumque efficacia. Nunc de mutandis illis pauca subiicienda sunt. Est autem legum, quibus societas christianorum regitur, duplex genus. Unum earum est, quae lex aeterna sanxit, ut ait *S. Ivo* 1, quae observatae salutem conferunt, non observatae eandem auferunt. Alterum illarum, quae posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam,

1 In praef. Decret.

dam, sed ad eam tutius monendam. In priori genere legum nullae sunt Ecclesiae, praeterquam in interpretando, partes (§. XXXVIII.). Quapropter merito comprehenduntur passim canonum illi interpretes, qui glossam sequenti dandae veniae potestatem summo Pontifici etiam in divino iure faciebant, si qua eam iusta causa suadere possit; quod quidem loquendi genus, nisi ad deliberationem eius iuris referatur, tamquam a ratione alienum protius repudiandum esse, verissime de Marca praecipit. At quae ex genere sunt altero, has ob eandem, quae peperit, utilitatis et necessitatis causam mutari nihil vetat. Recte Tertullianus, regulam fidei, aiebat, et, unam omnino esse, solam immobilem et irreformabilem: hac autem lege fidei manente, cetera iam disciplinae et conversationis administrare novitatem correctionis, operante scilicet et proficiente usque in finem gratia Dei. Canonibus autem saepe hodie derogatur dispensationes, quae sumitur pro venia legis, quam providam iuris relaxationem vocant Iuriconsulti. Eius effectus hic est, ut canone vim suam obtinente, is, cui indulgetur, a vinculo legis et obligatione pro singulari quadam casu singulari auctoritate superioris liberetur: quo ipso distat a privilegio, quo per modum legis perpetuae quis ab observando canone eximitur.

SCHOL. Quod hic dispensationem voco, variis tam Graeci Patres quam Latini nominibus efferunt, de quibus vid. Franc. Florent. in dissert. de dispensat. eccl. tom. 1. pag. 375. seqq. et Petr. de Marca lib. 3. cap. 13.

§. LII.

Quando locum habeat.

Dispensationum ecclesiasticarum et multa sunt et antiqua exempla, Petro de Marca et Florenti diligenter,

1 De vet. Virg.

ter et eximio cum iudicio collecta illustrataque, quae non tantum veniae dandae potestatem, verum usum etiam potestatis ac modum luculentissime demonstrant. Neque enim pro vero admitti potest, quod recentiorum quorundam intemperantia statuebat, solum esse lege omni supremi in Ecclesia Antistitis dispensandi arbitrium: quod vanum sordidae adulationis commentum iam olim D. Bernardus egregie refellebat, dissipationem vocans non dispensationem indulgentiam, quae coeco atque illiberali impetu profunditur. Et in primis quidem infracti canonis gratiam faciebat interdum severa Patrum disciplina, veniam infringendi aut numquam aut raro dabat: neutram, nisi dum vel necessitas urgebat, vel provocabat utilitas, vel pax et charitas deposcebat. Illam Bernardus, hanc etiam Augustinus aequam lenitatis causam probabat. Prior ita habet: Quid? prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in aedificationem, non in destructionem. Denique quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Vbi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam quum nil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. Augustinus vero in epist. 185. alias 50. In huiusmodi causis, inquit, ubi per graves disensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum strages latent, detrahendum est aliquid severitati, ut maioribus malis sanandis charitas sincera subornat. Nec hoc immerito quidem: nonne enim tutissimum esse liquet, ut quae pro charitate inventa fuerunt, pro charitate quoque, ubi expirare videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in alias forte commodius de-

1 Loc. cit.

2 Contarini epist. ad Paulum 5.

3 Lib. 3. ad Eugen. cap. 4.

demantur¹. Utilitatem demum canonica dispensatio
eam requirit, quae est Ecclesiae ipsius, non propriam,
publicam, non privatam. Quod gravissimis verbis afir-
mantem audimus D. Bernardum, confirmat Gessfridus
Vindocinensis². His regulis Gratiani adhuc aetate Ec-
clesiastica dispensatio regebatur, quod ex Decreto eius
manifestum est. Vnde intelligi potest, quam circumscriptus
eius usus per mille et amplius in Ecclesia Dei
annos fuerit. At recessum ab his est regulis, ex quo,
ut ait Fleurius, Pontificum potentia nulla re magis cen-
zari posse videbatur, quam si dispensationes a canonum
observantia in infinitum extenderentur. Part. 1. Inst.
tur. eccl. cap. 1. §. 17.

SCHOL. Recessum est, inquam, vitio hominum, non
Ecclesiae ipsius, cui imputare illud iniquum est. Conf.
Barthel dissert. de eo, quod circa libert. religion. iustum
est, cap. 8. §. 28. Nunc tui illud admonet (verba sunt
Augustini lib. 1. de morib. eccl. cathol. cap. 34.) ut
aliquando Ecclesiae catholicae male dicere desinatis, vi-
tuperando mores hominum, quos et ipsa condemnat, et
quos quotidie tanquam malos filios corrigere studet.

§. LIII.

Item de privilegiis et exemptionibus tenendum est.

Quod de dispensationibus dictum est, id de privi-
legiis atque exemptionibus valere hoc magis debet, quo
gravius disciplinae valius infertur duratura in perpe-
tuum, quam temporaria et quasi momentanea eius rela-
xatione (§. LI.). De privilegiis, inquam, atque exem-
tionibus illis maxime, quae Episcoporum divinitus insti-
tutam auctoritatem (§. XXI.), et hierarchicam in ec-
clesiis subordinationem (§. X.) aut suffodiunt tacite, aut

aper-

¹ Bern. cap. 2. de praecip. et disp.

² De Marca lib. 3. cap. 14. §. 4.

aperte adgrediuntur. Cuiusmodi privati iuris, melioribus
temporibus non auditi, quum primum in Cluniacensibus
exemplum prodidit Gregorius VII. incredibile dictu est
quam iniquis novus hic conatus studiis exceptus sit: quod
ex Fulberti, Ivonis, Ioannis Salisbergensis, Bernardi,
Petri Blesensis, aliorumque eius aetatis sanctissimorum
doctissimorumque hominum querelis testatissimum est¹.
Et vero docuit ipsa dies, quam perniciosa christi anae civi-
tati enormis haec facilitas existeret, ut mirum non sit,
de tollendis aut mitigandis exemptionibus actum persue-
pe, emendandoque abusu Ecclesiae universae non gravi
magis quam noxio². Sed ut nunc res sunt, etiam adue-
tutine temperatum, nondum tamen deletum est peni-
tus scandalum, quod ex hac graduum perturbatione na-
tum est. Quare licet ob hanc causam tollere exemptiones
necesse non sit, quia tamen canonum istae et severioris
disciplinae remissiones interiorum rerum publicarum tran-
quillitatem non modice laedunt: non alienum a iure
summorum esse Principum, si his incommodis pro ea,
qua possunt, auctoritate prospiciant, intelliget, opinor,
nullo negotio quisquis res superiori tempore gestas di-
ligenter et vacuo a praedictis animo expendere vo-
let. De Marca lib. 3. cap. 16. §. 8.

SCHOL. An revocanda igitur privilegia omnino cen-
sebitur? De hoc quidem expendant, quibus populi
christiani salus a Deo concredita est. Sed si molimina
intueor, quibus privilegia exemptionesque suas tueri ad-
gressi sunt homines partium suarum, quam canonum stu-
diosiores: iam eo res adducta videri potest, ut ne re-
liquum fecerint quidem Ecclesiae remedium, quo digni-
tatem suam tueantur. Quum Paulus P. II. bullam Cle-
mentis III. qua omnes Mendicantium ordines ad ius com-
mune revocabat, publicare meditaretur, generales ordi-
num eorundem Praepositi provocacione ad concilium

L2

ge-

¹ Eppa tur. eccl. part. 1. tit. 12. cap. 4.

² Biga diss. iur. publ. eccl. diss. 1. §. 13.

generale formam adiecerunt, ut Raynaldus narrat ad ann. 1471. n. 69. Et si Bzovio et Wadingo fides adhiberi potest, Innocentio mortis causa exstitit hæc præcipue, quod privilegia ordinum religiosorum paululum circumscribere ausus esset. Ita scilicet Deo curae sunt, ut ne monachus Episcopo suo subiciatur. Rursus in concilio Tridentino, quum de revocandis aut mitigandis saltem exemptionibus ageretur, non placuit exemptiones a summis Pontificibus concessas ab alio quam a Romano Pontifice tolli aut minui. Pontificem autem, nisi suam ipsam dignitatem imprudenter conetur labefactare, id quidem facturum numquam Pallavicinus nos iubet credere in *hist. concil. Trid. lib. 12. cap. 13. §. 8.* ubi, haud infector, inquit, unum ex emolumentis, quae regularium immunitas secum fert, in eo situm, quod auctoritatem sedis Apostolicæ sustineat, secundum institutionem Christi et Ecclesiae bonum; quum in comperto sit, omne monarchiae regimen, quo se illaesa tuatur, opus habere in singulis provinciis aliquo prævalido præsidio eiusmodi subditorum, qui Principi per se ac perpetuo illi dominanti nequaquam subiciantur. Nec alio pacto, inquit lib. 8. cap. 17. §. 12. laudati ordines sustentandæ Lateranensis basilicæ collabenti, hoc est, Ecclesiae catholicae opportuni fuissent: vaticinium profecto, quod re comprobatum est, vel ipso Nicolao Machiavello fatente. Ita purpuratus hic historiographus, dum suae studet causae, ignarus sedis Romanae turpissimam maculam inurit. Quanto rectius Ill. Bossuet: Certo statuitur, inquit, nunquam Ecclesiae catholicae, nunquam sedis Apostolicæ suam dignitatem constitutam, nisi defensis canonibus adscitisque Episcopis, quos ipse Christus adiutores dederit. In corol. defens. declar. Cler. Gallie. §. 11. in fine.

§. LIV.

De iure interpretandi.

A dispensatione potro distat *interpretatio*, quae non in lege relaxanda, sed in vero eius sensu eruendo ac determinando versatur. *Authentica* est, dum ab ipso legis auctore proficiscitur, aut ab alio, cui hanc ille potestatem contulit. Eius faciendae ius pars est potestatis illius, quae rogandis legibus exercetur. Quapropter dubitari non potest, quin Ecclesia christiana potestatem habeat interpretandi leges, non suam modo et ad disciplinam exteriorum pertinentem, verum illas etiam, quae religionis (§. XXXVIII.) et morum dogmata complectuntur (§. XXXIX.). Hoc pertinet Concilii Tridentini decretum: Nemo suae prudentiae innixus in rebus fidei et morum ad arditionem doctrinae christianae pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat. Sess. 4.

Schol. Conf. Natalis Alexander in *Hist. eccles. Saec. XVI. diss. 12. art. 2. §. 8. seqq.* Melchior Canus de *loc. theol. lib. 4. cap. 4. seqq.* De potestate Ecclesiae, quam in divino iure tam naturali quam positivo interpretando exercet, nemo est catholicorum, qui dubitet. Sed applicationem eius iuris cum interpretatione confundunt multi tam Theologi quam Iuriconsulti, quo fit, ut Ecclesiae auctoritatem alii plus ac quo deprimant, alii vni præter Servatoris voluntatem nimium proferant. In hoc vitio cubat, nisi fallor, Innocentij ratiocinium in cap. 13. de iudic. cuius historiam dedit Jan. a Costa in comment.

§ LV.

Et abrogandi leges ecclesiasticas.

Restrictior est eius in abrogandis legibus auctoritas. Naturalium enim vis immobilis est ¹. Nec quae a Deo reuelatae sunt, novi testamenti leges ulla vi humana tolli possunt (§. LI.). Itaque humanae relinquuntur, et ab Ecclesia ipsa profectae leges, quas ex causa etiam abrogari interdum nihil vetat. Quis neciat, ait Augustinus ², ipsa concilia, quae per singulas regiones vel provincias sunt, plenariorum conciliorum auctoritati: cedere, ipsaque plenaria saepe priora posterioribus emendari, quum aliquo experimento verum aperitur, quod elatum erat. Verum hac tamen moderatione Ecclesia christiana Pastores suos uti semper voluit, ut conservata statutis Patrum reverentia tot saeculorum felicitati roborata, canonibus tam antiquandis quam condendis temperate indulgerent. Neglecta vel obruta potius veteris disciplinae memoria, et novarum legum iam ipsa sibi pridem gravis moles quantum in Ecclesiam incommodi, detrimenti in res publicas invexerit, ignorare, nisi qui vult, nemo potest.

Schol. Conf. Van-Espen in dissert. de vet. canon. stabilit. et usu. Et Auctor libelli, cui titulus: Iura Ecclesiastica a Sacris Scripturis deducta. Aug. Vincl. ann. 1773. 8.

¹ LaFont. div. Test. lib. 6. cap. 8.

² Lib. 2. de Bapt. cap. 3.

CAPVT V.

DE POTESTATE ECCLESIAE

IUDICIARIA.

§ LVI.

Quid sit potestas Ecclesiae iudiciaria? seu iurisditio in specie?

Pars illa sacrae potestatis, quae in cognoscendis causis Ecclesiae definiendisque exercetur, iurisditio ecclesiastica in specie vocatur, facultatemque indicat ius dicendi in negotiis ecclesiasticis potestati subiectis. Dicitur autem civilis, quum in tribuendo singulis iure proprio versatur; coercitiva, dum poenas sumit de iis, quae adversus leges ecclesiasticas temere admissa sunt. De hac proximo capite.

Schol. Vocabulum iurisdictionis ambiguum est. Iurisdictionem ab imperio distinguunt Romani iuris interpretes, de quo discrimine Noodr et Averanius fortasse accuratissime exposuerunt. Nostro iure iurisdictionis nomine interdum potestas Ecclesiae universa intelligitur: alias eam dumtaxat partem indicat, quae in iure dicendo versatur: quo sensu in cap. 16. de offi. iudic. ord. accipi evidens est, dum iurisditio causarum omnium ad forum ecclesiasticum de iure spectantium cum censuris ecclesiasticis a ceteris Episcopatus iuribus aperte recernitur: et in cap. 18. eod. causarum examinatio et decisio, atque emendatio, seu multae ad legem iurisdictionis pertinere dicuntur, quam aetas recentior a lege dioecessana separavit. Conf. Bohmer in iur. eccles. Protest. tit. 31. §. 11. regg. Casp. Barthel. de iure reformat. antiq. tom. 1. pag. 134. Neller in diatrib. inaug. de iur. dioecessan. Mogunt. 1751.

§ LVII.

§. LVII.

Eam Ecclesias competere probatur.

Iuris vero dicendi facultas competatne Ecclesiae christianae, et quo iure competat, haud difficile coniectu est. Nam quum naturali quadam ratione potestati ecclesiasticae inquit, removeri illa ab Ecclesia non magis potest quam potestas ipsa, ad quam refertur (§. XXXII.). Sed nec alia eius origo quam huius censenda est (§. XXXIII.). *divina* scilicet e iure clavium repetenda, quas Ecclesiae suae impertitus est divinus fundator. Huc enim respexisse Christum arbitror apud Matthaeum 2, quando Ecclesiae iussit denunciari refractarios, ut quos privatae et familiares fratrum cohortationes minime flecterent, auctoritas illius ad saniorum mentem compelleret et aequi iuris observantiam. Et vero, nisi hanc demus christianae societati tributam a Domino potestatem, quo iure Paulus oratione tam acerba Corinthios sua in communione retinentes incestuosum hominem neglectae disciplinae reos arguebat, seque de illo, etsi absentem, iam tulisse iudicium aiebat, ut qui sic operatus esset, traderetur satanae in interitum carnis? Idem Paulus, dum monet Timotheum, ne adversus Presbyterum accusationem reciperet nisi sub duobus tribusque testibus, dum hortatur Titum, ut quae deesse in Ecclesia sibi commissa iudicaret, pro arbitratu suo corrigeret: nonne hanc potestatem divinitus tributam Episcopis probat apertissime? (§. XXII.) Ut taceam litem Antiochenos inter fideles natam, quam Apostoli ipsi cognitam synodali definitione Hierosolymis composuerunt (§. XLVII.).

SCHOL.

1. Fielmüll. *Evangel.* 2. 103. 14. §. 44.

2. Cap. XIII. 25. 16. 17.

3. 2. Corinth. I. 3. 4.

SCHOL. Bohmerus quidem in *dissert.* 3. ad Plin. §. 71. nihil exemplo huic inesse momenti putat, ut iudiciorum ecclesiasticorum consuetudinem ex praxi apostolica derivare liceat. Is sententiam synodi pro lauda, ut iuris consultorum verbo utar, habet, censetque Antiochenos per modum *compromissi* causam hanc controversam decisioni Apostolorum et matricis ecclesiae submisisse. Apparet vero plura hic a doctissimo viro sumpta esse, quam ut fide eius probare possimus. Primum enim Antiochenos controversiam non Apostolorum tantum, verum totius etiam ecclesiae Hierosolymitanae iudicio subiecisse statuit, quod est aperte contrarium iis, quae Lucas cap. XV. 2. memoriae prodidit. Deinde quis hoc putet ferendum, quod fateri omnino cogimur, hanc si placeat interpretationem sequi, Apostolos in hac dirimenda controversia non fuisse nisi honorarios ex consensione disceptantium electos arbitros? Erant illi *diolutus creati* iudices eiusmodi controversiarum de Religione: neque liberum illis Antiochenis erat, utrum ad eos litem suam deferre vellent, nec ne? verum ius ipsum divinum iubebat eos ad Apostolorum tribunal accedere: ut Mosheimius verissime docet de reb. christ. ante Constant. M. saec. I. §. 56. Ipsa denique Hierosolymitani decreti verba, *Vicium est Spiritui Sancto et nobis*, satis, opinor, indicant, sententiam ab Apostolis pronuntiatam fuisse iudicis auctoritate praeditam, non honorarii et pro arbitrio adsciti sententiam.

§. LVIII.

Etiā in un.

Quam hoc primum exemplo habendorum iudiciorum formam quasi consecrabant Apostoli, eam retinuit diu apostolici moris tenacissima Patrum religio. Non desunt nec ex prima quidem aetate huius generis conventuum

M

ii-

iudiciorumque celebratorum vestigia a *Tertulliano*, *Cypriano*, *Eusebio* litteris consignata traditque memorie posterorum, rariora licet et interdum subobscura. Nec enim dissimulaverim, caute admodum et temperate christianorum Praesules iure suo iis praecipue temporibus tuos fuisse. Suadebat eam moderationem ipsa temporum ratio, ne in suspicionem venirent usurpatae potestatis non suae, quam vitare prudentiae fuit in tanta gentiliū criminandi persequendoque et licentia et libidine. At vix haec silere iussa est, suaeque reddita libertati Ecclesia, quum sua illico divinitus tradita iura explicare apertius maioreque cum fiducia coepit: quae tantum abest ut religioni *Præiudicium* ad se revocarent, maiestatemque suam iis exercendis laedi querebantur, ut editis etiam constitutionibus Ecclesiae adiudicarent, non conferentes illi quam non habebat potestatem, sed quam divino iure habebat, et agnoscentes, et pro ea qua pollebant suprema auctoritate confirmantes.

SCHOL. Huc refero illa Constantini dicta magnifice in concilio Nicaeno, quae *Ruffinus* lib. 1. cap. 2. descripsit: Quum resedisset, suscepit a singulis libellos, quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad Episcopos: Deus vos constituit Sacerdotes, et potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, et ideo nos a vobis recte iudicamur. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei solius inter vos expediat iudicium, et vestra iurgia, quaecumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Abutuntur hoc quidem loco certe, qui cum hoc consilio proferunt, ut quam ea aetas nondum novit, Episcoporum in temporalibus causis divinitus concessam immunitatem persuadent: sed probandae Episcoporum iurisdictioni sacrae peridoneus est, praecipue quum ei adimplentur constitutiones Imperatorum non paucæ: veluti *Valentiniani* et *Gratiani* leg. 23. *Cod. Theod. de Episc.* *Honorii* et *Theodosii* leg. 41. *Cod. Theod. de Episc.*

Epist. Arcadii et *Honorii* leg. 1. *Cod. Theod. de relig.* *Valentiniani*, *Theodosii* et *Arcadii* leg. 3. tit. 12. ad calc. *Cod. Theod. Iustiniani Novell.* 83. cap. 1.

§. LIX.

Et Imperatorum confessione.

Huius iuris adeo sibi conscii fuerunt Ecclesiae christianae Antistites, ut dum patientes doctrinae severioris Principes nacti essent, nihil revererentur vel admonere, vel etiam reprehendere, si quando pravis suorum consiliis huc se adduci passi sunt, ut rebus se ac negotiis religionis contra, quam fas erat, ingererent. Desine, quaeso te, aiebat *Osius* Constantio Imperatori, et memento, te mortalem hominem esse: time iudicii diem, atque ipsum innoxium ad eam diem custodias. Ne te rebus misceas ecclesiasticis, nec nobis his de rebus praecipue, sed a nobis potius discas. Tibi Deus imperium commisit, nobis, quae sunt Ecclesiae, concedi debet (§. XLV.). Et *Ambrosius* in epistola ad *Valentinianum* Iun. : At certe si vel Scripturarum seriem divinarum, vel vetera tempora retrahemus, quis est qui abnuat in causa fidei, in causa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris, Deo favente, etiam senectutis maturitate provectior, et tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale subtrahit. Cuius iuris non ignarus *Theodorus* Iun. in litteris ad concilium Ephesium : Igitur *Candidianum*, inquit, praefatissimum sacerdotum domesticorum Comitum ad sacram vestram synodum abire iussimus, sed ea lege et conditione, ut cum quaestionibus et controversiis, quae circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commu-

M 2

ha

1 *Epist.* 21. n. 4. 1.2 *Tom. 1. Concil. Hard. pag. 1346.*

habeat: nefas est enim, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis et consultationibus sese immiscere. Similiter Valentinianum Imp. quum ad synodum indicendam sollicitus esset ab Episcopis orientis, quo fides de consubstantialitate, quam pene labefactavit Constantius, restauraretur, praeclarum hoc responsum dedisse Socrates testatur: *Sibi, qui unus e laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negotiis interponere. Et ideo Sacerdotes et Episcopi, inquit, quibus haec curae sunt, scerim per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant.* Vid. Ill. de Marca lib. 2. cap. 5. 6.

SCHOT. Bohmerus in observatione ad cap. 4. Petri de Marca lib. 2. cognitionem de causis fidei largitur, *decisionem* negat. Hanc Principi summo adiudicat. Qua in re nescio, an ipsi Augustanae confessioni adhaerenti ita enim illa habet art. 7. *Quum igitur de iurisdictione Episcoporum quaeritur, discerni debet imperium ab ecclesiastica iurisdictione.* Porro secundum Evangelium, seu, ut loquuntur, de iure divino, nulla iurisdictionis competit Episcopis ut Episcopis, hoc est, his quibus est committitur ministerium verbi et Sacramentorum, nisi remittere peccata. Item cognoscere doctrinam, et doctrinam ab Evangelio dissentientem relinere, et impios, quorum est nota impietas, excludere a communione Ecclesiae sine vi humana, sed verbo. Hic necessario et de iure divino debet eis Ecclesia praestare obedientiam, iuxta illud: *Qui vos audit, me audit.* Quod si autem necessario et de iure divino Episcopis de doctrina cognoscentibus obedientia praestari debet, amabo, quid est, quod ad vim iudicii decisivam praeterea desiderare possis?

§. LX.

Sed in causis tantum ecclesiasticis.

Ex his porro testimoniis liquido constat, potestatem Ecclesiae iudicariam propriam illam atque, ut aiunt, *essentialem* non in causis profanis facinoribusque contra civiles leges perpetratis, sed in fidei ac morum ecclesiasticaeque disciplinae controversiis dirimendis exerceri (§. XXXVIII.). Apertissimo in hanc sententiam est Arcadii et Honorii AA. laudata nuper constitutio: *Quotiens de religione agitur, Episcopos convenis iudicare: ceteras vero causas, quae ad ordinarios cognitores, vel ad usum publici iuris pertinent, legibus oportet audiri.* Quam repetem Valentinianus Ill. *constat*, ait, *Episcopos et Presbyteros forum legibus non habere: nec de aliis causis secundum Arcadii et Honorii divalia constituta nisi praeter religionem posse cognoscere.* Religionis vero causam laxius nonnihil interpretatur constitutio Theodosii, ita, *ut causas universim ecclesiasticas Episcopali iudicio subiectas esse declaret.* Continua lege sanctimus, ait, *nomen Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiae necessitatibus serviunt, ne ad iudicia sive ordinariam, sive extraordinarium iudicium pertineant: habent illi iudices suos, nec quidquam his publicis commune cum legibus, quantum ad causas tamen ecclesiasticas pertinet, quas decet episcopali auctoritate decidi.* Quod omnino consentaneum est indoli principatus sacri atque exemplo Christi reprehendentis hominem, qui se rogabat, ut ad dividendam secum paternam hereditatem fratrem compelleret (§. XXXVI.). Vnde S. Bernardus: *Non monstrantur, puto, inquit, ubi ali-*

§. LX.

1. Lib. 16. tit. 11. ad calcem Cod. Theod. leg. 3.

2. Lib. 1. de cons. cap. 6.

aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos iudicandos, sedlere iudicantes non lego. Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, et non propter has accepistis claves regni coelorum: praevraticatores utique exclusuri, non possessores. Habent haec infima et terrena iudices suos, Reges et Principes terrarum. Quid finis alienis invaditis?

SCHOL. Multa Baronius in annal. ad ann. 57. n. 24. seqq. de iudiciali Ecclesiae potestate disputabat, et ut apparet, Paulum in I. Corinth. cap. VI. 4. ita capiendum statuebat, ut videatur omnino prohibuisse christianis ius suum coram ethnico Magistratu prosequi: iussisse autem causas omnes, tametsi maxime civiles, ad Episcopum deferri, eiusque adquirecere sententiae. Quam doctissimorum annalium ecclesiasticorum scriptoris interpretationem egregiam vocat vir clar. Placid. Fixlmiller Exercit. 2. sect. 4. §. 44. not. consuetque a mente Pauli quam longissime aberrasse Espenium, Basnagium, Bohmerum, qui cum textum intelligendum volebant de arbitrio, seu iudicibus litigantium communi compromisso electis, atque adeo publica nequaquam auctoritate praeditis. Atqui haec tamen communis est catholicorum, paucis demtis, loci istius interpretatio, quam nihil video, cur deserendam putemus. Audi enim D. Thomam in eum Apostoli locum: Sed videtur, inquit, esse contra id, quod dicitur I. Petri II. Subditi estote omni humane creaturae propter Deum, sive Regi tamquam praecellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis. Pertinet enim ad auctoritatem Principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius divinum prohibere, quod eius iudicio non stetur, si sit infidelis. Sed dicendum, quod Apostolus non prohibet, quin fideles sub infidelibus Principibus constituti in eorum iudicio compareant, si vocentur; hoc enim esset contra subiectionem, quae de-

betur Principibus: sed prohibet, quod fideles non eligant voluntarie infidelium iudicium.

§. LXI.

Audientia Episcoporum.

Non repugnabo, si quis mature in Ecclesia invaluisse consuetudinem contendat, qua christiani pacis quam iurgiorum amantiores oborta inter se dissidia Episcoporum arbitriis componenda committere sunt soliti. Sidorius Apollinaris persaepe consuetudinis istius meminit¹, et Synesius partem Episcopalis sui muneris non postremam id ipsum esse dicit². Ambrosius porro et Augustinus, quanta assiduitate audiendis fidelium controversiis componendisque vacaverint, ipsi de se testes sunt³. Occasionem pio mori praebuit prior Pauli ad Corinthios epistola, in qua Augustino auctore a christianis omnibus praecipiebatur, ut dissidia, si qua nascerentur, dirimendis e suis potius arbitros eligerent, quam non sine quadam christiani nominis prodicione fora gentilium fatigaret. Quod tandem officium ad Episcopos devolutum consuetudine, Constantinus edita lege confirmavit, permittens litigantibus, ut Sozomenus narrat⁴, ut ad Episcoporum iudicium provocarent, si magistratus civiles recitare vellent: eorum autem sententia rata esset, aliorumque iudicum sententias praevaleat, perinde ac si ab ipso Imperatore data fuisset: utque res ab Episcopis iudicatas Reiores provinciarum eorumque officiales executioni mandarent.

SCHOL. Exstat ad calcem Codicis Theodosiani lex, quam

¹ Lib. 1. epist. 18. lib. 6. epist. 2. 4.

² In epist. 109.

³ Ambros. epist. 24. August. epist. 215. alias 120.

⁴ De op. M. nach. cap. 29.

⁵ Lib. 1. cap. 9.

quam nonnulli pro hac ipsa lege habent, cuius Sozomenus et Eusebius quoque de vita Constantini lib. 4. cap. 27. meminerunt. Eam Seldenus genuinum credidit de uxore hebr. lib. 3. cap. 28. quae si sententia vera est, amplissima iam tum potestas Episcoporum in iudicandis causis fuerit, necesse est. Cautum enim in illa est, ut, si quicumque litem habens sive possessor sive petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curricula, sive quum negotium peroratur, iudicium elegerit sacrosanctae sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Ea etiam probata est in Capitular. Reg. Franc. lib. 6. cap. 366. Refertur porro ab Ivone part. 16. decret. cap. 312. Gratiano caus. 11. quæst. 1. can. 35. et 36. et tandem ab Innocentio III. velut a Theodosio edita, et a Carolo M. recepta in cap. 13. de iud. Sed validiora sunt Gothofredi argumenta, quam ut eam a Constantino perlatam fuisse credi possit. Bingham orig. eccles. lib. 5. cap. 2. §. 3. Espen part. 3. iur. eccles. tit. 1. cap. 2.

§ LXII.

Confirmata legibus.

Confirmarunt autem etiam ceteri deinde Imperatores: verum ita, ut appareat, nullam ad Episcopum civilem causam delatam fuisse, nisi quum litigantes sponte eum tamquam arbitrum elegerint. Declaravit hoc disertis verbis Honorius: Si qui ex consensu apud sacrae legis Antistitem litigare voluerint, non verabuntur; sed experientur illius in civili duntaxat negotio more arbitri sponte residentis iudicium. Et iterum: Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri a Sa-

cra-

cerdotibus elegerint, eamque illorum iudicationi adhibendam esse reverentiam decernit, quam vestris deferri necesse est potestatibus, a quibus non licet provocare. Per iudicium quoque officia, ne sit cassa episcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur. Nemo igitur ne quidem contra clericos coram Episcopo experiri cogebatur. In quorum causis, quum circa medium quinti saeculi iurisdictionem suam plus aequo Episcopi extendere niterentur, Valentinianus III. edita lege edixit: Episcopos potestatem non habere iudicandi ne quidem clericos, nisi ex consensu eorumdem per modum arbitri; neque enim dubium esse, quin nullum Episcopi forum habeant legibus constitutum. Primus omnium Iustinianus fuit, qui fori quoddam privilegium Ecclesiae ministris indulsit, quod archis satis in principio limitibus circumscriptum eas procedente tempore vires accepit, ut aegre dignitatem suam potestatemque ipsi adeo supremi Principes tuerentur, praecipue ex quo invaluit veteribus toties improbat opinio, qui a saeculari transeunt ad statum clericorum, eo ipso a saeculari potestate eximi. Quam divini iuris regulam Paulus ignoraverit necesse est, quando in epistola ad Romanos omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse scribebat. Chrysostomus quoque ostendit, in quibus, quod ista imperentur omnibus et Sacerdotibus et monachis, non solum saecularibus. Id quod statim in ipso initio declarat, quum dicit Omnis anima: etiam Apostolus, etiam Evangelista, sive Propheta, sive quisquis tandem fuerit. Neque enim pietatem subvertit ista subiectio. Rom. 13. in epist. ad Rom.

SCHOL. Conf. Fleutius diss. 7. ad Hist. eccles. Es-
pen loc. cit. cap. 3. seqq. Sunt, qui olim clericis omni-
no interdictum fuisse existimant adire iudices saeculares,
idque canonibus saepissime cautum esse. Nec ego diffi-
cultas, N
teor,

1 Leg. 7. Cod. de Episc. aud.

2 Leg. 1. cod.

3 Novell. tit. 72. tom. 6. part. 2. Cod. Theod.

4 Fleurius diss. 7. ad Hist. eccles. §. 4.

teor, Ecclesiam magis in ministris suis quam in ceteris fidelibus exegisse illam in litigando modestiam, quam Corinthiis tantopere commendabat Apostolus (Epen loc. cit.) tulisse tamen, modo id Episcopo consentiente fieret, certum est. Concilii Andegavensis Patres *can. 1.* ita habent: *Clericus non liceat inconsultis Sacerdotibus suis, id est, Episcopis, sacralia iudicia expetere.* Licebat igitur illis consultis: quod etiam ex concilii Agathensis *can. 30.* liquet: *Clericus ne quemquam praeumat apud saecularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare.* De alore enim clerico legendus est *canon*, non de *pro*, ut Gratianus *caus. 11. quest. 1. can. 17.* Addit *canon: Sed si (clericus) pulsatus fuerit (apud iudicem saecularem), respondeat, non proponat.* Quam Sirmondus lectionem genuinam esse probat ex *can. 11.* concilii Epauensis, qui sic habet: *Sed si pulsatus fuerint clerici, sequi ad saeculare iudicium non moteantur.* Ex his discas, clerico quidem alore non licuisse sine adsensu Episcopi laicum in ius vocare ad saecularem iudicem, licuisse autem laico alore clericum etiam non obtenta venia. Quorum canonum ea videtur ratio fuisse, quod clericus liberac suae voluntati relictus est, utrum iudicio velit contendere, quam libertatem non habet, dum ipse convenitur. Sed non multo post etiam laicis interdictum est reum agere clericum in foro saeculari absque consensu Pontificis: ut ex Concilii Aurelianensis III. *can. 32.* et Aurelianensis IV. *can. 20.* constat. Conf. Franc. de Roye *instit. iur. can. lib. 3. tit. 4. §. 4. argq.* Ian. a Costa *lib. 2. tit. 1. pag. 279.*

§. LXIII.

Tandem in propriam iurisdictionem abiit.

Sed et civilis in laicos iurisdictione multum subinde statutus a Patribus limites praetergressa est. Posteaquam

quam enim aucta primum per episcopalem audientiam (§. LXI.), imperantium deinde beneficio in veram ac propriam iurisdictionem abiisset (§. LXII.), usu demum et diuturna observantia Ecclesiae plena immunitate adquisitionem, non defuerunt iuris quidem colores, quibus inducti ecclesiastici iudices potestatem indies magis diminutum libant. Nam ut de clericis nihil dicam, quorum a foro saeculari exemptionem (qua modeste Patres utebantur et ad modum publicis legibus constitutum) immoderate proferebant; ceterarum etiam, quae laicos concernunt, causarum nullum plane genus est, cuius non potiore partem suae cognitioni vindicabant. Cui abusus diversas, speciosas interdum, praetexebant rationes, peccati, quae denuntiationem evangelicam pepercit, iuristurandi religionem firmandis rebus gestis adiectam, qualiter personarum miserabilium, iurisdictionem in foro saeculari vel protractam vel denegatam, neque ecclesiasticas causas cum profana, aliaque his non absimilia, quibus effectum est, ut fori regnum omne diu penes Ecclesiam esset. Sed, ut sit, abusus querelis locum praebuit, causamque non iniquum investigandis stabilendisque remediis, quibus constituto fori utriusque aequo limite, et tranquillitati publicae et dignitati civilium magistratum utcumque consultum est.

SCHOL. De Germaniae institutis vid. *Capitul. Caes. noviss. art. 14. §. 4.* Faber *Staats-Canzley tom. 4. pag. 656. 696.* de Gallia et Belgio: Epen loc. cit.

1. Fiorinus *disc. 4. in Hist. Eccl. §. 7.*
2. *Cap. 11. de iud.*
3. *Cap. 1. de fore comp. in 6.*
4. *Cap. 11. de fore comp.*
5. *Cap. 6. 10. 11. eod.*

§. LXIV.

Quae sit iurisdictio Ecclesiae interna.

Præter externam Ecclesiae iurisditionem, de qua actum est hæcenus, alia est quam internam vocant, et in potestate remittendi retinendique peccata sita est, iuxta illud *Servatoris* : *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Sed de hac Theologi.

Schol. Conf. vir. clar. Plac. Fixlmiller *exercit.* 2. tit. 4. §. 51. pag. 132. seqq.

CAPVT VI.

DE POTESTATE ECCLESIAE

COERCITIVA.

§. LXV.

Potestas coercitiva Ecclesiae competit.

Iurisditionis sacrae pars altera, quae in coercendis delictis salutem Ecclesiae laedentibus (§. VI.), corrigendisque pravorum moribus, aut in facinorosis penitus christianorum societate ciliendis sita est, potestatis coercitivae nomen habet (§. LVI.). Constat vero duplici iure, poenas scilicet *decernendi*, et *exsequendi* decretas *remittendive*. Illud ius *puniendi*, hoc *iurisditionem* Ecclesiae *criminales* vocant. Potestatem hanc in Ecclesia christiana non postremis demum saeculis, verum prima quoque et puriore, ut aiunt, aetate receptam fuisse, at-

1. Ioann. XX. 23.

CAPVT VI.

atque interdum exercitam, nemini hæcenus, opinor, dubium fuit : adeo enim perspicua huius rei exempla historia sacra prodidit memoriae, ut in controversiam adduci nullo modo possit. Sed causa iuris quae sit, cui exercitium illius competat, quoque in genere poenarum versetur, hæc sunt, de quibus varie acriterque disputatum est.

Schol. Exercitae potestatis varia eaque illustria exempla veterum temporum memoria suppeditat. Collegit complura ex Irenaeo, Tertulliano, Cypriano, Eusebio, Theodoro ipse Pfaffius *orig. iur. can. pag. m. 122. seq.* quibus addi permulta possunt alia, si opus esset. Ceterum non hoc mihi nunc propositum est, ut universam Ecclesiae disciplinam explicem, quam pro temporum diversitate aliam atque aliam in hoc capite obtinuisse satis constat omnibus. Quod moneo, ne sit argutulus quisquam, qui in vitio ponat, si nihil hoc loco reperit eorum, quae de poenae ac censurae discrimine, huiusque variis speciebus acute magis quam vere scholastici disputant. Sciunt qui vetera norunt, nova hæc esse iunioris aetatis inventa, enutrita in scholis, ex quibus in forum demum prolata sunt non sine insigni disciplinae mutatione. Olim crimina etiam ad synodum delata non pledebantur, nisi in ordine ad sacramentalem absolutionem. Nullum ea aetate fori externi atque interni discrimen, neque aliud illi, huic aliud praeficebatur iudex, qui delictis inquirendis coercendisque auctoritatem impenderet, quod Morinus *de administ. poenitent. lib. 1. cap. 9. et 10.* probavit. Inventi huius discriminis laus est propria saeculo duodecimo. Quo recepto semel probatoque, planum fuit eo delabi, ut quae maiores ad correctionem maxime poenitentiamque iniungebant graviorum etiam facinorum reis, hi per modum poenae ad publicam vindictam, pronuntiataque ex formula iudiciorum sententia, infligerent executionique darent : quo ipso praecipua sincerae disciplinae ratio mi-

§. LXIV.

Quae sit iurisdictio Ecclesiae interna.

Præter externam Ecclesiae iurisditionem, de qua actum est hæcenus, alia est quam internam vocant, et in potestate remittendi retinendique peccata sita est, iuxta illud *Servatoris* : *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Sed de hac Theologi.

Schol. Conf. vir. clar. Plac. Fixlmiller *exercit.* 2. tit. 4. §. 51. pag. 132. seqq.

CAPVT VI.

DE POTESTATE ECCLESIAE

COERCITIVA.

§. LXV.

Potestas coercitiva Ecclesiae competit.

Iurisditionis sacrae pars altera, quae in coercendis delictis salutem Ecclesiae laedentibus (§. VI.), corrigendisque pravorum moribus, aut in facinorosis penitus christianorum societate ciliendis sita est, potestatis coercitivae nomen habet (§. LVI.). Constat vero duplici iure, poenas scilicet *decernendi*, et *exsequendi* decretas *remittendive*. Illud ius *puniendi*, hoc iurisditionem Ecclesiae *criminales* vocant. Potestatem hanc in Ecclesia christiana non postremis demum saeculis, verum prima quoque et puriore, ut aiunt, aetate receptam fuisse, at-

1. Ioann. XX. 23.

CAPVT VI.

atque interdum exercitam, nemini hæcenus, opinor, dubium fuit : adeo enim perspicua huius rei exempla historia sacra prodidit memoriae, ut in controversiam adduci nullo modo possit. Sed causa iuris quae sit, cui exercitium illius competat, quoque in genere poenarum versetur, hæc sunt, de quibus varie acriterque disputatum est.

Schol. Exercitae potestatis varia eaque illustria exempla veterum temporum memoria suppeditat. Collegit complura ex Irenaeo, Tertulliano, Cypriano, Eusebio, Theodoro ipse Pfaffius *orig. iur. can. pag. m. 122. seq.* quibus addi permulta possunt alia, si opus esset. Ceterum non hoc mihi nunc propositum est, ut universam Ecclesiae disciplinam explicem, quam pro temporum diversitate aliam atque aliam in hoc capite obtinuisse satis constat omnibus. Quod moneo, ne sit argutulus quisquam, qui in vitio ponat, si nihil hoc loco reperit eorum, quae de poenae ac censurae discrimine, huiusque variis speciebus acute magis quam vere scholastici disputant. Sciunt qui vetera norunt, nova hæc esse iunioris aetatis inventa, enutrita in scholis, ex quibus in forum demum prolata sunt non sine insigni disciplinae mutatione. Olim crimina etiam ad synodum delata non pledebantur, nisi in ordine ad sacramentalem absolutionem. Nullum ea aetate fori externi atque interni discrimen, neque aliud illi, huic aliud praeficiebatur iudex, qui delictis inquirendis coercendisque auctoritatem impenderet, quod Morinus *de administ. poenitent. lib. 1. cap. 9. et 10.* probavit. Inventi huius discriminis laus est propria saeculo duodecimo. Quo recepto semel probatoque, planum fuit eo delabi, ut quae maiores ad correctionem maxime poenitentiamque iniungebant graviorum etiam facinorum reis, hi per modum poenae ad publicam vindictam, pronuntiataque ex formula iudiciorum sententia, infligerent executionique darent : quo ipso praecipua sincerae disciplinae ratio mi-

risce turbata est. Conf. Fleurius *dissert.* 3. in *Hist. eccles.* §. 16. *seqq.* et *dissert.* 7. §. 9. *seqq.* Etenim in *tratt. histor. can. de censur. cap.* 2. §. 2. 3. et *part.* 3. *iur. eccles. univ. tit.* 11. *cap.* 1.

§. LXVI.

Fundamentum huius potestatis.

De causa iuris istius atque origine in primis vehemens est ac pertinax controversia. Mihi quidem potestatem hanc Ecclesiae divinitus tributam esse certum est ac perspicuum quam maxime. Quum omnis Ecclesiae sollicitudo huc pertineat, ut ad religionem fideles virtutisque veras studium perpetuo colendum informet; eniti utique illam oportet omni, quo licet, modo, ut ne impietati malisque moribus grassari in populo christiano impune liceat, ac pravis exemplis imbecilles animos corrumpere, inque parvam turpitudinem pellicere: maxime quod Christus ipse hoc ei officium disertis verbis imposuerit, adiecta potestate efficiendi etiam o societate christianorum, si qui essent animo tam inflexili, ut ambiguum sanioris consilii spem facerent. Si persaverit in te frater tuus, inquit, vade et corripe eum inter te et ipsum solum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic Ecclesiae: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Ob huius officii necelem curam Christi ipsius reprehensionem meruit Episcopus Pergami: et Apostolus minatus Corinthiis, divinitus se instructum potentis ait ad ultiscendam omnem inobedientiam, qua usuram se adversus illos non dissimulabat,

1. *Mark.* XVIII. 17. *seqq.*

2. *Apostol.* II. 14. 15.

3. *I. Corin.* IV. 21.

bat, nisi obsequentes se monitis praebuerint. Eademque auctoritate Paulus praecipit *Timotheo* ac *Tito*, increparent inobedientes dure arguerentque cum omni imperio: ac Corinthium incestus reum segregari ab Ecclesia iubet, quo et ipse verecundia tactus ad frugem redeat, et saluti Ecclesiae consulatur. Haec sane, nisi totus fallor, potestatem coercendi facinorosos, atque etiam e societate efficiendi Ecclesiae divino iure competentem manifesto indicant. Nec alia Patrum sententia fuit. Nam dum censuram divinam *Tertullianus* vocat, ex iure clavium *Cyprianus*, ex ligandi ac solvendi potestate *Augustinus* eam repetunt: nonne hoc ipso divino eam iure divinoque consilio Ecclesiae tributam aperte continentur? Vanam enim fore persaepe legum sacram obligationem (§. XLVI.), inefficax Ecclesiae iudicium (§. LVII.) pulchre video, nisi quos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Dei Ecclesiam (§. XXI.) instructos a Christo ea demum auctoritate, qua effici possit, ut decretis eorum ac iudicatis obedientia praestetur, conservetur unitas, haereses ac schismata cohibeantur, et contumaces redigantur ad obsequium.

Schol. Negat Bohmerus in laudata saepe *diss. de confederata christ. discipl. cap.* 2. his sacrae Scripturae locis quidquam inesse ponderis ad eam, quam volumus, Ecclesiae auctoritatem probandam. Negarunt ante illum Seldenus ac Lightfootus, quos suae habet auctores sententiae. Sed Bohmeri interpretationem accurate refellit *Palfius in originibus iuris canonici pag.* 7. 19. 65.

§. LXVII.

1. *II. Corin.* X. 8. XIII. 10.

2. *I. Tim.* V. 10. *Tit.* I. 13. II. 15.

3. *I. Corin.* cap. V.

4. *Apostol.* cap. 19.

5. *Epist.* 27.

6. *Gratian. caus.* 24. *quest.* 1. *can.* 6. *quest.* 3. *can.* 1.

§. LXVII.

Quibus in Ecclesia competat.

Hinc porro illud quoque manifestum esse reor, ut clavum ius (§. XXXIV.), ita arguendi coercendique potestatem non coetui universo, sed iis praecipue a sapientissimo Fundatore mandatam esse, ad quos gubernandi populi sui auctoritatem voluit pertinere (§. XXI. seqq.). Esi enim haud diffitear, eam primae aetatis Pauli, ut videtur, exemplo receptam fuisse disciplinam, ut in rescandis praecipue a sano corpore morbo infectis membris consilio Episcopi ac suffragatione non presbyterorum dumtaxat ac reliqui cleri, verum plebis etiam christianae uterentur; eiusque disciplinae Cyprianum aliquoties¹, clerum etiam Romanum in ea, quae est ad Cyprianum, epistola², disertam inieciisse mentionem non ignorem: potestatem tamen ipsam huiusque exercendae facultatem ad Episcopos ecclesiarum eminenti quodam iure pertinuisse, res est Patrum traditione, atque observantia ipsa christianorum adeo certa, ut nullus videatur ne suspicioni quidem relictus locus. Et vero nititur haec observantia non ambiguo Christi praecepto de corrigendo privato fratre, eoque, si Ecclesiam non audierit, prorsus vitando (§. LXVI.): cui continuo subiciens, Amen, amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis³, satis aperte innuit, Apostolis potissimum, et per hos futuris populi christiani Rectoribus eius rei curam auctoritatemque a Salvatore fuisse impositam.

SCHOL. Ligandi enim et solvendi potestatem seu dimitt-

¹ Loc. cit.

² Epist. 9. 57.

³ Epist. 31.

⁴ Matth. loc. cit.

mittendi retinendique peccata extraordinariam fuisse, et Apostolis propriam, quod Bohnerus loc. cit. contendebat, negant ingenue crudelitissimi quique e Protestantum communione Theologi: Fechtius cum primis, cuius in diss. de clav. ligant. et solv. sect. 1. §. 14. haec verba sunt: Claves regni caelorum in genere designant omnem sacri officii potestatem. Haec potestas licet radicaliter penes totam Ecclesiam residat; patet tamen, Salvatorem certas quasdam personas ordinasse, quae potestatem hanc administrarent: Erant igitur inter eiusmodi Christi servos primi quidem et principes Apostoli, quibus claves coeli datae fuere, non privative, ut loqui amant doctores, exclusis aliis concursu aut successoribus, sed cumulatim, ita ut praeter duodecim Christi discipulos: alii plures mediate vel immediate vocati ministri hac facultate fuerint instructi. Scio quam contentiose Fechtium impugnaverit Gundlingius in praefat. ad Corin. lib. 4. tit. 43. Sed Fechtii doctrinam suae ecclesiae doctrinam esse affirmavit intelligentior harum rerum Pfaffius in orig. inv. canon. pag. 20.

§. LXVIII.

Coercet Ecclesia poenis tantum spiritualibus.

Potestatem autem puniendi ecclesiarum Praepositis (§. LXVII.) divino iure competere (§. LXVI.) quum dico, id vero de spiritualibus poenis tantum, non de civilibus velim intelligi. Ut enim tota, quam a Christo habet, Ecclesiae potestas mere spiritualis est (§. XXXV.), ita etiam spiritualibus tantum armis exercetur poenaeque, quae solo divino iure ad Ecclesiam materiali gladio destitutam pertinent, ac bonis privant ab eius dispensatione pendentibus. Praeclare Chrysostomus: Regi, inquit,

¹ Rom. 4. in illud Eiaze: vidi Dominum.

corpora commissa sunt, sacerdoti animae: Rex mater-
las corporum remittit, sacerdos autem maculas pecca-
torum: ille cogit, hic exhortatur: ille necessitate, hic
libera voluntate: ille habet arma sensibilia, hic arma
spiritualia. Et in eandem sententiam S. Anselmus: Sunk,
ait, et ministri saeculares a quibus temporalia, et
spirituales a quibus debent traditari spiritualia. Da-
tur ergo materialis gladius carnalibus, spiritualis au-
tem ministeriis spiritualibus. Sed sicut non convenit Re-
gibus, quod ad stolam pertinet, sic nec Episcopus,
quae Regis sunt, exercere debet. Quod quia Petrus,
qui figuram spiritualium gerit, materiam gla-
dium quodammodo exercuit, dum auriculam servi am-
putavit, a Domino increpatus meruit. Publicum pecca-
torem indignum consortio fratrum pronuntiare iussit Ser-
vator (§. LXVI.), sed vim maiorem non modo non
indulgit, verum prohibuit etiam conceptis verbis, repre-
hendens acriter discipulos ignem e coelo in Samaritanos,
qui eum non receperunt, educere volentes: Nescitis,
inquit, Spiritus esse. Filius hominis non venit animas
perdere, sed salvare. Quo ipse Christus aperte non
docere voluit, alienam esse a spiritu evangelii violentiam,
quae ad extorquendam religionem adhibetur. Nihil est
tam voluntarium est, quam religio, inquit Lactantius, in
qua et animas sacrificantis averius est, iam subla-
ta, iam nulla est.

SCHOL. Conf. Du-Pin de antiq. eccl. discipl. dis-
sert. 7. cap. 1. §. 5. Lactantii illum, quem descrip-
tum in nullis se eius scriptis invenire potuisse scribit
Ioa. Vilheimer in Comment. de potestate punitiva eccl. ius-
tica et saeculari §. 35. pag. 17. At exstat in tamen in-
teger libro quinto divinarum institutionum capite vice-
simo in editione, qua utot, ann. 1525. Quod quidem to-
tum.

1. Aucl. enarrat. in Matth. esp. XXV. quae Anselmo attribuan-
tur. Coloniae Agrip. 1560.

2. Luc. IX. 55.

3. Dyo. int. lib. 5. cap. 20.

tum disertissimi scriptoris caput, vellem, Licentiatui
hic iuris semel atque iterum legat diligenter. Similis
est viri istius oscitantia in loco Chrysostomi, opinationi-
bus eius permolesto. Verba Sancti Patris haec sunt:
Neque enim possunt quilibet homines pari facilitate cu-
rari, ac pastor curas ovem. Hic enim opus perinde est
ligare, ab alimento abigere, urere, scire: sed pote-
stas medicinae accipiendae non pene illam est, qui re-
medium admovent, sed pene illum, qui morbo laborat.
Hoc enim quam novit admirandus ille vir, Corinthiis
dicebat: Non enim dominamur fidei vestrae, sed adi-
utores sumus gaudii vestri. II. Corinth. I. 23. Christia-
nis enim sacerdotibus minime omnium licet lapsus pec-
cantium vi corrigere. Exteri quidem iudices facinorosos
homines, qui secundum leges deliquerunt, magna cum
auctoritate cohibent, ac vel invitati a moribus prae-
stis arcant: hic autem non vim adferre, sed suadere
santum oportet. Neque enim nobis facultas a legibus
data est ad delinquentes coercendos: ac ne, si data
esset, haberemus ubi vim huiusmodi potentiamque exer-
cere possemus, quum Christus nos aeterna corona donet,
non qui roasti, sed certo animi proposito a peccatis
abstinent. Lib. 2. de Sacerd. cap. 3. Quid ad haec
Vilheimerus: At se in operibus Sancti Chrysostomi haec
invenire nullibi potuisse, licet diversas, inquit, eorum
editiones non sine insigni labore evolverim ipse, atque
idem ab aliis fieri curaverim: ut adeo hunc anony-
mi locum, quem sancto huius Patri adscribit, pro ipsius
ingenii partu merito habeam. Papae!

§. LXIX.

Non etiam per se civilibus.

Et vero nihil prope magis contestatum est, quam in
ea semper Ecclesiam christianam sententia fuisse, ut nul-
lam

lam sibi crederet datam diuinitus facultatem, qua ipsa per se iure quomquam posset vi adhibita ad obsequium compellere, inque eos, qui dicto parum audientes essent, corporalibus poenis honorumque temporalium privatione animadvertere. Docere, hortari, suadere, obnugare, movere gradu ecclesiastico, Sacramentorum usu arcere, et publicum peccatorem christianorum communione indignum declarare, hoc sui esse muneris, sui iuris censuit: quae si omnia parum proficerent, gravioribusque remediis ad pacem tuendam arceudosque improbos opus esset, licere quidem sibi existimavit Principum ac Magistratum implorare auctoritatem, qua, quarum ipsa non posset, frangeretur contumacia: sed ipsa sibi decernendae poenae facultatem non sumebat. Diu post Imperatorum beneficio factum est, ut eo iure Episcopi monachorumque superiores ornarentur, non ad publicam exercendam vindictam, sed ad corrigendos paternae severitate filios: intra quem modum adhibitam castigationem non existimabant vel adversam lenitati Evangelii, vel pietati verae inimicam. Non potest error metu corrigi, fateri; sed *errata* causa saepe, *contumacia* vero semper in voluntate posita est, quam interdum non infelicitur temperata castigatio emendat. Itaque habet Ecclesia potestatem à Christo sibi traditam coercendi facinorosos mediis spiritualibus, habet ius paternae castigationis, habet decernendae poenae etiam corporalis facultatem summorum Principum beneficio tributam, sed ad modum legibus publicis constitutum exercendam. Quam si migravit aetas recentior, si beneficii dudum immemor alienam tamquam propriam sibi iurisdictionem arripuit, si hanc exercuit, non ut emendaret, sed ut plecteretur, idque suo

1. *Hingham trig. eccles. lib. 16. cap. 2. §. 1.*

2. *Tract. de potest. eccles. et civ. art. 1. prob. 4.*

3. *Arman de Monast. capit. 108. l. cap. 1.*

4. *Reri dei deo, quod iustum sit ex lege div. cap. 11.*

5. *Bar. ibi loc. cit. §. 26. 1099.*

mo arbitrato, non intra modum legibus canonibusque praestitutum: nonne aequum est, ut Principes ad eam iudicos ecclesiasticos moderationem revocent, quae cum mente Evangelii omnem dominatum abhorrente, cum religionis ac virtutis non simulatae natura, suaeque ipsorum suprema potestate coniungi potest?

SCHOT. Haud aegre hinc aestimare unusquisque potest, quo genere poenarum iure proprio Ecclesia uti possit, quo pro ea potestate, quam sibi creditam habet ab Imperantibus christianis. Evidens est enim, nisi legibus id publicis cautum sit, ius eam non habere quicquam privandi bonis, poena praevientia coercendi, muldandi exilio (quod non diffutetur ipse Pontifex cap. 10. de iud. Conf. Espen part. 3. iur. eccles. tit. 11. cap. 1.) carcere plectendi, aliisque ex eodem genere atrocioribus poenis, de quarum rigore iam saeculo decimo quarto querelam ad Ioannem Franciae Regem delatam Fleurius narrat ad ann. 1351. Quid nostra aetate actum sit, docet Rautenstrauch. Inst. iur. eccles. publ. §. 48. seq.

§. LXX.

Nullo modo capitali.

Si scholam audis, nullum est genus poenae, quo Ecclesia iure suo animadvertere non possit. Corpus, bona, famam, iura tam munerum quam successionum omnia illi subiecit. Nihil illa Principibus vult in acceptis referre. Nec mirum, quoniam et ipsos privati regnis posse Principes aperte docet. Neque enim esset, inquit lo. de Dicastillo, satis Ecclesias provitum, si careret potestate puniendi poena temporalis: ac prout si aliquis Princeps defecit a fide, summus Pontifex illum privare regno, et alium substituere potest. Et ne quid deceret ad doctrinae istius absurditatem, existit Ulheim-

1. *Tract. de crim. disput. 1.*

moris nuper, cui, natura rerum epistata, Ecclesiae quoque competeret ius immitendi poenam capitalem visum est: eadem iure in veteri testamento uos esse sacerdotes: immemor fortasse illius, quod est a Cypriano in epistola ad Pomponium scriptum egregie: Interfici Deus fuerit sacerdotibus suis non obtemperantes, et iudicibus a se ad tempus constitutis non obaudientes. Et tum quidem gladio occidebantur, quando adhuc et circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia circumcisio spiritalis esse apud fideles servos Dei coepit, spiritali gladio superbi et contumaces necantur, dum de Ecclesia eiciuntur. Quod et Augustinus postea docuit in libro de fide et operibus: Phinees Sacerdos, inquit, adulteros simul facientes ferro ulnore confixit, quod utique degradationibus et excommunicationibus significatum est esse faciendum hoc tempore, quum in Ecclesiae disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.

Schol. Ac ne quis exempla nobis opponat Pontificum hanc sibi auctoritatem vindicantium, adscribo Petri Damiani egregium prousus responsum lib. 4. epist. 9. ad Older. Firmam. Episcopum: Si ut ipse Dei Filius cuncta mundi obtracula non per districti examinis ultionem, sed per inuictam superavit inconcussae patientiae maiestatem; ita docet mundi rabiem potius aequanimiter ferre, quam vel arma corripere, vel laedenti laesionibus respondere, praesertim quum inter regnum et sacerdotum propria cuiusque distinguantur officia, ut et Rex armis utatur rariis, et Sacerdos attingatur gladio spiritus, qui est verbum Dei. Si ergo pro fide, qua universalis vivit Ecclesia, nunquam ferrea corripit arma conceditur, quomodo pro terrenis ac transitoriis Ecclesiae facultatibus loricatas aures in gladios debacchantur? Porro sancti viri quam praevaleant, hae-

1 Cui, dicitur, 5. 17. 18.

2 Epist. 62. edit. Bawc.

3 Cap. 2.

haereticos idolorumque cultores nequaquam perimunt, sed potius ab eis pro fide catholica periri non recusant: Ad haec si quis obiciat, bellicis viribus Leonem se frequenter implicuisse Pontificem, verumtamen sanctorum esse: dico quod sentio, quoniam nec Petrus ob hoc apostolicum obtinuit principatum, quia negavit, nec David iudeo prophetiae meretur oraculum, quia thorum alieni viri invasit; quum mala et bona non pro meritis considerentur habentium, sed ex propriis debeant qualitatibus iudicari. Numquid hoc legitur vel egisse vel litteris docuisse Gregorius, qui tot rapinae ac violentiae a Longobardorum est feritate perpessus? Nam Ambrosius bellum Ariantem se quamque ecclesiam crudeliter infestantibus intulit? Numquid in arma Sanctorum quispiam traditur incurrisse Pontificem? Causas igitur ecclesiasticas cuiuscumque negotii leges dirimans fort. vel sacerdotatus edicta concilii, ne quod gerendum est in tribunalibus iudicum, vel ex cententia debet prodire Pontificum, in nostrum vertatur opprobrium congressione bellorum.

§. LXXI.

Maxima in Ecclesia poena est excommunicatio.

Itaque summum coërcitionis genus, quo in suos alieno destituta praesidio iure uti Ecclesia potest, excommunicatio est, per quam iure christiane societatis privamus. Quae quidem ipsa poenae istius severitas facit, ut ei locus non sit in peccatis levioribus, verum in his dumtaxat, quae coniuncta cum scandalo pacem Ecclesiae perturbant, et in publicum perniciosa sunt. Ac ne in his quidem summam hanc disciplinam

se-

1 Cap. 10. de iud. caus. 24. quas. 1. can. 17.

2 Caus. 11. quas. 1. can. 2. 41. 42.

3 Supra part. 1. tit. 11. cap. 7. 8.

severitatem adhibendam censent maiores nostri, si vel laterent, vel probata legitime non essent, si proposita animo ac decreta melius consilium impedit, si praeter voluntatem vi maiore extorta sint, levioribusve remediis locus esse possit, si denique socii criminis multitudo metusve schismatis, aut alterius cuiusdam gravioris incommodi usum illius dissuadet. Unde intelligi potest, quam circumspecta morum censura esse debeat, dum de summis Principibus eorumque ministris ab Ecclesia arcendis agitur. Etiam enim de iure satis constet, nec huius severitatis in eos exercitae melioribus etiam temporibus fortasse desint exempla: fieri vix unquam posse, ut telum isthuc in Principes coniciatur sine ingenti tam reipublicae quam Ecclesiae ipsius perturbatione superiorum temporum memoria docet luculentissime.

Senor. Conf. Du-Pin in *disc. 3. de antiqua Ecl. discipl. pag. 279. seqq.* Auctori *tract. de potest. eccl. ac temporal. pag. 15. seqq.* Ios. Bingham *loc. cit. pag. 145. seqq.* quibus iunge (est enim operae pretium) vir. clar. de Rigger *Instit. iurispr. eccl. part. 4. §. 581.*

§. LXXII

Quae iure societatis sacrae privatae.

Excommunicationem christianorum Seldenus existimabat similem fuisse illi, quam inter Iudaeos Apostolorum temporibus obtinuisse a Rabbis traditum est, ci-

1. *Can. 2. quæst. 1. can. 19.*

2. *Loc. cit. can. 11. 18.*

3. *Consil. Niss. can. 4.*

4. *Consil. Aug. can. 1.*

5. *Trident. sess. 15. cap. 1.*

6. *Regul. lib. 10. cap. 1. §. 6. 7. 8.*

7. *Regul. lib. 10. cap. 1. §. 5.*

8. *Facsimil. Hæret. 2. ed. 1. §. 11. 12. 13.*

civili nimirum, non sacrorum communione privantem. Boehmerus contra per illam sacrorum tolli communionem, non civilem contendebat, eamque in externa dumtaxat a coetu fidelium separatione constituit: quod posterius quidem adversum est Tertuliano, Cypriano, Augustino, ipso doctissimo viro non diffidente; etsi non tam esse Ecclesiae potestatem iidem Patres docuerint, quam saepissime, ut ligare coram Deo quemquam possit, quem pura conscientia nullius arguit reum criminis. Nempe res haec est. Divinam institutionem si species, hi quos indignos fratrum consortio Ecclesia declaravit, eo nobis loco habendi sunt, quo ethnici et publicani, quibuscum nulla publici cultus divini communio esse potest. Itaque primus ac praecipuus, immo si stricte ac proprie loqui velimus, unicus excommunicatio- nis effectus est privatio officiorum spiritualium, inquit Du-Pinius, non eorum, quae iure naturali, gentium, aut civili debentur. Eiusmodi quae sunt, adeo negari excommunicatis non possunt, ut praestari etiam necessario debeant. Verum exiguo admodum tempore intra hos tam angustos limites constitit disciplina christianorum, ut communione in rebus sacris dumtaxat, non civili atque externa conversatione interdicere. Nam quod ad officia attinet libera amicitiae, mutui convivis, aliaque huius generis, licet non videantur iure divino prohibita esse, ab ipsis tamen Apostolorum temporibus in usu fuit haec excommunicatis denegare; tum ut peccatoribus incuteretur vaecondita, aliosque exemplo suo terretet; tum ut devitaretur contagio malorum, in quorum mores facile transformat aethior amicitia. Quare omnino repudianda est eorum sententia, qui hanc per-

P

50

1. *Iur. eccl. lib. 5. tit. 35. §. 19. 20.*

2. *Epist. loc. cit. cap. 6. §. 12. 144.*

3. *Cit. loc. pag. 291.*

4. *Du-Pin loc. cit.*

5. *Bingham lib. 10. cap. 2. §. 12.*

se censuræ ecclesiasticæ inesse vim statuunt, ut, quæ quis non ab Ecclesiâ sed a civitate intra habet, eorum usu legitimo privet. Nam quod postea inter christianos excommunicati, nisi recipiant, sint infames, inestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quod christiani Principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores atque evangelicam disciplinam aptent, non quod excommunicatio per se ullo temporali iure bonoque privet. Bossuet in defens. cler. gallic. lib. 1. sect. 2. cap. 22.

Schol. Omnem itaque sacræ potestatis modum prætergressus est Gregorius P. VII. quando omnes, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento obstructi sunt, apostolica auctoritate a iuramento absolvit, et ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibuit apud Gratian. caus. 15. quæst. 6. can. 4. Conf. Bossuet in defens. cler. gallic. lib. 1. sect. 1. cap. 7. seqq. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. sæc. XI. diss. 2. art. 8. seqq. et sæc. XVI. diss. 6. art. 6. §. 5. Plura de excommunicatione ceterisque Ecclesiæ poenis alibi. Vnum hic moneo, negasse perperam Bochmerum lib. 3. iur. eccles. Protest. tit. 41. §. 43. minorem, quam vocant, excommunicationem ante Innocentium III. cognitam fuisse, ut docuit Bingham lib. 16. cap. 2. §. 7. et 8. Id autem omnino ferri vix potest, quod doctrinæ suæ testes Espenium laudet et Christ. Lupum. Quid? Espenius minorem excommunicationem olim receptam fuisse perhibet? Vide, si lubet, eiusdem capitis 1. ad quod Bochmerus provocat, §. 22. et 23. ac tum, si potes, cum Bochmero in §. 20. sentire Espenium existima. Conf. vir clariss. Plac. Fixlmüller exerc. 2. sect. 3. pag. 118. seqq.

CAPVT VII.

DE IMPERIO SACRO.

§. LXXXIII.

Est aliquod in Ecclesiâ imperium.

Esse aliquod in Ecclesiâ Christi imperium mihi quidem certum est. Enimvero potestatem illi a *Servatore* in ipsa institutione traditam (§. XXXIII.), cui ius inest ferendi leges (§. XLII.), et orta de negotiis sacris dissidia pro auctoritate componendi (§. LVII.) coercendique poenis, si qui decretis eius rebusque iudicatis obsequium detrectant adhibere (§. LXV.), imperium vocare quid vetat? quando ipse etiam *Apostolus* hoc ad eam designandam vocabulo usus est: et *Gregorius Nazianzenus* in oratione illa percelebri, qua minis *Praefecti* Caesarei iacentes civium suorum animos erigere conabatur: Quid vero, ait, vos *Principes et Praefecti*? Quid igitur dixit? Nam vos quoque imperio meo ac throno lex Christi subicit. Imperium enim et nos gerimus: addo etiam praestantius ac perfectius imperium. Aptè vero atque appositè imperium hoc sacrum est appellatum: nam et societas christianorum, cui regendæ præest, sacrorum societas est, et sacer quoque finis, utpote in interna animarum salute positus (§. VI.).

Schol. Genus hoc loquendi ab usu *Scripturæ* alienum non esse, in qua *imperare* idem saepe valet, quod

Pa

pa-

Ad Tit. cap. II. 15. Adducit quoque *Lacticius* ex *Ignatii* epistola ad *Trallianos* hæc verba: quid aliud est *Episcopatus* quam is, qui omni principatu et imperio superius est? Cæterum non inveniuntur in verâ et genuinâ epistola, sed in interpolata.

passere, observat vir clar. Plac. Fixlmiller exercit. 2. sect. 2. §. 23. pag. 81. seq. Nec adversantur, quae aio, placitis philosophiae novissime probatis. Gunnerus in praefationibus ad Darteri Inst. iurisp. univers. §. 667. Ius, ita is ait, pertinet ad ea, quae suapte natura facultate possunt intellectiva aut alia ad certum quendam praefinitumque finem, dicitur Principatus aut Imperium. Ius itaque liberis christianorum actiones dirigendi ad aeternam felicitatem consequendam, non iuvio Gunnero, imperium ecclesiasticum vocari potest. Habet autem Ecclesia, quae societas est, ius determinandi ea, quae pertinent ad finem sibi propositum obtinendum et promovendum (Bohmer in princ. iur. canon. §. 7.): habet igitur et imperium. Rursus Ecclesia ius habet adornandi cultum divinum tum ratione aeternum sacerdotum, tum ratione modi, temporis, loci; ius determinandi ea, quae instar medii se habent ad eundem finem promovendum: ius removendi impedimenta finis communis. Bohmer loc. cit. §. 8. Atqui vir clar. Henr. Schei Demantel in libro de Regum iure ac ratione, cet. §. 61. imperium in specie a directorio in hoc distare ait. Verba eius sunt: It qui froena regis imperii, aut potestate viget imperandi ex arbitrio, ut quae in animo habet facile exequatur; vel id tantum praestare potest, ut advigilet quo iam statuto leges ac iura servantur. En signa, ad quae discernitur dominum seu imperium in specie a regimine seu a directorio.

§. LXXIV.

Origo imperii sacri et obiectum.

De origine imperii istius atque obiecto nulla iam nobis esse potest disceptatio. Omnia quippe, e quibus componitur, iura divina ex institutione orta sunt (§. XLIII. LVII. LXVI.), iisdemque in rebus exercetur, in quibus

pot-

potestas clavium quae tota spirituali est (§. XXXV.), et in negotiis quae salutem spectant, dirigendis versatur (§. XXXVIII.). Neque enim audiendi sunt nobis homines acuti illi quidem, sed interdum acuti plus aequo, qui res omnes ac negotia, maxime licet profana, imperio sacro indirekte saltem subiecta esse oportere praecipunt, spiritualiumque in numero censenda, ubi ad finem supernaturalem referuntur. Quo commento nihil fingi ineptius potuit. Quid enim? an religio Christi, quae ad continendos in officio cives nullum validius esse vinculum boni omnes profitentur, in rebus profanis habenda est, quum ad rerum publicarum securitatem tuendam confertur? Quid est aliud cum ratione insanire, nisi hoc est? Nimirum placuit Christo, cui ordinandae Ecclesiae potestatem plenam dedit Pater, etsi in populo hebraeo id obtinuit quandoque, ut genus rerum utrumque sacrarum et profanarum novis curae gubernationique commissa essent, ea ita partiti, ut summis Principibus alterum, alterum Sacerdotibus commendaret. Fuerint haec, inquit egregie Gelasius P. 1., ante adventum Christi, ut quidam figuratiter, adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti, pariter Reges existerent, et pariter Sacerdotes: Sed quum ad verum verum est eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi nec Imperator Pontificis nomen imposuit, nec Pontifex regale fastigium vindicavit: Christus memor fragilitatis humanae, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperans, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit: ut et christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro temporalium curae rerum imperialibus dispositionibus uterentur: quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret in cursibus, et ideo militans Deo minime se negotiis saecularibus implicaret, ac vicissim non ille re-

bus

bus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis saecularibus implicatus. Haec ille.

SCHOL. Atqui hoc, inquit, ita est profecto, si aliud nihil deponat necessitas. At si in quibusdam implexis temporum circumstantiis spirituale imperium Ecclesiae sine iure in bona ac res temporales subsistere vix aut nullatenus possit, indubitatum nobis esse debet, quod ad finem sibi propositum, etsi spirituale, immo hoc ipsum, quia spirituale, ac proinde superior est, imperium suum Ecclesia exercere possit ac debeat etiam in temporalia; quum utique Christus, qui ius ad finem dedit, ad media necessaria ius negare minime poterit. Anne vero etiam indubitatum? Vide, nec pigebit, Natalem Alexandrum *Hist. ecclesiast. saec. XVI. dissert. 6.*

§. LXXV.

Omnes fideles huic imperio subiunt.

Huic Ecclesiae summo imperio nemo non fidelium subest. Nemo hic vel pastorum vel ovium immunitate gaudet; ac ne is quidem, qui primum inter christianos ac praecipuum locum obtinet, Romanus Pontifex. *Constante* dico, ait Sylvester P. II. in epistola ad Episcopum Parisiensem, quod si ipse Romanus Episcopus in fratrem peccaverit, saepiusque admonitus Ecclesiam non audierit, hic inquam Romanus Episcopus praeepto Dei est habendus sicut ethnicus et publicanus. Considerate Sylvester Romanum quoque Antistitem elavium potestati subiectum esse adseverat, idque praeepto divino, secundum quod Ecclesiam non audiens monitus ligari etiam ab illa possit, non utique citra sententiam in eum legitime pronuntiatam. Eandem subiectionem conceptis verbis professus est Coelestinus P. I. in epistola ad Episcopos Illirici, in qua dominantur no-

bis

hic regulae, ait, non regulis dominemur: simul subiit canonibus. Quorum exsequendorum officium nullam magis sedem decere Gelarius scribit, quam primam. Quibus convenienter ex paterna traditione perpenis, confidimus, quod nullus iam veraciter christianus ignoret, uniuscuiusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesiae probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem oportere, quam primam. Quis Gelarium haec talia et tam adseverate scribentem negot credidisse, haud minus se, quam alium quemquam e coetu christianorum Antistitem ad custodienda Ecclesiae instituta obligatum esse? Quorum auctoritas quanta fuerit Gregorio M. haec eius verba indicant: Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et venerari me facit: Cunctas vero, quas praefata veneranda concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se et non illa destruis, quisquis praesumit aut solvere, quos religant, aut ligare, quos solvunt. Et ne vos diu morer, ita Leo M., ita Iulius I., ita ceteri de mum Pontifices censerunt omnes, qui primis saeculis rei christianae praefuerunt, quorum de se potestateque sua ingenuam ac moderatam confessionem dum expendo, eamque contendo cum studiis doctorem quorumdam iunioris aetatis, saepe illud venit in mentem Card. a Turregrenata praeclare dictum: Mirum est, quod sancti Pontifices loquantur moderate de potestate eis data, et quidam doctoreculi sine aliquo vero fundamento volunt adulando eos quasi equiparare Deo.

SCHOL. De qua re lectu omnino dignissima est Card. Contareni epistola Paulo III. inscripta. Non sum ego tam temere petulans, ut in horum censum referam Card. Orsium scriptorem eruditissimum; sed nescio tamen, an non humani aliquid passus sit, quando in diss. de Eccles.

2 In epist. ad Episc. Dard.

3 Epist. 27. lib. 1.

3 Da-Pin diss. 6. §. 1. pag. 122.

cles. monarch. forma pag. 634. veterum Romanorum Pontificum testimonia, qui se non violatores et infractores, sed custodes et executores canonum profiteantur, non alio spectare disputat, quam ut ostendant, Pontifices acque ac supremum quemque Principem, quum apostolicum thronum condescendunt, ad suum profiteantur officium pertinere custodire canones diuturna observantia consecratos, et ut ab omnibus observentur, vigilem curam impendere. Est haec quidem haud dubia, etque praecipua primatus illius pars, ut alibi doceo; at vercor tamen, ne dum nimium emollire interpretando veterum dicta conatur, et in suam detorque, quam propugnare adgressus est, sententiam, efficiat id, ut videatur dixisse nihil, saltem non per eo tempore, quo scribebant. Gregorius M. in epist. 18. lib. 3. ad Ioannem Constantinopolitanum: *Ego, inquit, quidquid facere huiusmodi debui, non omisi, sed si in mea correctione despicior, restat, ut Ecclesiam debeat adhibere.* Nonne manifestum ex his est, minus esse atque superius Ecclesiae tribunal tribunali Pontificis? Certe quidem manifestius, quam ut commentitia vindictis Anti-Febronii interpretatione vis eius infringi possit. Conf. illum *part. 2. diss. 4. cap. 6. §. 13.*

§. LXXVI.

Differt ab imperio civili.

Qui omne ab Ecclesia Imperium removere maxime student, eos video periosque in hoc enim potissimum, ut imperium, quale in rebus publicis obtinet, in Ecclesia nullum esse probent. Quod quidem probare est id, de quo nulla esse potest deceptio. Quis enim non fateatur, quod est perspicue a Christo ipso traditum, quod *Patres* centies docuerunt, quod res ipsa et natura

tura christianae societatis prorsus deponit? Disat imperium sacrum a civili, non *brigine* quidem, nam utrumque a Deo est; sed *sine* primum, quippe illud quidem aeternam humani generis, hoc autem temporalem vitae istius felicitatem spectat (§. VI.); tum *mediis*, quae in Ecclesia *spiritualia* sunt et *lenia*, in civitate *corporalia*, et quum res efflagitet, *violenta* interdum, praecipue vero administrandi modo. Ecclesia volentes regit, non invitos; non terrore subicit, sed doctrina; nec corpora custodit ad mortem, verum animas ad vitam servat. Abest ab illa omnis dominatus; abest dominium, quod vocant, et *potestas eminens*; imperium relinquitur *charitate* temperatum et ministerio simile ad exemplum *Servatoris*: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Quod respiciebat *Origenes* hom. 6. in *Isai.* alicui: Qui vocatur ergo ad Episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad servitum totius Ecclesiae: Quia in Ecclesia servus sit omnium, qui praestit, suadeat tibi ipse *Salvator et Dominus*, qui talis tantusque factus est in medio discipulorum, non quasi discumbens, sed quasi ministrans. Neque haec tamen tanta imperii istius moderatio quidquam impedit, quo minus ut est ita, verum etiam imperium dici possit (§. LXXIII.).

SCHOL. I. Verum imperium non oritur, nisi dum omnes subditi voluntatem suam in unius voluntatem resolvunt (*Canizius in discipl. moral. §. 1109.*): qualis voluntatum resolutio in Ecclesia locum habere non potest, ut quae ad colendam religionem inita est, in qua pacto subditi conscientia nequit. Bieuning. *in prim. lit. tur. eccles. cap. 1.* Turpe enim est omne de religione pactum, per quod quis fidem suam in alterius hominis confert arbitrium. Virtutis, pietatis, religionis ratio

¹ Hieron. epist. 14.

² Luc. cap. XXII. 26.

³ Luc. loc. cit. 27. II. Corinth. IV. 5.

tius principium est honesti rerumque divinarum intelligentia, quae suaderi quidem et docendo instrui potest, imperio ac vi extorqueri non potest. *Nettelbladt in elem. iurisp. natural. part. 2. lib. 3. §. 736.* Haec fere sunt, aut ad haec reduci saltem possunt omnia, quae oblici imperio sacro cum aliqua specie possunt; de quibus vid. *Casp. Barthel in trakt. de eo, quod circa liber. exercit. relig. ex lege div. iustum est cap. 9. Schmidt Inst. iur. eccles. cap. 1. sect. 1. §. 1. et 2.*

SCHOL. II. Nam quod alii ad verum imperium ius etiam vitae necisque desiderant, id vero nescio quam recte fiat. Dicant hi nobis (verba sunt *Zalweinii tom. 4. princ. iur. eccles. pag. 86.*) quare potestas imperii necessario iure gladii vitae et necis debeat esse armata? Quid si Dominus Deus, qui solus est auctor vitae et necis, sibi soli ius gladii reservasset, de cetero autem imperium aliis mediis compulsoriis armasset, et in imperantes cetera omnia iura alias maiestati annexa transullisset? Dicant nobis, quare non ius vitae et necis potestatem imperii constituat? Si dicant, quod hoc solum sit medium, quo homines in suo officio contineri, et ipsa respublica contra iniustos aggressores conservari valet et debet; replicamus, ne quidem hoc ipsum remedium esse sufficiens ad hominum militiam coercendam. An non dantur homines facinorosi, fures, raptores, homicidae, qui ne quidem poenam mortis curant? Deinde si id ad conservandum statum necessarium esse dicamus, omnes profecto respublicae minores cessabunt esse respublicae, quia necessario debent succumbere civitatibus maioriibus praepotentia praevaleantibus, hoc ipso quod efficacibus resistendi remediis destituantur. Suscipi ergo potestas imperii maius et minus, nec constitit in indivisibili. Quare ergo ille non deberet habere potestatem imperii, qui habet ius ferendi leges, dicandi poenas, sola mortis poena excepta, citiendi, proscribendi et communitate, omnibusque

que iuribus ad ciues et membra reipublicae pertinentibus privandi?

§. LXXVII.

Ecclesiam officii societatem inaequalem.

Verum autem in Ecclesia sua imperium si Christus instituit, in aperto est, societatem christianorum respublicam esse et inaequalem societatem, in qua proinde sint alii quidem qui imperent, alii qui obediant (§. XIII. seq.). Ac *Bohmerus* sane non dissimulatur, iam aevo *Cypriani* id moris passim fuisse receptum, ut Episcopi coetibus suis praesentent cum imperio. Tot enim sunt ac tam luculenta *S. Martyris* in hanc rem testimonia, ut in aliam sententiam nulla possint interpretatione commode detorqueri (§. XXXIV.). Verum reperit *Bohmerus*, quo a se auctoritatem *Cypriani* everti posse sperabat: scilicet aetate *Cypriani* id factum ait vir doctus ambicione Episcoporum, ut schema politicum in ecclesias introducere sensim niterentur. Sed non animadvertit schema hoc, quod ille politicum vocat perperam (§. LXVII.), multo *Cypriani* temporibus esse antiquius, atque ad ipsa Apostolorum tempora referri oportere (§. XXI.). Nihil enim apud *Irenaeum*, *Ignatium Martire*, ac *Clementem Romanum*, imo ipsum *Apostolum* frequentius, quam obediendum esse Praepositis Ecclesiarum; illis non inuoluntis esse oportere; sine sententia eorum nihil in Ecclesia esse faciendum. Quae si, quod *Bohmerus* non negat, in epistolis *Cypriani* potestatem Episcoporum verumque imperium designant: e duobus alterum fateatur necesse est, aut ipso iam Apostolorum aevo regimen a Christo institutum Episcoporum ambitione turpiter corruptum fuisse, quod absurdum est; aut

Q2

id

1 In ubi. ad Petr. de Marca lib. 2. cap. 5.

2 Bingham orig. eccles. lib. 2.

id ipsum, de quo testis est Cyprianus, imperium a Christo traditum Apostolis ad horum successores dimanasse. Nempe ut in Carthaginensi concilio de baptismo III. legitur: *Apostolis nos successimus eadem potestate Ecclesiam Domini gubernantes.*

SCHOL. I. Si quis potestatem initio in nuda sitam directione, sensim auctam, et iam aevo S. Cypriani in aliquam imperii speciem abhinc dicat, is profecto parum aut nihil dixerit, inquit Zallwein, tom. 4. princ. iur. eccles. pag. 95. Siquidem imperceptibile est, quod amplissima illa potestas Apostolis concessa, et sine ulla contradictione ab illis liberrime in unum deducta consultis sanioribus philosophiae et iurisprudendiae regulis, mitissime si ea omnia, quae Apostoli ordinarunt et disposuerunt, in unum veluti cumulum coniciantur, fuerit mera potestas directiva omni imperio destituta; ubi nam terrarum illa societas, in qua est tanta potestas directorum, ut ipse solis, non consultis sociis ius aequale habentibus, omnia et singula ordinare, disponere, statuta condere, negotia publica privative administrare, et magistratus constituere liceat? In omnibus collegiis et societatibus aequalibus ex communi praxi, consuetudine, et observantia frequentiores habentur conventus, et in his communi suffragio tractantur negotia, deciduntur causae, conduntur statuta, dispensantur officia, distribuuntur ministeria, et bono societatis ac sociorum omni meliori modo providetur, quin Directoribus praeter ius relationis cum praerogativa voti informativi aliud ius competat, ut adeo ad ipsos nihil aliud pertinere videatur, quam ut ad conventus referant, proponenda proponant, negotia dirigant, decreta executioni simpliciter mandent. Anne tale quid factum legitimus a Christo et Apostolis? Non nisi etiam, aut ad summum his celebrarunt concilium, et ad id vel totum coetum, vel seniores convocarunt, cetera omnia excluso coetu privative disponunt (§. XXXVII. in sch.).

SCHOL.

SCHOL. II. Amplius itaque aliquid, quam ius undae directionis in Apostolos collatum fuisse negari vix potest. Neque enim verum est, omne penitus imperium in sacris improbasse Christum Luc. XXII. 25. 26. dum ait: *Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic; sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, et qui praecessor est, sicut ministrator.* Quod non diffinitur praeter alios e Protestantium communione Phil. Iac. Hartmannus de reb. geist. christ. sub Apostolis cap. 3. Si Christus omnem imperantium ordinem in sua republica, id est, Ecclesia sublatum voluisset, ait, Apostoli hoc itidem placito stringerentur: sed cum gentiliu solum mores in imperando damnaret, ordo imperantium aequus ab Apostolis quam ab aliis fidelium geri potuit, modo non gentilem in modum civilique cum rigore generetur, uti contextus ipse hanc mentem esse Servatoris legentis suggeret (§. LXXVI.). Quapropter nihil nobis hic locus obest, etsi demus id, quod scribit Canzianus in discipl. moral. §. 2413. Ecclesiam non contineri imperio civili dicto, clarissime verbis Christus significat Luc. XXII. 25. 26. ubi manifeste Apostolorum officium imperio civili opponitur. Conf. Natalis Alexander sac. I. dissert. 4.

§. LXXVIII.

Vnde omnis christianorum coetus duplici potestate regitur.

Potest itaque societas christiana non inepte respublica ecclesiastica appellari, nec erat, cur ob eam rem tam acri multorum censura dignus putetur, Marcus de Dominis. Neque repugnabo pertinacius, si quis sacram hanc rempublicam a civili sciungere (§. LXXVI.), atque

1. Zallwein loc. cit. pag. 86.

que ita duas constinere velit, alteram alteri in rebus sui iuris minime subiectas, ut fieri video a plerisque disciplinæ istius magistris. Mallim tamen ego ob eum, qui quoties civilis quaedam societas ad Christum accedit, inter utramque intercedit mutuae caritatis nexum ætissimamque fidei communionem, unam dicere rempublicam christianorum, cui duo præsent Reitores suprema præditi potestate: quorum alter quietem publicam, alter felicitatem æternam humano generi procuret *Apostolo* testante. In hunc sensum inquit concilium Parisinum sub *Ludovico Pio* celebratum: Principaliter itaque totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas ramiarum personas, in sacerdotalem videlicet et regalem, sicut a sanctis Patribus traditum accepimus, divisum esse novimus. Et concilium ad *Theodonis-villam* eiusdem ætatis cap. 2: Quia bene nostis ab illo, qui solus merito et Rex et Sacerdos fieri potuit, ita Ecclesiam depositam esse, ut pontificali auctoritate et regali potestate guberetur. Similiter *Isidorus Pelusiota* s iam dudum ante ea sacerdos et regno aiebat rerum administrationem conflantem esse. Quamvis enim per magna utrinque differentia sit (illud enim velut anima est, hoc velut corpus) ad unum tamen et eundem finem tendunt, hoc est, ad hominum salutem. De *Marca de conc. sac. et imp. lib. 2. cap. 1.* Hanc eruditissimi *Præsulis* sententiam non videtur penitus adsequutus *Hen. Boehmerus obs. 1. ad cl. loc.*

SCHOL. Ita ego Patrum ingenuam simplicitatem potius quam ætatis nostræ subtile acumen sequutus vitare mihi posse videbar perplexas illas et ambiguas plerumque disceptationes, quæ de duarum inter se rerum publicarum habitu agitari solent; utra scilicet earum sit in altera? quæ prior? quæ posterior? an altera alteri sub-

¹ *I. Tom. cap. II. ad Ephes. cap. IV.*

² *I. lib. 1. cap. 1. tom. 4. conc. Harl. pag. 1297.*

³ *Lib. 3. epist. 249.*

subordinata? an sibi coordinata? Quæ quidem omnes sacram Ecclesiæ politiam nihil illustant, obscurant autem et implicant permultum, occasionemque præbent hominibus ingenio validis comminiscendi multa, quæ difficilem quandoque ingenius etiam viris veritatis explicationem efficiunt. Ingeniose hoc in argumento ludit *Auctor Anti-Febronii vindicati part. 1. diss. 2. §. 13.* ubi inter alia vultu prorus ad docendum composito, Ecclesiam, si rem adcurate perpendimus, statu antiquiorum esse locutorem suum iubet credere. Immo quæ post beatissimum Christi adventum constituta est Ecclesia, quum eadem sit, quæ præteriorum temporum Ecclesia (§. IV.), ubi imperium aliquod regnumve ingreditur falsis religionibus deditum, nonnisi ius suum recuperat, quod idolorum cultus ac superstitio illi eripuerat. Nam quum homines vera religione deserta Ecclesiam, in cuius gremio societatem inierant, per summum nefas eiecérunt, Ecclesia in regiones superstitionis cultu contaminatas invellat non tam illas adire dicenda est, quam eo redire, unde malitia hominum facta fuit extorris. Scire ego pervelim, an eruditus vir hoc quogue a sanctis Patribus traditum acceperit?

§. LXXIX.

Quarum utraq; summa est et independens.

Supremam utriusque Rectoris potestatem deliberate dicti iustaque de causa: utraq; enim *Deo* immediate, neutra alteri subiecta est in his, quæ sunt sui iuris. Ita enim *Gelasius P.* in epistola ad *Anastasium Imp.* apertissime docuit: Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, et regalis potestas. Utraque principalis, suprema utraq; neque in officio suo alteri ob-

¹ *Tom. 1. concil. Harl. pag. 897.*

obnoxia est: quod ipsum etiam in libro de anathematis vinculo adfirmat luculentissime (§. LXXIV.). Gelasio advenit propterea Symmachus in apologetico adversus Anastasium: Conferamus, inquit, honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste divinarum. Tu Imperator a Pontifice baptismum accipis, Sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, poenitentiam rogas, postremo tu humana administras, ille tibi divina dispensat: itaque, ut non dicam superior, certe aequalis honor est. Eadem discretissime tradit Gregorius II. in epistola ad Leonem Isaacum I: Non sunt Imperatorum dogmata, sed Pontificum, quoniam Christi sensum nos habemus. Alia est ecclesiasticarum ordinationum institutio, alia intelligentia saecularium. In administrationibus saeculi quem habes sensum, in spiritualibus dogmatum administrationibus habere non potes. Et ecce tibi acerbis discrimina palatii et ecclesiarum, Regum et Pontificum. Agnosce illa et salvare, nec contentiosus esto: Nam quemadmodum Pontifex introspectiendi in palatium potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi, sic neque Imperator in Ecclesiis introspectiendi, et electiones in clero peragendi, neque consecrandi, vel symbola Sacramentorum administrandi, sed neque participandi absque sacerdotis opera. Sed unusquisque nostrum, in qua vocatione vocatus est a Deo, in ea maneat. Nihil dici, nihil scribi explicatus potuit, ut intelligeretur, duas istas potestates ita muneribus, atque officiis a Christo disiunctas esse, ut nec temporalis potestas in temporalibus ecclesiasticis, nec ecclesiastica in ecclesiasticis temporali ulla modo subiecta sit.

Schol. Neque ex eo, quod Reges pro aeterna vita

1. Eypen in comment. ad Gratian. ad dist. 96. cau. 10.

2. Tom. 3. conc. Labb. pag. 416.

3. Tom. 4. conc. Hard. pag. 15.

ae Pontificibus indigent, ut ait Nicolaus P. et Pontifices pro cursu temporalium rerum imperialibus legibus utuntur, recte quis colligat, potestates ipsas sibi mutuo in ordine rerum vel spiritualium vel temporalium subditas esse, ut scite advertit Du-Pin de antiqua Ecclesiae discipl. diss. 7. in praefaculo. Magnum enim discrimen est, inquit, inter ipsam potestatem et eum qui potestate utitur, ita ut fieri possit, ut is, qui potestate utitur, sit subiectus alteri potestati, quamvis potestas illa, quam exerceat, nulli potestati subiecta sit, cet. Quapropter inscienter Auctor Anti-Febronii vindicati part. 1. pag. 243. ex hoc quod Principes in rebus tactis formam Ecclesiae sequi debeant, ut Pelusioti dicebat, et Gelasius in causa fidei Episcopus solere de Imperatoribus christianis iudicare scripserit, argumentum ducebat, ut ostenderet, civilem potestatem ecclesiasticam in his, quae spiritualia sunt, obnoxiam esse, ac proinde statum esse in Ecclesia: inscienter, inquam, haec scripta sunt, perinde ac si ego, quod Nicolaus P. docent Pontifices pro cursu temporalium rerum imperialibus legibus uti, et Chrysostomus omnes et Sacerdotes et Monachos sublimioribus potestatibus subditos esse tradiderit, hinc colligam, potestatem ecclesiasticam in temporalibus obnoxiam esse civili, atque adeo Ecclesiam esse in statu, non statum in Ecclesia. Non itaque falsae sunt praeconceptiones opinionum politicorum, ut vir hic politus scribit, sed falsa est et ridicula Anti-Febronii opinio, quae traditioni adeo non consentit, ut nulli rei magis adversetur.

§. LXXX.

Quod nihil repugnat.

Ergo duae erunt, ais, eadem in republica summae potestates? Ego vero aio, inquam. Nam geminam eamque

quæ independentem in eodem genere potestatem ponere, habet aliquid repugnantiae: duas tamen summas in diverso genere, quid quæso habet adversum rectæ rationi? *Wolffius*, quem post *Leibnitium* in hac parte philosophiæ principem omnes, qui sapiunt, reputant; *Wolffius*, inquam, ipse hoc ingenue adserit: Qui absurdum putant, ait, ius circa sacra reparatum ab imperio civili esse, quasi respublica in republica fingatur, iudicium omnino præcipit, nec absurditatem demonstrare valet. Sanè in republica Hebræorum ius circa sacra erat: penes Pontificem maximum, imperium civile penes Regem, et uterque ius suum habebat plene ac independentem ab alio. Equè vero dixerit, hoc institutum fuisse absurdum, etiam si reponas, quod fuerit divinum. Conf. *Zalwein* tom. 3. quæst. 2. cap. 5. §. 15. cuius tamen omnia nolim mea facere.

Schol. Sed ita status tamen in statum inducitur, quod imperio civili maiestatiq; summorum imperantium vehementer adversum est. Ego vero adversi video prorsus nihil. Scio, qui isthoc catholicis obijciunt, quid sibi velint. Statum scilicet ecclesiasticum, in quo sacrorum Antistites præter religionem animarumque salutem rerum temporalium et negotiorum partem maximam suæ jurisdictioni subijciunt; personas, res, bona ecclesiastica omnia imperio civili penitus subducunt; se suosque divino iure exemptos contendunt; iurium bonorumque civilium communione se excludi non ferunt, respiciunt autem onerum tributorumque omne genus; potestremo Reges etiam summos ac regna suæ potestati directe vel indirecte obnoxia esse volunt; Reges depouunt; regna dividunt; hunc inquam statum cum civili statu componi nullo modo posse contendunt, quod quidem faciunt æquo Iove, consentientibus e communione catholicorum doctissimis tam Theologis quam Iuriconsultis. Sed hic status nec a Christo est institu-

tus, nec a SS. Patribus traditus: neque talem unquam Ecclesia sibi Catholica vindicavit. Hunc temporum barbaries et ignavia peperit, aluit ignorantia, et scholasticorum otiosa sedulitas ornavit, remittentibus nullo non tempore doctissimis iuxta ac sanctissimis hominibus. Status sacri, qualem Servator esse voluit, lex hæc est fundamentalis: *Dare Caesari, quæ sunt Caesaris, et quæ sunt Dei, Deo*. Secundum quam relicta summis Principibus integra rerum profanarum cura et administratione, religionis tantum et salutis internæ negotia ad suum principatum revocat; imperium Regibus a Deo commissum ipsi etiam religionis Antistites tanquam subditi colunt, leges eorum venerantur, tributum pendunt, ceteraque faciunt omnia boni civis officia, a quibus nullam clementia Principis immunitatem est impetrata. Talis autem quum sit Ecclesiæ christianæ status, quum non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges magistratum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat iudicia de ullis civilibus ordinationibus aut contractibus, non præscribat leges magistratibus de formis respublicæ, sicut dicit Christus: Regnum meum non est de hoc mundo. Item: Quis constituit me iudicem, aut divisorem super vos? Et *Paulus* ait *Phil. III*. Nostra politia in coelis est. *II. Corinthi. X*. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destruendas cogitationes, etc. ad hunc modum quum Ecclesiæ nostræ utriusque potestatis officia discernit, utramque honore adfuit, utramque Dei donum et beneficium esse agnoscit; possunt cum Protestantes repudiare, nisi maiorum una suorum confessionem de potestate ecclesiastica Augustæ Vindellicorum editam repudiare velint, aut opinationes hominum vitiaque per summam iniuriam Ecclesiæ ipsi catholice imputare?

CAPVT VIII.

DE FORMA IMPERII SACRI.

§. LXXXI.

De subiecto imperii sacri.

Ecclēsiā Christi societatem esse rectiorā ac summa quidem potestate praeditā, quae usitato in sacris nomine *clauium potestas* dici solet, superiore capite demonstratum est. Restat, ut penes quem sacrum hoc ac supremum imperium resideat, et quae sit canonica ecclesiastici regiminis formula, investigemus.

SCHOL. Imperii forma quum varia esse possit pro arbitratu eorum, qui in societates coeunt, tum vero triplex praecipue in rebus publicis usitata est, *monarchica* scilicet, *aristocratica* et *democratica*. Hae dicuntur formae *simplices*. Quae ex tribus aut duabus saltem aliquid participant, *mixtae* vocantur, cuiusmodi est *monarchico-aristocratica*. Distat ab hac *monarchia limitata*, quae non ex divisione iurium, sed ex eorum circumscriptione legibus exercitio nascitur. Factum esset utique et rectius et utilius, si, qui de regimine sacro Ecclesiae commentati sunt, exemplo sanctorum Patrum ab his vocum profanarum notioibus ad rerum publicarum formam quam Ecclesiae declarandam aptioribus abstinuissent. Quoniam tamen in usum semel receptae sunt, utemur iis et nos, ea tamen cautione, ut non putemus, ullam ex his satis congruam esse ad eam exprimendam regiminis formulam, quam Christum Ecclesiae suae praescripsisse a Sanctis Patribus traditum est.

§. LXXXII.

§. LXXXII.

Veterum quorundam Theologorum sententia.

Clauium potestatem Christus in quem proxime, ut aiunt, atque *immediate* contulerit, non una est nec Theologorum nec Iurisperitorum sententia. Vna veterum est quorundam, sed paucorum *Turrecrematae* fortasse: et *Iacobatii* solius 1, quibus *Apostolos* non a Christo immediate, sed a *Petro* potestatem, quam exercuisse leguntur, iurisdictionemque accepisse, totumque adeo imperium sacrum in unum *Petrum* collatum fuisse a *Domino*, serio creditum est. Hanc opinionem refellit *Bellarminus* 3 non immerito: est enim, si qua alia diuinis litteris aduersa liquidissime. *Apostolos* instituit Christus vocans discipulos suos, et eligens duodecim ex ipsis, quos et *Apostolos* nominauit 4. His ait: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* 5: his ligandi peccata solvendique potestatem ipse Dominus imperitus est 6. Vnde *Paulus* se Apostolum dicebat non ab hominibus, neque per hominem, sed per *Iesum Christum* 7. Conf. *Tournellius*, *Colletus*, *Iueniu*, et alii Theologi recentiores.

§. LXXXIII.

Quam et quidam recentiores non prorsus deserunt.

Haec itaque sententia prorsus repudianda est. Alios, quod

- 1 Sum. de ecclē. lib. 2. cap. 54.
- 2 Lib. 10. de corp. art. 7.
- 3 Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23.
- 4 Luc. cap. 17. 13.
- 5 Ioann. cap. XX. 21.
- 6 Matth. cap. XVIII. 18.
- 7 Gal. cap. I.

quod nimis et perspicue in sacris litteris traditum, quam ut posset in dubium revocari, potestatem clavium *Apostoli* ab ipso esse collatam *Servatore* (§. LXXXII.), aliam eamque geminam viam ingressos reperio. *P. Viator* a *Cocleto*, qui sub commentitio *Itali* nomine vulumen epistolaram haud exile adversus *Iust. Febronium* elucubravit, potestatem clavium, quam *Christus* immediate missione *ius* tradidit, non tam spectasse ait iurisdictionem fori *exterioris* quam *interioris* : quae interpretatio a superiore illa *Lacabati* refulsata a *Bellarmino* haud multum distat, sed nec minus a veritate aliena. Equis enim *Sanctorum Patrum* in sacrae Scripturae memoratis locis interpretandis hoc uspiam discrimine usus est, ut relicta *Apostolis* ceteris interna iurisdictione (§. LXIV.) uni *Petro* externam adiudicaret? Imperii sacri viam summam in *Iure* excommunicandi situm esse ex *Matthaeo* constat (§. LXXI.) : id autem *ius*, quod procul omni dubio ad exterioris fori pertinet, *Apostoli* a *Domino* immediate tributum esse ex *ius* manifestum est, quae subiciuntur proxime apud Evangelistam : *Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo. Quod Paulus?* Ecclesiam ordinat, Episcopos instituit, leges rogat, delicta coequesit. Quo *iure?* nempe *Iure* apostolorum, quod se non ab homine, verum a *Iesu Christo* accepisse contra aemulos probat (§. LXXXIII.). An haec quoque *Italo* huic Theologo interius magis quam exterioris fori spectasse videntur?

¶ LXXXIV.

Contra Patrum mentem.

Et quid tandem bonus vir hic SS. Patribus faciet
illis, qui quas Christus dedit Petro principaliter, eas-
dem

dem claves Apostolis quoque ceteris datas fuisse discretissime tradiditque? Innimura sunt in hanc sententiam eorumdem testimonia, ex quibus adscribo partem. Cyprianus in libro de unitate Ecclesiae: *Loquitur Dominus ad Petrum: Tu es Petrus :: Tibi dabo claves regni coelorum :: Et quaecumque Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuit, et dicit, sicut nunc me Pater, et ego mitto eos :: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem suam auctoritatem disposuit. Hoc erant atque et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio praediti honoris et potestatis. Basiliius 1: Petre, inquit, amas me plus his? pascere oves meas. Et omnibus deinde pastoribus ac magistris eandem tribuit potestatem. Ambrosius 2: Dominus dedit Apostoli peccata solvenda: Audi dicentem: Tibi dabo claves regni coelorum :: ut si solvas et liges :: Quod Petro dicitur, Apostolis dicitur. Hieronymus 3: At dicit: Super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, et cunctis claves regni coelorum accipiant. Similla Augustinus 4: Dominus Iesus discipulos suos ante passionem suam elegit, quos Apostolos appellavit. Inter hos pene unus solus Petrus totius Ecclesiae meruit gestare personam. Propter ipsam personam quam totius Ecclesiae solus gestabat, audire meruit: Tibi dabo claves regni coelorum. Has enim claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiae :: Nam ut noverritis Ecclesiam accipisse claves regni coelorum, audite in alio loco quid Dominus dicat omnibus Apostolis suis: Accipite Spiritum Sanctum, et continuo, si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cuius tenueritis, retenebuntur. Hoc ad claves pertinet, de quibus distinxit, quod*

¹ *Monist. Const. can.* 22.

2 *Revue*, in *Psal.* XXXVIII, n. 17.

3 Lib. 1. cont. Iovin. n. 16.

4. Serim. 295, alias 108. de div. cap. 1.

solveritis in terra, cet. Nonne perspicua sunt haec in primis, minimeque ambigua? quid igitur? an potestas clavis tributa Petro forum duntaxat internum spectabat? aut si haec non, cur magis reliquorum Apostolorum?

Schol. Addi his possunt Cyrillus Alexand. lib. 12. in Ioann. S. Leo serm. 3. in anniv. assumpt. suae. Eucherius Lugd. homil. de natali Petri. Boda lib. 4. cap. 16. in Matth. alique prope innumeri. Du Pin de antig. Eccles. discipl. diss. 6. §. 1.

§. LXXXV.

Bellarmini et aliorum sententia.

Peropportune his intercedit Aitor vindicati Anti-Febonii. Vere, inquit ille, Patres aliterunt, claves fuisse non soli Petro, sed ceteris etiam Apostolis traditas, sed aliae claves sunt, quas Petrus cum Apostolis accepit, aliae quae uni ipsi fuerunt concessae. Et ne diu nos suspensos teneat, claves, pergit, Apostolis commissas fuisse claves extraordinariae cuiusdam potestatis, quae in ipsis quemadmodum apostolatus, cui intrinseca fuit, extinguenda erat: contra ordinariae potestatis in ipsis quoque Apostolos fuisse: claves Petri, quae proinde ad eius successores, ac per hos etiam ad Apostolorum successores Episcopos in perpetuum universae Ecclesiae commodum permansuras transmissi debuerunt. Nam vel ipsa, ait pongo, episcopalis potestas, quae extraordinariae illius pars magna fuit, etsi cum Apostolis interire non debuit, sed semper in Ecclesia persistere (quo illa Christi spectant: ecce ego vobiscum, id est, cum illis quoque, qui post vos pastorem munere fungentur, usque ad consummationem saeculi) non tamen per Apostolos transferri debuit, sed

1 Part. 1. diu. 2. cap. 2. §. 6.

sed per Petrum, qui claves solus ceteris (praeter Apostolos) communicandas accepit.

Schol. Quae acuti vindicis dicta quo pertineant, facile quisque, qui vel modice in his est studii versatus, potest animadvertere. Huc nempe, ut ex quo e vivis sublati sunt Apostoli, omnem regendae Ecclesiae potestatem a Christo perpetuam institutam penes unum Ecclesiae Romanae summum Antistitem constituisse lectoribus persuadeat: quae iam dudum Baronii, Bellarmini, Charlasii aliorumque sententia fuit. Omne itaque, si his viris credimus, imperium sacrum Romano Praesuli a Christo traditum est: quandoquidem autem unus ruperisse coetui universo non possit debite, cogitur ille quidem plures alios in partem vocare pastoralis sollicitudinis, sed potestate instruendos pro arbitratu archiore laxioreve, eaque ab imperio summi Pastoris in omnibus dependente. Quo efficitur, ut quemadmodum unus est duntaxat pastor, unus grex, ovile unum, unumque imperium; ita una etiam sit tantum totius orbis dioecesis, in quo sub uno summi Pontificis episcopatu ceteri omnes tamquam vicarii suam quisque dominici gregis portionem pascit. Atque, ut dicam paucis, in uno illo Romani Pontificis episcopatu stabiliendo haec cuncta desinunt: quem, quia est ecclesia Romana modestior et in sorores suas aequitate, nec nunc sibi vindicat, et olim per Gregorium M. non sine quadam indignatione repulit. Conf. Petr. Collet. Instit. theol. tom. 2. tract. de Eccles. quaest. 5.

§. LXXXVI.

Refellitur ex Patribus.

Quae quam procul absint a sincera Patrum traditione, nullo potest negotio demonstrari. Ac primum quidem, claves Apostolis commissas extraordinariae cuiusdam

dam potestatis fuisse apostolico muneri intrinsecae, ita ut cum eo extingui illam necesse fuerit, sine omni ista ratione contendit *Anti-Febronius* sui vindex. Contra autem eas omnibus, qui post deinde futuri essent christiani populi rectores, in *Apostolis* traditas fuisse, communis omnium *Patrum* doctrina est. Non haec *illis*, inquit *Cyprianus* 1, sed dolens profero: quam te iudicem Dei constituas et Christi, qui dicit ad *Apostolos*, ac per hos ad omnes *Præpositos*, qui *Apostolis* vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit: et qui me audit, audit eum, qui me misit. Ob eam rem *S. Ambrosius* 2: Impossibile videbatur per penitentiam peccata dimitti. Concessit hoc *Christus Apostolis* suis, quod ab *Apostolis* ad *Sacerdotum* officia transmissum est. Et *Nicolaus P. I.* Subiturus tamen ad coelos hanc (*Ecclesiam*) *Apostolis* commendavit, ac per eos tanquam hereditario iure successoribus eorum, nobis scilicet, quos pastores et *Episcopos* ac *Pontifices* super ipsam constituit. Ex quo quidem loco apertum est, quam vere scriptum sit a *P. Zacharia*, episcopalem potestatem cum *Apostolis* quidem extinctam non esse, nec tamen per *Apostolos* transferri ad successores eorumdem *Episcopos*, sed per *Petrum* unum debuisse (§. LXXXV.). Quid enim? an *Episcopi* non sunt *Apostolorum* successores? Atqui hoc adfirmat *Cyprianus*, quom alibi aep, tum etiam in epistola ad *Cornelium* 3: Laborare debemus, ut unitatem a Domino, et per *Apostolos* nobis successoribus traditam obtinere curemus. Firmilianus 4: Hostes unius *Ecclesiae* catholicae, in qua nos sumus, qui *Apostolis* successimus. Concilium *Carthaginense*: Manifesta est sententia Domini nostri *Iesu Christi* *Apostolas* suas mittentis, et ipsis solis potestatem a Patre sibi datam permittentis, quibus nos

1 *Epist.* 69.2 *Lib.* 2. de potent. cap. 2.3 *Epist.* 42.4 *Epist.* 77. inter *Cyprianicas*.

successimus eadem potestate *Ecclesiarum* Domini gubernantes. *Hieronymus* 1: Vbi cumque fuerit *Episcopus* sive *Romae*, sive *Eugubii* etc. eiusdem meriti, eiusdem est et sacerdotii etc. omnes *Apostolorum* successores sunt. *Episcopi* igitur, qui ex sententia *Cypriani* vice *Christi* funguntur, et *ecclesiis* dominis in toto mundo divina dignatione praeposuntur, et vicarii Domini sunt, ut *S. Ambrosius* ait, quippe ex *Iesu Christi* sententia per terrae terminos definiti, quod *Ignatius Martyr* confirmat: *Episcopi*, inquam, potestatem episcopalem successionis iure, atque immediate a *Christo* principali *Ecclesiae* suae capite accipiunt, non per *Petrum* nec a Romano Pontifice, ut *Bellarminus* disputat. Quod etiam ex *Apostolo* non obscure colligas *Episcopos* admonente, attenderent sibi, atque universo gregi, in quo eos *Spiritus Sanctus* posuit *Episcopos* regere *Ecclesiam Dei* 2: et si non nesciam, quantum operae dederint *Vargas*, *Charlarius*, alii, ut testimonii huius vim, si fieri posset, infringere. Conf. *Anti-Febr. vindic. part. 1. dissert. 3. cap. 2. §. 6.*

Schol. Iuvat adscribere verba Theologi, quo nemo feliciter *Thomassino* iudice in huius doctrinae penetralia invasit. Ea haec sunt: *Christum refert Episcopus, et vicem eius in terris gerit, ut caeteri docent Sancti Patres*. Sicut ergo *Christi* sacerdotium vim omnem sacerdotalem perfectamque pastendi gregis potestatem complectitur, ita ut varias in ea plenitudine et perfectione conclusas potestates distinguere quidem discernerique liceat, dissociare vero et inter se quodammodo discernere sit piaculum, non secus ac Divinitatis ipsius doctes perfectionesque ita distinguimus, ut non dividamus, sic episcopatus plenitudinem sacerdotii et pastoralis muneris perfectionem natura sua continet etc. *Christus enim perfectionem sacerdotii a Patre accepit, quando ab*

S 2

illo

1 *Epist.* 146. edit. *Peron.* alia 87.2 *Ap.* XX.

illo mixtus est: perfectionem deinde eiusdem sacerdotis seu episcopalem utramque potestatem simul dedit Apostolis, quando misit eos, sicut ipse a Patre mixtus fuerat: eandem denique perfectionem ipsi tradiderunt Episcopis, mittentes eos, sicut ipsi mixti fuerant a Christo. Conf. Nov. et veter. Eccles. discip. part. 1. lib. 1. cap. 2. § 14.

§. LXXXVII.

Objectionibus.

Atque haec diu constans fuit omnium sententia. De episcopalis potestatis causa proxima in Romani Pontificis suprema in Ecclesia auctoritate quaerenda, dogma est pristinis Ecclesiae saeculis inauditum: decimo tertio saeculo invasi demum coepit in theologia, postquam acclitum philosophicis ratiocinationibus agere, quam Patres consulere plerumque maluerunt, ut ait Illust. Bossuetus. Verum haec unam probant scriptoris istius confidentiam, inquit vindex Anti-Febronii. Nonne ex Patrum traditione nostrum doctrinam invisse probavimus? Optatum protuli, ait, de Petro scribentem: Praefecti omnibus Apostolis meruit, et glorie regni coelorum communicandas ceteris solus accepit. Recitavi S. Gregori Nysseni verba: Per Petrum Episcopis dedit clavem coelestium honorum. Innocentium I. produxi, quum in epistola ad Carthaginense concilium, tum in altera ad Patres Milevitinos: in quarum altera, a Petro ipsum Episcopatum et totam auctoritatem nominis huius emerxisse ait, in altera vero, Praefertim, inquit, quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et Coepiscopos nostros nominari ad Petrum, id est sui nominis et honoris auctorem referre debere. Addidi Stephani La-

1. Lib. 8. cap. 12.

2. Lib. 7. de reb. Donatist. cont. Parm.

3. Adv. eos, qui caus. agr. fer.

rissaei verba in epistola ad Bonifacium II. Quia Dominus dicente tertio, amas me? parce oves meas, tradidit prius vobis mandatum ostendens, et per vos deinde omnibus per universum mundum sanctis ecclesiae condauit. Ac tandem Leonem M. adduxi tum in epistola decima, tum in sermone tertio de sui assumptione ita alentem: Magnum et mirabile, dilectissimi, huius viro consortium potentiae suae tribuit divina dignatio: et si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit. Haec certe, nisi in alienum omnino sensum detorqueantur, illud ipsum significant, quo S. Thomas episcopalem iurisdictionem a Petro eiusque successoribus immediate proficisci denotavit, cum scripsit promissas Petro fuisse claves, ut ostenderetur potestas clavium per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiae unitatem. Post haec autem quid restat aliud quam ut cum Ioanne Episcopo Ravennate in epistola ad Gregorium M. Petri sedem universali Ecclesiae sua iura transmitters; et cum Rhemensis synodi Patribus auctoritatem Episcopis per beatum Petrum principem Apostolorum divinitus collatam fateamur?

Schol. Ita P. Zacharia part. 1. Anti-Febr. vind. dissert. 3. cap. 2. § 3. pag. 439.

§. LXXXVIII.

Respondetur.

Restat vero, atque illud in primis, quod valde ve-
reor, ne si haec nimis urgeant adversarii, illud consequatur, quod nimis confidenter Iacobinus disputabat, negat autem Zacharia (§. LXXXV.), ne ipsos quidem

1. Lib. 4. cont. gent. cap. 76.

2. Lib. 3. epist. 57. alias 55.

3. Tom. 6. concil. Hard. pag. 466.

dam sanctos Christi discipulos aliunde potestatem suam quam a Petro accepisse (§. LXXXII.). Vt ne tamen, quam repudiant, consecutionem inuitis obrudam, aio, omnibus his Petrum testimonium plus non posse confici, quam apostolatus aequae ac episcopatus instituendi initium in Petro factum esse, seu ut Siricinus P. i. scribit, *Per Petrum et apostolatus et episcopatus in Christo accepisse exordium*; et Caesarius Arelatensis in epistola ad Symmachum: *A persona beati Petri Apostoli episcopatus summis initium*. Quod quidem et verum est, et interpretationem efficit perspicuam eius, quod ait Innocentius: *A Petro episcopatum omnemque auctoritatem eius nominis emerisse*; nempe tunc, quando Christus illi personam Ecclesiae gestanti claves regni coelorum pollicitus est. Non enim ut praecipua ad Petrum, ita ad eum solum haec promissio, verum ad omnes etiam reliquos Christi discipulos horumque in regenda Ecclesia successores pertinebat, Augustino docto: *Quoniam omnes essent interrogati, solus Petrus respondit: Tu es Christus: et ei dicitur: Tibi dabo claves: Cum et illud unus pro omnibus dixerit, et hoc cum omnibus tamquam personam generis unitatis accepit. Unde fit, ut quum Optatus solum docet, Petrum accepisse claves ceteris communicandas, et per Petrum Episcopis datas coelestium honorum claves Gregorius Nyssenus: non is horum verborum sensus, quasi vel Apostoli auctoritatem suam a Petro, vel Episcopi a summo Pontifice habeant, quod utrumque traditioni adversum est (§. LXXXVI.); sed quod, ut Ambrosius explicite docet, dominicum gregem non solum tunc beatus Petrus, verum et Apostoli, et universum pastorum collegium, consensione tamen et charitate indivisa cum capite suo, in quo comprehensi et qua-*

1 Epist. 9.

2 Ranttenstr. §. 406.

3 Tract. 118. in Ioann.

quasi complicati omnes erant, quando divina illum hac potestate ornauit Christus, pascendum suscepit (§. LXXXIV.).

SCHOL. Elegantissimus in rem meam est Leonis M. locus in epist. 14. * *Connexio totius corporis unam unitatem, unam pulchritudinem facit. Et haec connexio totius quidem corporis unanimiorem requirit, sed praecipue exigit concordiam sacerdotum. Quibus etsi dignitas sit communis, non est tamen ordo generalis: quoniam et inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quaedam discretio potestatis: et quum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut ceteris praemineret. De qua forma Episcoporum quoque est erta distinctio, et magna ordinatione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis provincis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia: et rursus quidam in maioribus viribus constituti sollicitudinem suscipere ampliore, per quos ad unam Petri sedem universalis Ecclesiae cura conflueret, et nihil unquam a suo capite dissideret. Cuius unitatis conservationem a Domino per Apostolos omnibus Episcopis traditam Cyprianus commendat in epistola ad Cornelium P. his verbis: Hoc est maxime, frater, et laboramus et laborare debemus, ut unitatem a Domino et per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus. Conf. Lud. Thomassinus de veter. et nov. eccl. discipl. part. 1. lib. 1. cap. 30.*

§. LXXXV.

Episcopi potestatem suam quando adipiscuntur.

Quaerit autem porro Zacharias, ne sola pugnet

* Editionis Bellerminorum, quorum lectionem sequuti sumus. Videantur ad hunc locum.

autoritate, quandam velimus Episcopos a Christo iurisdictionis potestate donari. An in consecratione? at tum potestas quidem ordinis confertur, inquit, non iurisdictione, quam ab electis et confirmatis Episcopis, licet non consecratis iure exerceri posse, superiore capite vidimus. Nisi forte adversarii velint tributam prius iurisdictionem iterum in consecratione conferri, quod inane figmentum esset ad declinandum, si fieri posset, huius vim argumenti solummodo excogitatum. Aut, quum eligitur quis et confirmatur in Episcopum, designari personam, cui Deus iurisdictionem ante episcopalem consecrationem impertiatur, quae opinatio viam aperit absurdis figmentis. Verum nihil his tot figmentis opus est. Aio itaque, in consecratione potestate non tantum ordinis, sed et iurisdictionis Episcopos a Christo immediate donari. Leve enim est, et ex disciplina sumtum iniuriam aetatis; quod iurisdictionem Episcopi licet nondum consecrati iure exercent confirmata electione. Verus Ecclesia confirmationem non seiungebat a consecratione, et munitis fungi iurisdictionis episcopalis, qui ordinem nondum esset adeptus, patebatur neminem se non ignara scilicet, potestatem episcopalem, tametsi ad varia et multiplicia officia pertinentem, unam tamen esse, indivisam ac perfectam a Christo institutam, ut divelli in partes ac scindi non possit. Proinde iurdictio, quam per confirmationem indipsi hodie dicuntur Episcopi, non est iurdictio episcopali ordini a Christo ipso adnexa et hierarchica, quam sola tribuit consecratio, sed vicaria quaedam et administrativa, qualem ipsa indicat confirmationis formula Hispano descripta in iur. eccles. part. 1. tit. 14. cap. 4. §. 11.

SCHOL.

1. Anti. Febr. univ. part. 1. lib. 3. cap. 1.

2. Cap. 1. §. 4.

3. Cap. 15. de elect.

4. Hispan. part. 1. tit. 15. cap. 1.

5. Hispan. loc. cit. cap. 4.

SCHOL. At si iurdictio, inquit, divino iure annexa est ordini episcopali, consequens est, ut et Episcopi titulares iurisdictionem habeant; ut iurdictio Episcoporum restringi, adimi, ampliari non possit; ut ea privati valide tamen peragant omnia, perinde ac valide ordine suo funguntur. Haec autem cuncta tam falsa sunt, quam a canonibus Ecclesiae aliena. Ita est profecto; sed tu vide sis Petr. Colletum praefect. theol. tom. 7. part. 2. tract. de ordin. cap. 4. pag. m. 354. seqq. Rautenstrauch. Inst. iur. publ. eccles. §. 408. seqq. et aliorum passim Theologos recentiores, Gallos praecipue, et Iurisconsultos Germaniae.

§. XC.

An inter se quoad potestatem episcopalem differant?

Ita vero sequatur necesse est, inquit Bellarminus, ut Episcopi, sicut ordo est idem omnium, ita etiam iurisdictionis aequalem omnes potestatem acciperint, eoque non certis dioecesium limitibus circumscriptam, sed per universam Ecclesiam pertinentem, qualis Apostolorum fuit, quorum illi locum obtinent. Atqui hoc ita est profecto. Aequalem omnibus Episcopis a Christo datam fuisse potestatem, sicut aequalis (salva Petri prerogativa) data fuit Apostolis sanctorum Patrum testissima doctrina est, quam post Nic. de Cusa, Franc. de Victoria, Dom. Sotum, Card. Bellarminum ipsum, aliosque veteres Theologos vehementer probant Petr. de Marca et Lud. Thomassinus multis in locis apertissime. Ut paci mutuae et populorum saluti consuleretur, amplitudo haec potestatis ad dioeceses singulas canonibus coarctata est quidem; verum etsi, inquit Epiphanius 1,

1. Vid. caus. 24. quest. 1. can. 18.

2. De sing. prim. Petr. §. 4.

3. In epist. ad Iohann. Hierosolym.

singuli ecclesiarum Episcopi habent sub se ecclesias, quibus curam videntur impendere, et nemo super alienam mensuram extenditur: tamen praepositur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est. Rationem Cyprianus dabit in epistola ad Stephanum¹, copiosum corpus est Sacerdotum, acies, concordiae mutuae glutino, atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro haereticum facere, et gregem Christi lacere et vastare tentaverit, subvenient ceteri: Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, et oves universas, quas Christus sanguine suo et passione quaesivit, colligere et fovere debemus. Quocirca apte unum esse episcopatum dicebat, cuius a singulis in solidum pars tenetur. Neque est, quod sibi de primatu metuat Bellarminus, quasi cum iurisdictione Episcoporum immediate a Christo accepta cohaerere non possit: quam vanam suspensionem iam olim tertio Ecclesiae saeculo proscripsit S. Cyprianus.

SCHOL. In eodem de unitate libro, dum sic ait: Loquitur Dominus ad Petrum: super hanc petram. Tibi dabo claves. Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem eam parem potestatem tribuat, et dicat: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum, si cui remiseritis peccata: tamen ut unitatem manifestares, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consorcio praediti et honoris et potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstraretur. Conf. Gasp. Iuenn. in comment. de sacram. diss. 9. quaest. 1. art. 3.

§. XCL

¹ Edit. Baluz. 67.

² Lib. de unit. Ecclesiarum.

§. XCL

Subiectum immediatum imperii sacri quodnam est?

Enimvero honoris istud auctoritatisque par consocium nihil impedit eam potestatis discretionem, quae existit ex primatu (§. LXXXVIII.): cuius quidem vis haec est, ut etsi suam singuli Episcopi a Christo potestatem habeant immediate, eamque in parte dominici gregis sibi a Spiritu Sancto commissam in solidum exerceant (§. XC.): cum quadam tamen ad primatum subordinatione, et in ea, quae est catholicae Ecclesiae propria (§. XII. XIII.), tum inter sese, tum etiam cum visibili corporis totius capite sancta communionem exercere debeant. Hoc enim est, quod S. Hieronymus ex aequo super omnes Apostolos Ecclesiae fortitudinem solidari aiebat: unum tamen inter duodecim electum fuisse, ut schismatis tolleretur occasio: seu ut, quod Optatus scribit, in una cathedra Petri unitas ab omnibus seruetur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut iam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Atque hoc ipsum Episcoporum universum corpus per fidem et charitatem in suo capite coniunctum, ea est unitas, cui a Domino imperium a Patre sibi creditum immediate collatum fuisse Augustinus praeceteris luculentius adseruit: Haec claves, inquit, non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiae. Hinc ergo Petri excellentia praedicatur, quia ipsius universitatis et unitatis Ecclesiae figuram gerit, quando ei dictum est, tibi trado, quod omnibus traditum est. Et alibi: Non enim sine causa inter omnes Apostolos huius Ecclesiae

T₂

¹ De Marca, de sing. Prim. Petri, Si. 5. 1099.

² Lib. vi. adv. Iovin. n. 26.

³ Lib. 2. schism. Dimat. contr. Parm.

catholicas personam sustinet Petrus. Huius enim Ecclesiae claves regni colorum datae sunt, quum Petro datae sunt. Et quum ei dicitur, ad omnes dicitur, amas me? pascere oves meas. Similia sunt alia his adeo multa ab eodem dicta sancto Doctore, adeo constanter, ut Natalis Alexander inconcussim manere principium illud ex S. Scriptura et traditione acceptum, et a S. Augustino aperte, frequenter, perseveranter traditum, et inculcatum claves toti Ecclesiae a Christo datas, immediate ipsi collatas a sponte auctoritatem ligandi et solvendi, potestatem iurisdictionis in tota universitate Ecclesiae principaliter residere scripserit.

Schol. In Hist. eccles. saec. XV. et XVI. dist. 8. art. 3. §. 53. a quo non dissentiunt Habertus et Tournellius, quorum ille part. 2. de hierarch. eccles. cap. 5. §. 5. quaest. 2. scripsit: Potestas clavium data est Ecclesiae, hoc est, Pontifici et Episcopis, et his quidem cum subordinatione ad Pontificem Petri successorem. Hic vero de Eccles. quaest. 5. art. 2. Datae sunt etiam immediate unitati, id est, omnibus Apostolis eorumque successoribus Episcopis. Ad hanc sententiam accesserunt novissime viri clar. Schrodt. Inst. iur. canon. lib. 1. tit. 33. §. 749. et Rantzenstrauch Inst. iur. publ. eccles. §. 1. et 76. Monet autem uterque differre hanc, quam amplexi sunt, doctrinam ab ea, quae Edm. Richerius esse dicitur in libello de Eccles. et polis. potestate tradita, ut qui Ecclesiam sumserit, ait Schrodt, pro tota multitudine fidelium, cui iurisdictionem ecclesiasticam proprie atque essentialiter competere docuit. Eadem repetit Rantzenstrauch. Richerius manes nolum ego vindicare, sed hoc tamen, quod de Richerio hic dicitur, quam ab-

2. De agno christiano n. 11. Inignis praeterea locus est. tom. 149. alia 16. de divini ubi S. Doctor pro indubitato habet accepisse a Domino claves Paulum, Ioannem, Iacobum, ceterosque Apostolos. Et concludit: Quod aut Petro datum est, Ecclesiae datum est.

absit non a mente tantum, verum etiam ab eo ipso libello, sciunt omnes, qui eum legerunt. Ipse iam questus est Richerius nec uno loco adfixisse sibi Vallium eam doctrinam, tanquam si docuisset, claves datas etiam laicis, hautilis et cordonibus. Quam alienus ab hac doctrina vir ille fuit, ipsa docere potest inscriptio capituli secundi, quae haec est: Christus immediate et per se claves sive iurisdictionem ordinis hierarchici contulit per immediatam et realem missionem omnium Apostolorum atque discipulorum. Pag. 3. Hoc autem quid aliud significare potest, quam quod ait Schrodtius, se Ecclesiam intelligere regitivam, quae in Apostolis et Episcopis collective sumptis spectatur? quod quidem multo etiam lucidius apparet ex his quae scripsit pag. 4. in haec verba: Quando igitur missio vera et realis est collatio iurisdictionis auctore Apostolo: Christus autem omnes Apostolos atque discipulos, qui episcopalem et presbyteralem ordinem referebant, immediate, individue et collective misit, sicut a Patre suo, id est cum iusta et spirituali auctoritate ad regendam Ecclesiam necessaria, missus fuerat: consurgit, totum ordinem hierarchicum, episcopali et sacerdotali ordine constantem, immediate, proportionate tamen atque subordinate, suam potestatem et iurisdictionem, hoc est facultatem regendi Ecclesiam a Christo derivare. Haud minus vel obscura sunt vel ambigua, quae habet in fine demonstrationis secundi capituli, pag. 20. Summa huius disputationis est, ordinem hierarchicum collective sumtum clavibus cum sacerdotio Christi immediate habere a Domino. Egone vero, quum haec tam perspicue a Richerio tradita lego, mihi a quoquam sinum persuaderi, Ecclesiae nomine ab illo non Ecclesiam regentem, quae ex Apostolis et Episcopis collectim sumtis constituitur, sed universam fidelium multitudinem acceptam fuisse? ne, si Petavius quidem hoc restetur.

§. XCII.

Quae forma imperii sacri?

Atque hinc aestimare nobis licet, opinor, quam ex iis, quae nuper exposuimus sunt (§. LXXXI.), imperandi formis ecclesiasticum regimen proximo referat. Nam quum huic *Christus* non solum summum Pontificem, tametsi ampla quadam atque eminenti auctoritate praeditum (§. XXIII.), verum Episcopos etiam praefecerit immediate ornatos potestate, subordinata illa quidem, et intra dioecesium limites reducta, propria tamen et ordinaria (§. LXXXVIII.): planissimum est, Ecclesiae christianae regimen nec pure esse aristocraticum, in quo primatus sacri potestas praeter modum ac rationem deprimitur: nec absolute monarchicum, quippe quod et cum ordinaria ac propria Episcoporum divino iure competente auctoritate non cohaeret, et praxi apostolicae, multarumque saeculorum notissimae cunctis observantiae perspicue advenatur; sed esse monarchicum aristocraticum temperatum, in quo primatilis dignitas ad conservandam unitatem divinitus instituta ita eminet, totiusque Ecclesiae salutis curam ita impendit, ut de potestate ac dignitate Episcopis omnibus ac singulis a *Christo* in solidum commissi nihil penitus detrahatur.

SCHOL. I. Conf. Petrus de Marca in *diacert. de discrim. clerici. et laicor.* Nec si quis in rebus publicis gubernandis optimam contendat perfectissimamque regiminis formam absolute monarchiam, eandem ego continuo cum Card. Orsio ad ecclesiasticam societatem transtulerim: non ob hoc tantum, quod alia civitatum, alia sit Ecclesiae christianae ratio; verum etiam quod haec res omnis non tam ex philosophiae humanae placitis, ut ait doctissimus Rauttenstrauch (§. 82.) quam ex una Christi ceu institutoris Ecclesiae

suae

suae voluntate metienda sit. Quae quidem cuiusmodi fuerit, non ex iis tantum liquet, quae adhuc dicta sunt copiose, sed et in primis ex usu primitivae Ecclesiae tamquam voluntatis illius divinae interprete omnium gravissimo. De quo vide Tournelium tom. 1. *cur. theolog. pag. 544.* Rauttenstrauch. *loc. cit.* §. 83. *segg.*

SCHOL. II. Aristocratiæ vero, an monarchia praevalcat, si quis rogat, etsi recte moneat laudatissimus Rauttenstrauch, nihil esse necesse omnia ad scholasticum loquendi modulum tam anxie exigere; neque vero rerum publicarum quidquam intersit, utro modo res suas agant Praelati Ecclesiarum, modo suos se intra limites contineant; tamen si quis prima Ecclesiae temporaria cum iis comparet, quae Gregorio VII. P. posteriora sunt, animadvertere is, opinor, temperatus olim multo, quam post deinde sacram Ecclesiae monarchiam administratam fuisse. Conf. Io. Mod. Pichler. *systema regiminis ex Christi institutione* §. 14. pag. 45.

SE-

SECTION II.

DE POTESTATE CIVILI

HIVSQUE AD ECCLESIAM HABITV.

CAPVT I.

DE POTESTATE CIVILI

IN SE SPECTATA.

§. XCIII.

Quid potestatis civilis nomine veniat?

Duae sunt supremæ potestates, quæ unicuique christianorum coetui præsident, sacra et civilis (§. LXXVIII. LXXIX.). De illa diximus sectione superiore. Restat altera hoc nobis loco curatius evolvenda. Civitatis nomine etiam intelligo hominum cui iuris multitudinem, quæ sub communi quodam imperio in unam coit societatem causa securitatis. Nulla igitur civitas est sine imperio, seu iure actiones civium arbitrarie ad communem securitatem tam internam quam externam dirigendi: quod ius etiam maiestas appellatur, et iura, quæ imperio civili insunt, maiestatica. Is, cui in civitate maiestas competit, imperans dicitur.

SCHOL. De summo civitatis imperio iuribusque huic adnexis pro dignitate exponere, nec huius loci est, nec consilii mei. Habet hæc disciplina magistros suos, a quibus qui volent (velle autem debent omnes, qui utiles se olim patriæ cives præstare cupiunt) eam discere.

re possunt. Quæ a studio nostro abesse omnino nequeunt doctrinæ istius dogmata, ea mihi dumtaxat animus est hoc loco prosequi, et sacrarum litterarum sanctorumque Patrum firmare auctoritate, ut intelligat junior ætas, vanas esse criminationes hominum, qui id sibi datum negotii solum putant, ut quæ nesciunt ipsi, aut privatae rei studio capti aversantur, dum refellere non possunt, de novitate accusant, suspecta plerisque in rebus, ut fere aiunt, et ingrata maxime in causa religionis.

§. XCIV.

Civilem potestatem a Deo institutam probatur.

Ex ea, quam nuper instituiamus duarum potestatum collatione (§. LXXIX.), confici egregie possunt complura ad civilis imperii maiestatem illustrandam peridonea. Atque hoc in primis, quod ipsa etiam naturalis ratio docet, civilem Regum potestatem perinde a Deo institutam esse ac spiritualement Pontificum. Quod principatus sint, ait S. Chrysostomus, et quod alii impendant, alii subiecti sint, neque omnia casu ac temere ferantur, populis quasi fluctibus hinc et inde circumactis, divinæ esse sapientiæ dicto. Ideo: dixit Apostolus: Non est potestas nisi a Deo. Similiter Isidorus Pelusiota, potestatem, inquit, hoc est, imperium et regnum a Deo formatum atque institutum esse profectum est, ut ne ornatus atque statum inornatum degeneret. In eandem sententiam Theodoretus Cyri Episcopus: Deus communis ordinis curam gerens hos quidem imperare, illos vero parere instituit, veluti quoddam fre-

1. Irenæus lib. 5. cap. 20. 24.
2. Hamil. 21. in epist. ad Rom.
3. Lib. 2. epist. 216.
4. In epist. ad Rom.

frenum sit, qui iniuste agunt, imperatitium timorem incutiens. Adeo vero persuasum hoc sanctis Patribus fuit, ut eam plerique non institutam modo divino consilio, verum etiam conferri singulis tam piis quam impiis regibus, et crederent ipsi et docerent. Ut ceteros praetermittam, Augustinus hoc in libris de civitate Dei conceptis verbis adseruit: *Non tribuimus dandi regni atque imperii potestatem nisi Deo vero, qui dat felicitatem in regno coelorum, solis piis: regnum vero terrenum et piis et impiis*. Quod Augusto imperium dedit, ipse et Neroni; qui Vespasiani suavisimus Imperatoribus, ipse et Domitiano crudelissimo: et ne per singulos ire necesse sit, qui Constantinus christiano, ipse apostatae Iuliano. Non inolegant itaque Tertullianus: *Inde est Imperator, unde et homo antequam Imperator, inde potestas illi, unde et spiritus*.

Schol. Nolo ire per omnia veterum scripta, inquit de Marca de concord. sacerdot. et imper. lib. 2. cap. 2. §. 2. ut rem apud illos certissimam probationibus inde habetis evincam adversus eas opiniones, quae in Aristotelis officina constatae, magno studio etiam a christianis arripitae sunt, ut maximum discrimen ex eo capite constitueretur inter potestatem ecclesiasticam et regiam; quum illa ab ipso Christo per manus ordinationis conferatur Episcopis, qui antea suffragiti clerici et populi sunt electi; haec autem a populis per suffragia in Principem electum transcribi dicatur. Par enim utrique ex hoc capite reverentia debetur: et si spiritus illis in se dignitate praeceat, et eius origo concepta verbis in Evangelio a Christo sanctorum sit: quia perinde in Reges singulos ac in Episcopos haec auctoritas a Deo immediate derivatur. Ego quidem de hoc mihi noli a quoquam litem moveri: neque enim repugnabo vehementer, si quis mediate dumtaxat eam in Re-

1 Lib. 9. cap. 21.

2 Apol. cap. 10.

Reges a Deo auctoritatem derivari contendat. Id monito, vetustiore multo Illustrissimi Praeulibus sententiam esse, quam ut ad Ludovici Bavari tempora revocari possit, ut Bohmero placuit.

§. XCV.

Et solidam rerum temporalium administrationem illi demandatam.

Haud minus potero inde perspicuum est, humanarum rerum solidam administrationem regiae huic potestati demandatam esse. Ut enim eorum, quae sunt Ecclesiae, curam Episcopis imposuit Christus (§. XXXVIII.) ita et omnia, quibus civilis societas eique proposita temporalis hominum salus continetur, Regibus a Deo ac Principibus commissa sunt. *Haec auctoritas ita accipienda est*, inquit de Marca, *ut Reges in rebus humanis administrandis nec ipsius ecclesiasticae potestatis consortium admittant, quae ita rebus spiritualibus est addita, ut sine iniuria Regum res temporales attingere non possit. In his vero administrandis, ut nullius alterius humanae potestatis consortium admittant, ita Deo soli subiant Reges, soli illi reddituri olim rationes, quidquid gestum ab iis est, seu recte seu perperam. Quod etsi ipsa cuique propriae vis rationis persuadere possit, iuvenit tamen Patrum firmitate auctoritate eorum gratia, qui quum rationem omnem abiciunt, hanc repudiare non audent. Itaque Tertullianus: Sed etiam quod temperant maiestatem Caesaris infra Deum, inquit, magis illum commendo, cui soli subiecti: subiecti autem ei non adaequo. Sentiant Imperatores: quis illis dederit imperium? Sentiant eum Deum*

V 2

1 Lib. 2. cap. 2. §. 10.

2 Apol. cap. 31.

§ Cap. 10.

esse solum, in cuius solius potestate sunt, et à quo sunt secundi, post quem primi. Et alio loco: Collimus ergo Imperatorem sic, quomodo et nobis licet, et ipsi expedit, ut hominem a Deo secundum, et quidquid est, a Deo consequuntur, et solo Deo minorem. Hoc et ipse vult: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est. Cui plane conuenit Optatus Milevitanus: Super Imperatorem, inquit, non est nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem. Vnde vicem Dei agere eleganter dicitur Hilario Diacono in commentario epistolae ad Romanos 3: Sciant (christiani) non esse se liberos, sed sub potestate degere: Principi enim suo, qui vicem Dei agit, subiciuntur. Ob hanc rationem David Rex soli se Deo peccasse aiebat. In cuius loci expositione Casiodorus de populo scribit: Si quis erraverit, et Deo peccat et Regi. Nam quando Rex delinquit, soli Deo reus est: quia hominem non habet, qui eius facta diiudicet. Merito ergo Rex Deo tantum se dicit peccasse, quia solus erat, qui eius potuisset admittenda discutere.

SCHOL. Quae etiam S. Ambrosii et ceterorum omnium interpretatio est. Vid. Du-Pin antiq. Eccles. discipl. diss. 7. cap. 2. §. 2. Scite igitur Gregorius Turonensis lib. 5. Hist. Franc. cap. 19. Si quis de nobis, inquit, o Rex, iustitiae tramitem transcendere voluerit, a te corrigi potest. Si vero tu excesseris, quis te corrigit? Loquimur enim tibi, sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse iustitiam? Nam quia dispositiones rerum temporalium Regibus attributae sunt, (scribit S. Ivo epist. 171.) et Basilei, id est, fundamentum populi et caput existunt: si aliquando potestate tibi concessa abutuntur, non sunt a nobis graviores exaspe-

1 Lib. ad Scap. cap. 2.

2 Lib. 1. cap. 1.

3 Cap. 11.

4 Psal. L.

operandi, sed ubi Sacerdotum admonitionibus non adquireverint, divino iudicio sunt reservandi.

§. XCVI.

In qua si delinquent, a solo Deo puniri possunt.

Ex hoc autem confectum esse plane arbitror, Regem in rebus publicis administrandis delinquentem poena temporali adici non posse, nisi a Deo solo, cuius solius iudicio sancti cum Patres subiectum esse tradiderunt (§. XCV.). Idem Casiodorus, qui negavit in his terris quemquam esse, qui Regis possit admittenda discutere, eundem etiam a solo Deo puniri posse praecipit: Quia Rex omnibus superior est, et a Deo solo puniendus. Quod ipsum et S. Ivo adserit; nam quum Reges dixisset divino iudicio reservandos, ubi sacerdotum admonitionibus non adquireverint, continuo subiicit: Vbi tanto districtius sunt puniendi, quanto minus fuerint divinis admonitionibus obnoxii. Eadem habet Otto Frisingensis in epistola ad Fridericum Imp. Soli Reges utpote constituti supra leges divino examini reservati saeculi legibus non cohibentur. Vnde est illud tam Regis quam Prophetar: Tibi soli peccavi. Quod ipsum Davidis dictum Innocentius III. in rem nostram ita est interpretatus: Sic diceret manifestius: peccatum meum tibi soli relinquitur puniendum, eo quod non alium habeam superiorem, qui me possit punire, quum ipse sim Rex: Alud est in aliquem peccare, et aliud alicui: in aliquem peccat, qui committit in illum offensam: alicui peccat, qui eius subiacet ultioni. Rex utique soli Deo, ceteri vero et Deo peccant et Regi. Ex quo loco in hunc sensum ab antiquis omnibus Ecclesiae scriptoribus explicato manifestissimum est, in solius Dei esse potestate Reges, et ab eo solo acta horum iu-

1 In Psal. poenit. IV.

iudicari, prava corrigi, ac poenis temporalibus coerceri posse.

Schotz. Nihil autem est, quod nonnulli hæc ad statum veteris legis ita pertinere contendunt, ut ad hunc legis novæ transferri minime debeat. Hoc, inquam, nihil est; quippe sancti Patres, ut recte observat Du-Pin, ex hoc loco non tantum concludunt Reges Israël haud fuisse subditos Sacerdotibus Iudaicis, sed universim Reges nulli nisi Deo subiectos esse, quod et ipsum sonat scripturae locus. Dum enim dicit David, se soli Deo precare, satis indicat, regalem potestatem in causa esse, ut a solo Deo pendeat, non autem sacerdotis Iudaici imperfectionem: Nam quod nonnulli negantur rationem discriminis inter veteris et novum testamentum hanc esse, quod in antiquo foedere regnum sacerdotale fuerit, in novo vero sacerdotium regale; puerile plane commentum est, quod refutatione non indiget. Nec enim verum est, aut Reges veteris legis fuisse Sacerdotes, aut Sacerdotes novæ legis esse Reges. Nec illius pertinet B. Petri dictum: Vos autem estis regale sacerdotium, gens sancta: quod de omnibus omnino christianis dictum est. Diss. 7. cap. 2. §. 2.

§. XCVII.

Non autem ab Ecclesia.

Errane itaque procul omni dubio tam illi, qui maiestatem nescio quam realtem commenti populo coercendorum Regum potestatem faciunt, si qua in re delinquant atrocius, quam hi etiam, qui a conciliorum quorundam sanctionibus induci, et factis paucorum Pontificum moti et eam Ecclesiae auctoritatem obtrudunt.

1. Scheidemannius in pub. part. 1. tit. 1. cap. 1. §. 45.

2. Anti-Fabr. vindicatus, part. 1. tit. 1. cap. 5. §. 5.

3. Bellarm. lib. 4. de Rem. Pont. cap. 8.

ut non punire tantum Reges, verum regnis etiam exueret, et liberare subditos possit nexu, quo Principibus suis ac patriæ adstringuntur. Obtrudunt, inquam, invitiæ ac relucant. Novit enim illa traditam sibi a Christo potestatem totam esse mere spirituales (§. XXXV.), animarum salutem procurandæ additam (§. XXXVIII.), non rerum humanarum administrationi, quam integram ac solidam Regibus a Deo commissam non ignorat (§. XCV.). Novit illa porro, summes rerum publicarum Rectores, etsi fideles, Principes tamen esse maiestate instructos soli Deo subiecta (§. XCIV.), quæ si abutuntur, a Deo solo puniri possunt (§. XCVI.). Novit denique imperium in se collatum esse imperium lenæ, non violentum (§. LXXVI.), cuius vis summa in excommunicando sita est (§. LXXI.), id est, spiritualium honorum privatione (§. LXXII.), non in adimendis iis, quæ quis non ab Ecclesia, sed a civitate obtinuit. Hæc, inquam, omnia et novit Ecclesia, et credit: et non tam verbis quam rebus ipsis et factis publice aperteque professæ est. Cur igitur infamamus illam commentis nostris, quibus non indiget? Cur tam anxio studio propinquamus sententiam, quam omni retro antiquitati inauditam ævi medii calamitas illustri quidem, sed tristi ad memoriam exemplo primum consecravit? an nihil nos movent tot mala? nihil fustus largiter humanus sanguis? nihil liberorum adversus parentes bella? an nihil structæ a fanaticis vitæ Principum insidiæ? nihil tot alias calamitates, quas hæc una opinatio peperit? Non sum tam iniquus ego, ut impia hæc consecraria doctissimis adversæ sententiæ patronis probari censeam. Sed quum hæc non sine quodam horrore leguntur, cur non abiciantur rationibus, cur tantopere confidunt factis quibusdam, quæ, ut alicubi Natalis Alexander ait, ad parricidalem et impiam conclusionem

1. Natal. Alexander sat. XI. dist. 2. vers. 9.

2. Pereira diu. histor. de gestis ac scriptis, Gregor. in Honor.

nam vel invito compellunt? Conf. Fleurius diss. 3. ad Hist. eccl. §. 18.

SCHÖL. Non possum itaque, quin communem gallicani cleri de potestate ecclesiastica declarationem anno superioris saeculi octuagesimo secundo editam vehementer probem: Reges scilicet et Principes in temporalibus nulli ecclesiasticae potestati subiaci, neque auctoritate clavium directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos extorci a fide atque obedientia ac praestito fidelitatis sacramento solvi posse: eamque doctrinam publicae tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiae, quam imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni, et Sanctorum exemplis consonam omnino retinendam esse. Quam doctrinam iam ante erudito propugnatam a Wilhelm. Barlaio in lib. de potestate Papae in temporalia Principum, et Ioanne Barlaio Wilhelmi filio in vindictis pro Regibus ac Principibus adversus Bellarminum, egregie prae ceteris prosecutus est Illustrissimus Bossuetus Episcopus Meldensis quatuor libris prioribus immortalis operis, quod defensionem declarationis cleri gallicani de ecclesiastica potestate inscripsit. De eodem argumento praeter Natalem Alexandrum locis praecipue super citatis permulta scitu dignissima congescit Anonymus Auctor libri: Histoire du droit canonique tom. 2. cap. 20. et in diss. eidem adnexa sur le droit des Souverains.

§. XCVIII.

Sancta est maiestas civilis et inviolabilis,
ex sacris litteris.

Adco vero Reges moveri gradu suo regnisque spoliari non possunt, ut nefas sit christiano adversus illos vi, vel religionis causa uti. Auctorem habeo doctrinae istius ipsum Apostolum Petrum, qui, quum nos sub-

ter hos esse iubet, sive Regi tamquam praesentem, sive ducibus tamquam ab eo miseris: quia sic est voluntas Dei: Servi, ait, et subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam displicentibus. Haec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinetis quos tristitias, patienter iniuste. Quare enim est gloria, si peccantes et colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis, haec est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia et Christus pateris est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Ac ne quis hoc de solis dictum dominis putet, Augustinus vetat, id ipsum de omnibus Regibus interpretari his verbis: Ille forte impius est et iniquus, tu tam fidelis et iustus: indignum est, ut iustus et fidelis serviatur iniquo et infideli: Quod autem dicit de domino et servo, hoc intelligite de potestatibus et Regibus, de omnibus culminibus huius saeculi. Aliquando enim potestates bonae sunt et timent Deum: aliquando non timent Deum. Iulianus existit infidelis Imperator, existit apostata, iniquus et idololatra. Milites christiani servierunt Imperatori infidelis ubi veniebatur ad causam Christi: non agnoscebant nisi illum, qui in caelo erat. Si quando volebas, ut idola colerent, ut iherificarent, praeparabant illi Deum quando autem dicebas, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum aeternum a domino temporali: et tamen subditi erant propter Dominum aeternum etiam domino temporali. In eundem sensum accepit D. Thomas: Si sit intolerabilis exercitus tyrannidis, quibusdam vicum fuit, ut ad fortium virorum virtutem pertineret tyrannum interimere, neque pro liberatione multitudinis exponere periculis mortis: Sed hoc apostolicam doctrinam non contrahit. Docet enim nos Petrus, non bonis tantum et mag-

X

1. I. Petr. II. 13, 18.

2. In Psalm. CXLII.

3. In lib. ad Reg. Cap. 6.

deitil, verum etiam disculis dominis reverenter subditos esse: Unde quum multi Romani Imperatores si dem Christi persequerentur tyrannice: non resistendo, sed mortem patienter et armati sustinentes pro Christo laudantur.

SCHOL. Germanum hunc S. Thomae fortum esse erudite probat Richardus in Bibl. Ordin. Prædicator. tom. 1. pag. 337.

§. XCIX.

Exemplo christianorum sub Imperatoribus ethnicis.

Nec ab hoc Domini præcepto aliena fuit veterum christianorum consuetudo; optima illius interpret. Nam etiam pessimi interdum homines impietum obtinerent; nec decissent, qui liberandæ reipublicæ obtentu in eorum perniciem coniurabant: eo tamen semper erga crudelissimos etiam fidei persecutores obsequio fuerunt christiani, ut nefas sibi ducerent, non dicam moliri quidquam in Principes suos, sed ne velle quidem male iis, quibus se Deus ipse subiecit. Eadem sumus Imperatoribus, ait Tertullianus, qui et vicini nostris. Male enim velle, male facere, male dicere, male cogitare de quoquam ex æquo vetamus. Quodcumque non licet in Imperatorem, id nec in quemquam. Quod in minimam, eo fortitan magis nec in ipsum, qui per Deum tantus est. Idem in libro adversus Scapulam: Christianus, inquit, nullius est hostis, nedum Imperatoris quem sciens a Deo suo constitutum, necesse est ut et ipsum diligat, et reverentur, et honoret, et saluum velit: Itaque et sacrificamus pro salute Imperatoris. Vnde quum sæpe christiani lætæ maiestatis rei agerentur ab ini-

1 Apol. cap. 36.

2 Cap. 2.

inimiciæ, eam calumniam non Tertullianus modo, verum alii quoque eius ætatis Patres tamquam a christiana religione prorsus alienam summo studio repellabant, contestantes palam, nihil magis a christianorum pietate abhorreere, quam esse quemquam Imperatori suo inimicum. Iubet enim Scriptura sacra, inquit Theophilus Antiochenus, ut magistratibus et potestatibus subiciamur, ac pro iis precemur, ut tranquillam et pacatam vitam agamus. Ad oculum omnia reddere docet: cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: cui tributum, tributum: nec quidquam ulli debere, nisi at diligamus omnes.

SCHOL. Quare christianis veteribus (Grotii verba sunt de iure belli et pac. lib. 1. cap. 4. §. 7. n. 9.) qui recentes ab Apostolorum et apostolicorum virorum disciplina eorum præscripta et intelligebant melius et perfectius implebant, summam injuriam fieri puto ab iis, qui quo minus ipsi se defenderent in certissimo mortis periculo, vires putant illis, non animum defuisse, Imprudens certe et impudens fuisset Tertullianus, si apud Imperatores, qui eius rei ignari esse non poterant, ita confidenter ausus esset mentiri (Apol. cap. 37.). Si enim hostes et apertus, non tantum vindictæ cultos agere vellemus, deceret nobis vis numerorum et copiarum? Plures nimirum Mauri et Mæroniani ipsique Parthi, vel quantacunque unus tamen loci et suorum finium gentes, quam totius orbis? Hesterni sumus et vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuisset, etiam copiis impares, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret quam occidere? Vide etiam Cyprianum ad Demetri. et Augustin. de civit. Dei lib. 22.

X2

§. C.

1 Apol. cap. 11.

2 Lib. 3. ad Autlycum.

§. C.

Exemplo eorumdem sub Imperatoribus christianis.

Quod si quis autem id factum ideo contendat, quod nulla esset Ecclesiae in Caesaris ethnico potestas; aliam vero esse rationem in his, qui fidem professi eius se auctoritati, quam contemnunt, subiecerunt: cum ego velim meminisse non tantum sub Iuliano, Constantio, Valente, Gothorum, deinde Longobardorum Regibus Ecclesia christiana quid egerit, verum etiam quid docuerit. Iuliano nuper Augustinum testem audivimus quia fide christiani milites servierint (§. XCVIII.). Ad hoc huc Gregorium Nazianzenum: Ceterum, inquit, Dei clementia inhibitus atque repressus est christianorumque lacrymis, quas multas multi perfuderunt, quod solum adversus persecutorem remedium est. Solum, inquam, Ambrosio etiam teste: Constantius repugnare non novi: dolere potero, potero flere, potero gemere: adversus arma, milites, Cohors quoque lacrymarum mea arma sunt: Aliter nec debeo, nec possum resistere. Itaque exploratum est, in ea semper christianos omnes sententia fuisse, ut minime sibi licere crederent, obtentu religionis persecutionisve Regum se ac Principum imperio subducere, tametsi vires ad audendum perficiendumque non deessent. Unum est, inquit Gregorius M., quod breviter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego veroni eorum in morte Longobardorum me militare solitarem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in rumina confusione esset divisa. Sed quia Deum times, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.

SCHOL.

1 Orat. 1. in Iulian.

2 Orat. ad Auxent.

3 Epist. ad Sabinian. lib. 4. epist. 47. affat. lib. 7. epist. 62.

SCHOL. Conf. Du-Pin cit. diss. cap. 2. §. 3. Insignis est canon 75. concilii Toletani IV. sub S. Isidoro celebrati ann. 633. quem, non possum, quin hoc loco adscribam: Servemus erga Deum religionis cultum cum timore: custodiamus erga Principes nostros pollicitam fidem atque sponzionem: non sit in nobis, sicut in quibusdam gentibus, infidelitatis subtilitas impleta, non subdola mentis perfidia, non periculi nefas, nec contumacitatem nefanda molimina. Nullus apud nos praesumptione regnum arripiat: nullus excitet mutuas seditiones civium: nemo medietur interitus Regum. Adde quod S. Bernardus in epist. 170. ad Ludovicum Regem Gallorum scriptum reliquit: Si totus orbis adversum me coniuraret, ut quidpiam molirer adversus regiam maiestatem, ego tamen Deum timerem, et ordinatum ab eo Regem offendere temere non auderem. Nec enim ignoro ubi legerim: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

§. CI.

In temporalibus imperio civili etiam clerici divino iure subdunt.

Quod obediendi praeceptum christianis diligenter Petrus commendabat (§. XCVIII.). idem Paulus aliquoties repetit, disertissime vero in epistola ad Romanos 1, quum ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Quo quidem praecepto non est dubium clericos non minus quam laicos contineri. Apostolo enim non de potestate quacunque, verum ea, quae Principum est ac civilis, hoc loco sermonem esse

ex

ex contextu apertum est: et Chrysostomus prætereas confirmat his verbis: *Duplex imperii genus. Alterum cuius opera homines et populi et urbibus imperant, ac civilem hanc vitam moderantur, id quod Paulus indicabat, quum diceret: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quod si autem potestati civili omnem animam subditam esse debere Apostolus docuit, quotandum modo verum esse potest, clericos iure divino potestati regiae non esse subiectos? Ioannes Chrysostomus¹, quum cum Apostoli locum expenderet, ostendit, ut, quod ista imperentur omnibus et Sacerdotibus et Monachis, non solum sæcularibus. Id quod statim in ipso initio declarat, quum dicit Omnis anima: et etiam Apostolus, etiam Evangelista, sive Propheta, sive quisque tandem furit. Neque enim pietatem subvertit ista subiectio. Quam interpretationem Theodoretus, Theophilactus, O'Brienus suam fecerunt: et tamquam nulli obnoxium dubio probat S. Bernardus in epistola ad Henricum Archiepiscopum Senonensem: *Intelligitis quae dico, cui honorem, honorem. Omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit. Si omnis, et vestra. Quis vos excipit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Habemus enim, verba sunt Gregorii Nazianzeni², inter ceteras nostras doctrinae leges hanc quoque cum primis laudandam, et a Spiritu: præclare constitutam, qua ut servi heris suis, et uxores viris, et Ecclesia Christo, et discipuli magistris ac pastoribus dicto audientes esse atque obtemperare iubentur: ita nobis etiam praescribitur, ut sublimioribus potestatibus pareamus, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut qui pendendo tributum sumus obnoxii. Quare audacter dico, totam ecclesiasticam antiquitatem conspirare in eo, ut crederet doceret.**

¹ Homil. 21, in epist. ad Rom.

² Tract. de moribus et officio Episc. alias epist. 41. cap. 8.

³ Inorat. 17, ad civem Nazianzenum.

retque, præceptis apostolicis de obedientia Regibus ac Magistratibus debita, Sacerdotes non minus ac laicos, Aristotes perinde ac minores clericos in his, quae salutem civitatis respiciunt, comprehendendi. Cuius iudicii auctorem præter alios habet Gelasium P. in epistola ad Anastasium Imp. ubi quantum, ait, ad ordinem publicae disciplinae, cognoscetes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites; et Pelagium P. 1. Quum igitur de pusillitate ista forma præcepti sit, quanto nobis studio ac labore satagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalio obsequium confessionis nostrae Regibus ministremus, quibus nos etiam subditos esse sanctae Scripturae præcipiunt? Itaque vim inferri manifestam sententiae Apostoli existimo ab his, qui eam sic interpretantur, ut omnes quidem sublimioribus potestatibus parere debere concedant, sed ita, ut clerici solis ecclesiasticis, laici vero etiam sæcularibus subiciantur: cuius interpretationis veterem nego quemquam audorem existisse.

Schol. Conf. Du-Pin cit. diss. cap. 3. §. ult. His omnibus rite expensis, nescio an interpretatio Innocentii III. relata in cap. 6. de maiori. et obed. vel menti Apostoli, vel traditioni SS. Patrum satis consentanea haberi possit. Ceterum cui animus est legere quidquid absurdi in hoc argumento commenta est turba scholasticorum, ita adeat Plac. Bocklin in comm. ad Decr. lib. 2. tit. 3. §. 6.

§ CII.

Quod eos perinde ac laicos obligat in conscientia. ®

Subtilior est recentiorum quorundam, sed æque Principum auctoritati inimica interpretatio, qua personas

¹ Epist. ad Childbertum Regem, tom. 3. Conc. Hard. pag. 331.

² Basi de discipl. Tolet. lib. 2. cap. 27. m. 11.

ecclesiasticas statuunt legibus publicis teneri quidem in foro externo, non etiam in interno. Quod insulsum scholae commentum quam sit etiam alienum a doctrina Apostoli, non propter iram tantum, verum etiam propter conscientiam nos Principibus subditos esse oportere praecipientis, praeter alios docere potest Augustinus in huius ipsius praecipiti expositione. Verba in rem nostram haec sunt: Quod ait, Ideoque necessitate subditi esto-
to, ad hoc valet, ut intelligamus, quia necesse est propter hanc vitam subditos nos esse oportere, non resistentes si quid illi auferre voluerint, in quod tibi potestas data est, de temporalibus rebus: quae quoniam transeunt, ideo et ista subiectio non in bonis quasi permansuris, sed in necessariis huius temporis constituenda est. Tamen quoniam dixit, Necessitate subditi estote; ne quis non integra animo et pura dilectione subditus fieret huiusmodi potestatibus, addidit dicens, Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam: id est, non solum ad iram evadendam, quod potest etiam simulate fieri, sed ut in tua conscientia certus sis illius dilectione te facere, cui subditus fueris iussu Domini tui.

SCHOL. Hoc praec aliis dictum est iis, qui tantopere legibus mere penatibus favent, ad quod genus per multi omnes penae politicae Regum ordinationes referunt: quae doctrina qua ratione cum salute rerum publicarum conciliari possit, ego, dicam ingenue, non intelligo.

§. III.

Ecclesia bona temporalia possidet humano, non divino iure.

Quod de personis dictum est (§. CL.), idem de bonis Ecclesiae temporalibus perinde valet. Neque enim bonorum istorum alia ad rempublicam ratio putanda est quam

1 In exposit. quorundam prop. ex epil. ad Rom. prop. 74.

quam ceterorum, quae ab aliis civibus possidentur. In-
pte quidem Marsilius Patavinus temporalia bona pos-
sideri ab Ecclesia eiusque ministris divino esse iuri ad-
versum adseverabat: ipsum tamen divinum ius praeci-
dia illis possessionesque addidit nusquam. Unde S. Au-
gustinus non divino illa, sed humano, id est, iure Im-
peratorum possideri adversus Donatistas disputat. Quo
iure, inquit, defendis villas Ecclesiae? Divino, an
humano? Respondent: divinum ius in scripturis habe-
mus, humanum in legibus Regum. Unde quisque possidet,
quod possidet? nonne iure humano? Nam iure divino Do-
mini est terra, et plenitudo eius: Noli dicere, quid
mihi et Regi? Quid tibi ergo et possessioni? per iura
Regum possidentur possessiones. Ob eam causam S. Avi-
tus Viennensis Episcopus aiebat Regi suo: Quidquid
habet ecclesiola mea, immo omnes ecclesiae nostrae, ve-
strum est. Quam ingenue ac liberam professionem vocat
doctissimus Sirmondus, Principibus accepta ferri bona
Ecclesiae, quae vel donarunt ipsi, vel, ut donare li-
ceret, concesserunt. Quo loco refellere eam possumus
opinionem, quae bona in Ecclesiam pie collata ita eius
effici propria, divinoque iudicio subici statuit, ut nul-
lum Reipublicae ius relinquat, quod in aliis civium bo-
nis obtinet. Etenim non negem ego, quin bona haec
quodam ratione ipsi Deo oblata censeri possint, quod Pa-
tres saepe, quod diplomata loquuntur, improbantur licet
audacter Strickio: abuti tamen veterum auctoritate cer-
tum est, qui Dei illud quaecumque dominium ita in-
terpretantur, ut impium esse putent in eius velle com-
munionem venire supremos Principes, ut verissime do-
cet Card. de Cura: Nullus, inquit, sive ecclesia-
sticus, sive saecularis se iure poterit excusare. Omnia
enim

1 Natali, Alexander sacre. XII. cap. 3. art. 11.

2 Tract. de iure huius. n. 25.

3 Divers. de saecular. cap. 7. §. 23.

4 Lockstein part. 1. cap. 2. §. 2.

enim bonorum temporalium regimen ad publicam commoditatem prius debet ordinari. Unde Hugo noster scribit, ipsas possessiones nunquam a regia potestate posse elongari, quoniam si ratio postulaverit et necessitas, et illis ipsa potestas debeat patrocinium, et illas ipsae possessiones debeant in necessitate obsequium. Sicut enim regalis potestas patrocinium, quod dat alteri, non potest non dare: sic ipsa possessio ab ecclesiasticis personis obsequium, quod regiae potestati pro patrocinio debetur, iure negare non potest. Lib. 3. de conc. cathol. cap. 39.

SCHOL. Ex hoc fundamento complura summorum imperantium iura, quae in bonis ecclesiarum temporalibus et olim exercuerunt, et nunc quoque exercere possunt, planissima consecutione ducuntur. Hinc enim ex. gr. modum in acquirendis bonis Ecclesiae ceterisque religionis coetibus praescribunt. Conf. Neubergeri tractatus de coronationibus redditibus. Hinc administrationi bonorum ecclesiasticorum invigilant, rationes exigunt, dissipationi alienationibusque legibus praecavent. Le Bret. Promptuarium pag. 3. Hinc denique onera iis sine suo consensu imponi minime ferunt. De Marca lib. 6. cap. 12. §. 7. 12. 13. Lites et controversias de his ortas suae iurisdictioni vindicant. Espen pars. 3. tit. 1. cap. 4. Alia quae non pauca, quae suis singula locis indicabimus ex legibus Patriae nostrae illustraturi.

§. CIV.

Ac proinde zeiloso privilegio contributioni obnoxia sunt.

Ex hoc genere obsequii Regibus praestandi locum haud postremum obtinet contributio ad communem patriae securitatem seu firmendam seu propugnandam necessaria, cuius officii necessitatem ipsa per se recta docet ratio: Christus autem non modo verbis praeci-

piens

piens dare Caesaris, quae sunt Caesaris, et quae sunt Dei, Deo: sed et facto ipso probavit, centum salventes, etsi nihil ipse possideret. Si centum Dei Filius solvit, ait S. Ambrosius, quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum? Et ille centum solvit, qui nihil possidebat: tu autem, qui saeculi sequeris lucrum, cur saeculi obsequium non recognoscas? Cur te supra saeculum quidam animi arrogantia feres, quum saeculo sis misera cupiditate subiectus? Et infra: Si Christus non habuit imaginem Caesaris, cur dedisti centum? Non de tuo dedisti, sed reddidisti mundo, quod erat mundi. Et tu si vis non esse obnoxius Caesari, noli habere, quae mundi sunt. Sed si habes divitias, obnoxius es Caesari. Si vis nihil Regi debere terrenum, relinque omnia tua, et sequere Christum. Ab hac lege bona ecclesiarum non eximit S. Ambrosius: Si tributum Imperator petit, inquit in oratione ad Auxentium, non negamus: agrum Ecclesiae solvunt tributum. In quo consentientem habet Urbanum P. apud Gratianum 4. Quod in ore piebis invenitur, pro Petro et Domino dari iubetur: quia de exterioribus Ecclesiae, quod constitutum antiquitus est, pro pace et quiete, quae nos iuri ac defendere debent, Imperatoribus persolvendum est. Sanctum quoque Bernardum in epistola ad Duce[m] Lotharingiae ita scribentem: Non renuimus Domini nostri sequi exemplum, qui pro se non dignatus est solvere centum, parati et nos libenter quae sunt Caesaris Caesari reddere, et vestigal cui vestigal, et tributum cui tributum: docente Paulo: Ideo enim et tributa praestatis: ministri enim Dei suat in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita; cui tributum,

Y a

tri-

1 Luc. XX. 25.

2 Lib. 4. in Luc. n. 71.

3 Lib. 9. n. 35.

4 Caus. 23. quæst. 8. can. 22.

5 Epist. 119.

tributum; cui vestigal, vestigal i. Ad quem locum respiciens S. Augustinus in libro de catechizandis rudibus: *Dicit apostolica doctrina*, ait, *ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: et ut reddantur omnibus omnia; cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal; et cetera, quae salvo Dei nostri cultu constitutionis humanae Principibus reddimus, quando et ipse Dominus, ut nobis huius sanae doctrinae praeberet exemplum: tributum solvere non dedignatus est.*

SCHOL. In hac tanta sanctorum Patrum consensione quis non miretur ingenium hominum, quibus nihil est tam perspicue, nihil tam candide a veteri traditum Ecclesia, quod in controversiam non adducant, quoties novis scholae placitis adversum est? Specimen egregii acuminis non contemnendum in hoc ipso argumento dedidit Anselm. Molitor in *translatione theologiae de ecclesiastica potestate in Ecclesiae bona*, in qua tot sunt inanes viri argutiae, tot subtilitates ad rem nihil facientes, quibus prolata a Lochateno SS. Patrum pro iure Regum testimonia eludere conatus est, ut vercar, ea omnia qui vacuo praedictis animum legerit, ne convenire in hunc vicum dicat illa Sancti Hieronymi: *Dum amorem contradiendi sequeris, a quaestionum lineis excideris, more quorundam loquacium potius quam facundorum, qui quam disputare nesciant, litigare tamen non desinunt.*

§. CV.

Privilegium hoc humani est et civile iuris.

Aio: *excluso privilegio*, quo tam personae quam res ecclesiasticae in his, quae civilem earum statum respiciunt, Principum christianorum munificentia gaudent. Neque enim profecto immunitas haec divino e iure re-

¹ Ad Rom. XIII. 6.

peti potest, in quo adeo nullum eius vestigium apparet, ut contra disertissima exstent praecepta, quae christianos ex aequo omnes sublimioribus potestatibus subdiciunt (§. CL.). Quod ipsum statentur ingenue non hi tantum, qui aetati nostrae propiores sunt tam Iuriconculi quam Theologi, verum superiores etiam scholastici post D. Thomam plerique omnes conceptis verbis docuerunt. Non magis prima eius initia Pontificum conciliorumque decretis ferri possunt in acceptis, quod adfirmare nonnullis venit in mentem causae, opinor, studio magis quam veri exquirendi. Nam quo iure id factum ab Ecclesia probari potest, ut civium partem nobiliorem, bonaque eorumdem imperio civili divina lege subiecta Principibus eriperet non consentientibus? Amabo te, potestne Rex quisquam christianus constitutis Reipublicae suae ministris impertiri privilegium, quo hos in spiritualibus Episcoporum potestati minime fore deinceps obnoxios pronuntiet? An illi vero temporalium rerum solida administratio atque independens minus a Deo commissae est, quam spiritualium Episcopis a Christo? Dicamus igitur quod res est candide, immunitatem ecclesiasticam seu personis a foro et iurisdictione, seu rebus a tributorum onere concessam, gratiam esse christianorum Principum; ratione quidem, ut tum erant mores, nixam probabili, sed tamen gratiam. Quam nos decet, non ex iure canonico metiri, cuius in his rebus nulla vis esse potest, nisi quam receptio illi, aut usus conciliavit (§. XLIX.); nec ex antiquis Imperatorum constitutionibus, qui nullas nobis scribere leges poterant sed ex legibus cuiusque regni propriis: in quibus si quid est ambigui, si quid obscuri, non ipsa sibi ius dicat Ecclesia, quod inani scholasticorum dicerio continetur; sed ab eo est petenda interpretatio, penes quem imperii maiestas residet.

SCHOL. Ecclesiasticae immunitatis totius origo ex lege-

¹ *Ubi dicitur: Ius, iur. eccles. tom. 1. §. 305.*

gibus Constantini M. petenda est, cuius pietatem imitati deinceps et Caesares et Reges eandem vel augerant vel restringebant, prout vel temporum vel locorum ratio exigere visa est: quod ex Thomassino *part. 3. lib. 1. cap. 33. seqq.* et Binghamo *origin. eccles. lib. 5. cap. 2. §. 5. seqq.* constat. Quando autem hoc ipsum, inquit Rabartaeus, per leges et rescripta christianorum Imperatorum, Regum et summorum Principum indulgum est, fidentius summi Pontifices suis litteris et decretis illud diligenter observandum constituerunt, quo sensu debemus interpretari plures canones Sylvestri, Pelagii, Gregorii, Gelasii, Leonis, Bonifacii et aliorum Pontificum, tam etiam decreta antiquorum conciliorum, quae Gratianus refert. Quod minus acute, meo iudicio, considerarunt illi Doctores, qui ex his absolute probant, iure pontificio simpliciter absque permixta vel consensu Regum et Principum saecularium hanc libertatem a foro et iudicio saecularium magistratum clericis datam et stabilitam fuisse. Optat. Gall. scilicet. 2. §. 3. pag. 21.

§. CVI.

Vnde Principum supremas potestati nihil praeiudicat.

Quod autem exemptas a iurisdictione civili personas ecclesiasticas dicimus, id supponit Regum potestati nihil detract. Apposite Barclaius in tractatu de potestate Papae 1: Principes fideles, ait, exemerunt quidem privilegia suis clericis a potestate magistratuum inferiorum, sed non exemerunt a potestate sua. Namquam enim memoriae proditum est ab ullo scriptore, Principes, qui istis clericos privilegia donarunt, ita eos a se liberos dimisisse, ut sibi amplius non subessent. Immo

mo nec potuerunt Principes, nec adhuc possunt, clericos in regnis suis constitutos ex libertate donare, ne ipsorum potestati temporali subsint, neque delinquentes ab eis iudicari et puniri possint, nisi eadem opera se principatu addicent. Atque haec inignis hallucinatio est multorum, qui iuris publici destituti peritis, haec personarum ecclesiasticarum privilegia ita interpretantur, ut iis ipsam Regum supremam potestatem circumscribi existiment, quo fiat, ut nefas sit vel his ipsis moliri quidquam adversus hanc, ut aiunt, iam dudum praescriptam libertatem. Neque esse, quod metumamus rebus publicis, Bellarminus censet. Cur ita? quia inquit, quos Rex non potest, coërcerunt Episcopi delinquentes clericos. Itane vero? Quid hoc est aliud, verissime Barclaius in vindictis aiebat, quam Episcopos ad regale culmen attollere? Cur enim, Bellarmine, instituti sunt Reges, aut quo illorum est potestas? nonne ut Reipublicae moderentur, paci salutisque civium providant, poenis et praemiis divisis in merentes? Atqui tam id muneris eripis Regibus, aut saltem cum Episcopis vis esse commune. Demus, si placet, tantisper Episcopis hanc, quam volunt, clericos coërcendi potestatem; auferamus omnem Regibus: quam tutam censetis futuram regnorum securitatem, si solo decretalium iure eam nobis licebit defendere? Iudices saeculares sub excommunicationis poena cognitione atrocissimorum etiam criminum interdicunt ecclesiasticis vero, si Millerotus credi potest, non concedit umquam clericos brachio tradere saeculari, praeterquam trium delictorum reos, inter quos nec rixarii sunt, nec incendiarii, nec incestuosi, nec parricidae, nec perduelles, nec proditores patriae, nec Regicidae. Haec igitur, atque alia his similia criminum monstra, quae temporum infelicitas nonnumquam etiam in clero detegit, quomodo punientur? An in his quoque exemptioni locum dabimus, licet cum pernicie rerum publicarum? Non

Non putem: *Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac et habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Ita Paulus.

§. CVII.

Nec eminenti Reipublicae in res Ecclesiasticorum dominio.

Similiter bona ecclesiarum temporalia, tametsi Principum beneficio immunita, eminenti Reipublicae domino subiecta esse minime desinunt (§. CIII.). Quae et nihil immunitas haec impedire potest, quo minus in publica totius populi necessitate exigere reges ex his quoque bonis subsidia iure valeant ad patriam ab interitu vindicandam. Anne inconsulto etiam, inquires, Romano Pontifice? Immo vero inconsulto etiam. Equidem non ignoro, quibus demum conditionibus *Innocentius P. III.* subsidii istius contributionem fieri passus sit: Sed iam nuper praemonebam, nullam in hac quaestione decretalibus Pontificum vim ex se posse tribui (§. CV.); minime vero omnium illis, quae supremac Regum auctoritati derogant (§. XXXVIII.): in quarum numerum hanc, de qua agimus, *Innocentii* decretalem, retulit, nec immerito, *Lochtenius*. Eam enim etsi ego ita esse comparatam pulchre intelligam, ut consentanea sit prorsus omnimodae, quam videtur affectasse clericorum a potestate civili independendiae: cum veris tamen civilis iuris principis, quomodo illa possit cohaerere, non adsequor. Nam quae est, quaeso, haec iustitia civilis, quae tum demum necessitati omnibus communi clericos vult consulere, quum bona laicorum iam exhausta sunt

pe-

¹ Cap. 7. de imm.

penitus? Iudicandi de reipublicae necessitate potestas quomodo, salva maiestate ciuili, Episcopo soli et clero tribui potest? An e bonis suae potestati subiectis non licebit patriae, quum extrema necessitas urget, partem redituum decerpere sine summi Pontificis consensu? Ita *Bonifacio P. VIII.* aequum olim visum est in constitutione sexto decretalium libro inserta ¹. Sed quam ipse deinde haud ita multo post, *Philippi* victus constantia, et iustis regni Franciae querelis fatigatus, commoda interpretatione ita temperavit, ut agnosceret in Regibus potestatem a suo nutu minime pendentem.

SCHOT. Conf. Raynaldum in *annal. ad ann. 1297. n. 50.* *Natalem Alexandrum in Hist. ecclies. aase. XIII. diss. 9. art. 1. et Carolum Feuret de abusu lib. 1. cap. 8.* Pontificis consensum qui requirunt, ex his video nonnullos ea niti ratione, quod bonorum ecclesiasticorum suprema cura, proque iis rite administrandis sollicitudo eidem incumbat. Vid. Auctor *vind. iur. stat. ecclies. circa temporalia part. 1. cap. 2. §. 4.* Nam quum ex vi primatus (ita ratiocinatur *Schmidius loc. cit. §. 298.*) necessaria fluat sollicitudo et cura omnium in orbe ecclesiarum: haec vero profecto locum habeat in iis omnibus, per quas status ecclesiarum deterior quacumque ratione fieri queat: negari non posse videtur Pontifici vi primatus curam quoque supremam horum bonorum incumbere. Quod viri clarissimi ratiocinium quam recte se habeat, nunc non disputo: id aio, quantacumque ut suprema istius vis inspectionis et curae, eam tamen ita esse temperandam, ut cum summo et independente Regum iure conciliari possit, cui ut iam dictum est aliquoties, Christus instituendo Ecclesiam ordinandoque nihil penitus detractum voluit.

Z

§. CVIII.

¹ Cap. 3. de immunit.

§. CVIII.

Espensio iudicis.

Ex his evidenter sequitur, verba sunt Espensii, exemptionem clericorum a iurisdictione laica non esse iure naturali vel divino, neque ex ecclesiasticis decretis, sed ex iussu Imperatorum et Principum legibus profluere, et de ea statuendum ac iudicandum. Unde nec de hac exemptione valet auctoritas decretalium, sive ius commune canonicum, nisi in quantum illud in hoc articulo est receptum expresso vel tacito Principum consensu. Si igitur Principes intelligant exemptionem, qua hactenus gaudetis sunt clerici, politico et recto Reipublicae regimini plurimum officere: quidni possint, et subinde sentiantur pro temporum et rerum circumstantiis hanc exemptionem privilegia sua auctoritate limitare atque circumscribere? exemplo veterum Imperatorum ac Regum, quorum receptae olim constitutiones ac piissimo cuique Antiqui probatae leges hunc nobis certe praestare usum possunt, ut iudicare ex iis liceat, quae quantavo Regibus, salva dignitate sacerdotii, circa politiam ecclesiasticam potestas competat.

Schol. Quod de limitanda cleri immunitate post Espensium monui, id ne quis veritat in calumniam, de immunitate ecclesiastica intelligi volo, non de illa qua clerus Hungariae aequa cum nobilibus conditione fruitur, de qua hoc mihi loco sermo non est. Ceterum de toto hoc immunitatis argumento unus instar omnium esse potest Lochsteinius in egregio prorsus opere Germanice scripto, cui titulus: *Fundamenta pro et contra ecclesiasticam immunitatem in re temporali*. Adde eiusdem Responsa ad interrogationes circa ecclesiasticam immunitatem.

CA-

1. Iur. eccles. univ. part. 3. tit. 3. cap. 4. §. 4. 20.

CAPVT II.

DE POTESTATE PRINCIPVM

CHRISTIANORVM CIRCA SACRA GENERATIM.

§. CIX.

Hoc ius quidam prorsus negant.

De potestate Principum christianorum circa sacra varia est ac multiplex disceptatio. Quorundam adeo delicata religio est, ut vel ipsum nomen ferant iniquius, ius circa sacra confundentes cum potestate ecclesiastica. Quo errore evenit, ut quicquid eius iuris Principibus vindicat intelligentior pars interpretum, id totum de potestate Ecclesiae detrahi, et credant ipsi, et aliis conentur omni studio persuadere. Quod quidem omnino falsum est: differunt enim haec duo toto genere. Quae qui non discernunt, parum abest, quin de violata Christi religione arguant Principes etiam pietate minime simulata commendabiles, qui, quod ignorare non possent, quantum ad vitae etiam civilis stabilem felicitatem intersit, pios esse subditos ac virtutis religionisque non fucatae studiosos cultores, hanc imperatorii muneri sui curam praecipuam reputabant, nihil praetermittere, quod ad verae pietatis cultum inter suos promovendum removendaque virtutis impedimenta pertinere posset. Haec mem. Constantini M. fuit, cuius exstat epistola apud Eusebium post Nicaenam synodum scripta, qua egregium promovendae religionis studium testatus est: haec Theodosii, haec Marcellini, haec Iustiniani, cuius permultae supersunt in codice ac novellis de sacris rebus editae constitutiones. Idemque potro semper piorum Regum in colenda tuendaque religione studium fuit: quae

Z 2

1. L. 1. de vita Const. cap. 27. seqq.

etsi per se satis valida; si civilibus praeterea muniatur legibus, amplior et solidior esse consuevit, ut sanctus Rex noster Stephanus in praefatione decreti significare velle videtur. Hoc sensu Leonem M. intelligo ita aientem: Res autem humanae aliter tutas esse non possunt, nisi quae ad divinam confessionem pertinent, et regia et sacerdotalia defendat auctoritas.

SCHOL. Conf. Moser in diss. de offic. Princip. circa religionem subditorum, et Schuide in diss. de efficacia religionis in promovenda socialitate.

§. CX.

Contra Patrum traditionem.

Ob eam causam in epistola ad Leonem Aug. scribit: Debet Imperator, incontinenti advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiae praesidium esse collatam. Quae sententia quoque Isidori Hispalensis Episcopi piissimi iuxta et doctissimi sententia fuit: Principes, inquit, saeculi nunquam intra Ecclesiam potestate adeptae culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniatur. Ceterum intra Ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut, quod non praevaleat Sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc impleat per disciplinae terrorem. Saepè per regnum terrenum coeleste regnum proficit: ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem et disciplinam agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiae humilitas exercere non praevaleat, cervicibus superbiorum potestas Principalis imponat, et ut venerationem mereatur, virtutem potestatis impetiat. Cognoscunt Principes saeculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam

en-

incipiunt. Nam sive augetur pax, et disciplina Ecclesiae per fideles Principes, sive solvatur, illi ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit. Caus. 23. quæst. 5. can. 20.

§. CXI.

Augustino cum primis saepe probatam.

Quo loco non obscure refellitur opinio eorum, qui de sola Ecclesiae defensione ac praesidio citra ullam aliam de rebus sacris statuendi potestatem veteres Patres interpretantur: neque enim defensio, cuius illi meminerunt, eo spectat tantum, ut Ecclesiam ab externa vi securam praestent, sed hoc etiam cum primis, ne domesticis vitiis corrupta a prius moribus et sincera maiorum pietate aspiam desleat. In hoc, ait Augustinus, Reges, sicut eis divinitus praecipitur, Deo serviunt in quantum Reges sunt, si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant, non solum quae pertinent ad humanam societatem, verum etiam quae ad divinam religionem. Et alibi: Quomodo ergo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quae contra iustitiam Domini sunt, religiose severitate prohibendo atque pleneando? Aliter enim servit, quia homo est: aliter, quia etiam Rex est. Quia homo est, ei terrore vivendo fideliter: quia vero etiam Rex est, servit leges iusta praecipientes, et contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo. Sicut servituti Ezechias lucus ac templa idolorum, et illa exelsa quae contra praecepta Dei fuerunt constructa, destruendo. Sicut servituti Iesus talia et ipse faciendo: In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, quoniam ea faciunt

1. Lib. 1. contr. Gress. cap. 51.

2. In epist. 185. alia 50. ad Bonifacium, cap. 5.

3. Leo M. epist. 156. edit. Ballerinihorum, alia 77.

clius ad servandam illi, quae non possunt facere nisi Reges.

SCHOL. Exemplo Iosiae usus quoque est Carolus M. in praefatione Capitularis Aquisgranensis ann. 789. Sed et aliquis, inquit, capitula ex canonicis institutionibus, quae magis vobis necessaria videbantur, subiunximus. Ne aliquis, quareo, huius pietatis admonitionem esse praesumptionem iudicet, qua nos errata corrigere, superflua abicere, reſta coartare studuimus, ad magis benevole charitatis animo suscipias. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo S. Iosias regnanti sibi a Deo datum circumcundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studium revocare: non ut me eius sanctitatis aequiparabilem faciam, sed quod nobis sint ubique sanctorum semper exempla sequenda.

§. CXII.

Variae Protestantium sententiae.

In hac tanta antiquitatis totius consensione, non caret temeritate negare velle potestatem, quam praeterea tam raro reſta commendat, quam Deus ipse discretis oraculis comprobavit. De causa vero potestatis deque limitibus eiusque amplitudine dum quaeritur, incredibile dicta est, quam sint multae quamque discrepantes inter se doctissimorum virorum sententiae. Hobbes, demto hoc uno, Ierum esse Christum Dei, cetera omnia praeſtendi capita negat esse fidei, sed obedientiae. Mr. Huberus interna religionis christianae ab imperio civili libera pronuntiat, externa omnia eidem subdicit; ea nimirum, ut Floerkius interpretatus est, quae divino iure determinata non sunt: qualla quum

1 Ios. XLIX. 21. EX. 10. II. Reg. VII. 12. 13.

2 Huber. de iur. civil. lib. 1. tit. 5. cap. 1.

3 Praeſent. iur. eccl. §. 12.

sint, Thomasi quidem iudicio, admodum paucæ, laetili collectione intelligi potest, quam late huic viro, a quo nihil prope dissentit Boechmerus, iura Principum circa sacra pateant. Harum sententiarum nulla est, quam vel ipsi hodie Protestantes probent, ut actum agant, qui his refellendis operam impendunt.

Senor. Hobbesium confutabat Huberus; et, qui hobbesianum se nuper professus est, Rousseaviu clar. Scheidemantel. Floerckio respondit Keuffel. Thomasi et Boechmeri systema data opera Kippingius convellere studuit, nec, ut ego iudico, infelicit.

§. CXIII.

Doctrina Psaffii.

Abit in multis a superiorum doctrina systema recentiorum, cuius serunt auctorem Matthaeum Psaffium Tubingensem olim theologum celebrem. Eius sunt haec praecipua capita: Ecclesiam esse societatem in civitate erectam, eoque sine confederatam, ut cultum divinum ad praeccepta Iesu Christi, qui primus hanc societatem instituit, suisque iuribus ornavit, agat. Habere imperantes ut in alia omnia in civitate erecta collegia, ita etiam in hanc religiosam societatem supremam inspectionem; partim ne quid in iis agatur, quod salutis civitatis adversum esse possit, partim ut, quae pro libertate subditis competente sit eriguntur, collegia et societates ab omnibus iniuriis et insultibus defendantur, et iuribus suis atque libertatibus, quas iure vel divino vel humano habent, uti et frui sine turbatione possint. Ex hoc generali supremæ inspectionis officio emergere iura sacrorum, iura in Ecclesiam, absoluta illa et generalia, quae vocantur, magistratui politico com-

1 Diss. de iur. princ. circ. adiaphora.

2 De contr. ord. prim. eccl. statu §. 10.

competentia. Quum autem nulla sit in civitate societas, quae sua sibi iura non servet, suas sibi ipsi leges ordinemque ex pacto, conventionem et confederationem mutua non scribat, et his legibus vivere ab imperante non permittatur; ita Ecclesiam hoc ius, hanc facultatem habere eo certius esse, quod haec facultas ab ipso Christo, qui Ecclesiam fundavit, ipsi concessa sit, illi vno sit munus sigillo, quod violare sane et summi imperantibus nefas fuerit. Ex hac divinitus data facultate effluere iura sacrorum collegialia et specialia toti Ecclesiae competentia, et in tota Ecclesia radicaliter residentia, quae proinde exerceri a magistratu politico non possunt de iure, nisi ex consensu vel praesumpto vel tacito Ecclesiae. Ecclesiam vero et posse partem iurium suorum in Principes transferre, et hoc ut faceret necesse etiam fuisse, ex quo numerus christianorum ita excrevit, ut per totam civitatem diffusus, iam coetus ad horum iurium administrationem commode satis concurrere haud potuerit. Ceterum iura ipsa nihilominus manere radicabiliter penes Ecclesiam, eaque adeo iuxta indolem Ecclesiae, secundum ius divinum, Ecclesiae et ipsa, quantum fieri potest, in partes vocata, ad salutem et aedificationem eiusdem exerceri et administrari debere: quos limites si migrant summi Principes, nihil impedit, quo minus revocare iura, quae commisit, Ecclesia posse. Ita eruditus hic theologus in dissertatione de iure sacrorum absoluto et collegiali.

SCHOL. Quid commodi haec iurium in absoluta et collegialia divisio rebus Protestantium adferre possit, ipse in fine dissertationis exarrat copiosius. Restabat, ut quae iura sacrorum sint absoluta et maiestatica; quae collegialia, dilucide exponeretur. Sed in his definiendis variant scriptores Protestantium etiam novissimi, quod facile apparet, si quis Mosheimium, Perschium, Floerckium, Wiesenhaverum, Georg. Lud. Boehmerum

con-

conferre volet. Conf. Griebner in *Germ. sacr. art.* 4. pag. 70. seqq.

§. CXIV.

Fundamentum iuris circa sacra ex sententia Catholicorum.

Non ii sumus nos, qui, quod obici Ecclesiae nostrae frequenter solet, alienam penitus ab imperio civili curam sacrorum existimemus (§. CIX. seqq.), aut iis Maiestatem iuribus privare conemur, quae illi hanc ipsam ob curam competere necesse est (§. CXI.): quam criminationem (licet enim hoc nomine compellere) refellunt satis egregie multorum de hoc argumento lucubrationes. Disputationi obnoxia inter nos sunt eadem, de quibus haud magis inter se Protestantes consentiunt. Capita disputationis duo sunt praecipua: unum de *fundamento iuris circa sacra*; alterum de *huius limitibus*. De posteriore deinde exponitur. Fundamentum potestatis circa sacra, sunt e nostris pauci quidam, maxime theologi, qui in privilegio quaerunt a Praesulibus ecclesiarum summi Principibus concessio propter insignia multorum in rem christianam merita. Nam hi quam pro certo recipere exploratoque, nullas esse omnino Regum ac Principum in iis rebus dirigendis partes, quae ullo modo religionem spectant; atque ob id ad iniuriam Ecclesiae illiberalemque servitutem pertinere existimarent, si quae olim a piissimis Imperatoribus gesta historia sacra tradidit memoriae, iure proprio non ex mera Pontificum indulgentia acta fuisse statuamus: primum fuit eo delabi, ut illa omnia indulgentie ac connivente prudenter Ecclesia gesta esse crederent. Quae quidem *conniventia* usu tot saeculorum firmata vim nata sit *privilegii*, quo tunc Principes christiani multarum rerum potestatem sibi non iniuste vindicent, quam

Aa

iur-

usurpare, remoto privilegio, sine summo scelere nequeant. Non audeo damnare urum tantum privilegiorum, inquit Suarez, sed hoc apostolicæ Sedi remitto. Nam etiam Card. Bellarminus cap. 35. contra Barclaium, quam ille dixerit esse in Gallia quædam delicta gratia, quæ privilegiata dicuntur, ipse respondet, ideo dici privilegiata, quia privilegio Sedis apostolicæ indultum est Regibus Francorum, ut ea delicta cognoscere possint. Quibus verbis videtur illam exemptionem non improbare, sicut illam non improbat Iulius Clarus et Aufserius, quos allegat.

SCHOL. Quod de privilegiatis in Gallia delictis hic Suarez ex Bellarmino docet, id quidem falsum est. Delictis privilegiata crimina vocari in Gallia, ait Barclaius in vindictis, de quibus clerici apud reges Iudices accusari Papa indulsit. Nihil minus. Neque ullam inveniunt sanctionem, qua id privilegii in clericis Regibus rebusque publicis Papa concesserit: ut facile iudices, non id ordinariæ iurisdictionis Regibus a Papa tributum, qui olim utebantur omni in clericis potestate: sed ipsorum voluntate servatum, qui de suo iure, quod libuit, remiserunt, quod libuit, tenuerunt. Sed si nuper doctissimus Milletotus eleganti illo tractatu, quem inscripsit De delicto communi et casu privilegiato, rite ostendit, privilegia clericorum orta a Regibus, ideoque crimina, ob quæ accusantur in foro civili, vocanda proprie delicta communia, quia communi iure de illis cognoscit Magistratus: quæ vero ad Episcopum remittuntur, privilegiata esse dicenda, scilicet quia Regum privilegio indulgetur Episcopis, ut de his casibus cognoscant et iudicent.

§. CXV.

Lib. 4. defens. fid. cap. 34. n. 29. alias 17.

§. CXV.

Est ipsum summum imperium.

Sed horum quidem iam dudum explosa sententia est. Norunt enim sapientiores civium iurum magistri, iura Principum circa sacra omnibus communia (nam de iuribus speciali titulo quæsitum hic non agimus) si qua sunt, ea non posse aliunde, quam ex hac civilis societatis huiusque regendæ officio derivari. Cuiusmodi iura, quum imperio civitatis continentur, manifestum est, fura circa sacra ad Maiestatem referri oportere: eaque proinde non commentitio cuidam Sedis apostolicæ privilegio, sed fundamento inniti divinitus constituto. Quod, ut omnibus est summis Principibus commune, ita nulla vi humana convelli potest (§. CX. seqq.). Theodosius in litteris ad Cyrillum Alexandrinum datis, quarum testimonium hoc nobis gravius esse debet, quod oecumenici concilii iudicio probatae sint, et in acta relatæ, non aliam iuris sui rationem producebat, quam imperii vim a Deo sibi commissam. Nostræ constitutio Republicæ ea, quæ in Deum est, pietate nititur, ait, multaque inter hanc et illam cognatio et confederatio intercedit. Nam et se mutuo complectuntur, et utraq; prosperis alterius successibus incrementa cumit: quandoquidem ut vera religio iusta actio, ita Republica utriusque ope nitæ florescit. Quum itaque Deus imperii habenas nobis tradiderit, itque, quæ imperio nostro pareat, pietatis et securitatis quoddam quasi vinculum nos esse voluerit: harum inter se societatem, providentiæ et hominibus medios nos præbentes, indivisam perpetuo conservare contendimus, pietatique optulatur ad Republicæ incrementum.

SCHOL. I. Vidit hoc, ut fere omnia, Illustrissimus

As 2

de

Æ. Cencil. Ephes. part. 1. cap. 19.

de Marca in opere immortali de concord. sacerdot. et imperii lib. 3. cap. 9. §. 8. Ceterum, scribit, etsi formulae pragmaticorum satisfecerimus, privilegiorum mentione iniectione, sincerior mihi videtur haec respondendi ratio, si vero iure regio in certis articulis, in aliis vero iure patrociniis et tuitionis Principes ad se quam plurima olim traxisse dicamus, quae a summis Pontificibus perstricta non sunt; ab illis deinde aliquanto tempore cessasse, quum novis decretis sunt vetitatae, quorum cognitionem iterum resumserint ad procurandam regnorum suorum ipsiusque ecclesiae gallicanae salutem; hanc vero possessionem sine ulla interpellatione summi Pontificis retinuerint ab aliquot saeculis, hodieque retineant. Quae convenientia Sedis apostolicae id maxime praestant, ut bona fide Principes in eo negotio tractando versentur, quod ad se pertinere non improbabili ratione putant: ita ut patientia illa, si necesse sit, vicem privilegii et dispensationis subeat, etiam in singulis speciebus privilegii exhiberi non possit.

SCHOL. II. Quo iacho potestatis circa sacra fundamento, careo tam possumus illa quorundam inutili sollicitudine, quae se torquent misere, ut ex Sedis apostolicae diuturna convenientia praescriptionem sequi legitimam evincant, quia Principes iura sua longo tempore nemine interpellante exercita tueantur: imperii enim maiestate tuti colore studioso quaesito non egent. Similiter autem nihil proficiunt illi, qui iura summis Principibus imperii potestate debita, et his convenientibus aut etiam incis, a saeculis aliquot partim a Sede apostolica partim ab Episcopis vindicata, praescriptione immemoriali Ecclesiae quaesita ingenti quidem studio contendunt, verum nihil apud eos profuturo, qui rectora iuris civilis principia edocti probe sciunt iura Maiestati propriae humanis praescriptionum institutis haudquaquam subiaceret.

§. CXVI.

Ex quo fluit primum ius determinandi adiaphora.

Omnis autem Principum christianorum circa sacra potestas triplici potissimum iure continetur. Atque primum quidem iure ea, quae neque naturali ratione neque revelatione certam formam habent, atque adeo ad Religionis christianae substantiam non pertinent, ad eum modum determinandi, quem pax et salus civitatis necessario exigit. Nam quae sunt eiusmodi, haec tamquam ad religionem Christi arbitraria, utro modo determinentur, ad salutem christianorum internam nihil refert, permultum autem saepe, si civilem felicitatem spectes. Atque hoc iam supra dedimus probatum, in rebus disciplinae constituendis eum oportere servari modum, ut nihil decernatur civili popolorum saluti contrarium (§. XLI.). Cuius rei iudicium quoniam eius est dumtaxat, qui supremam in Republica potestatem obtinet (§. CVII.): confectum est, in potestate Ecclesiae non esse, arbitrariis eius generis ritibus aliam formam tribuere, quam quae cum salute civitatis amice conspirat: esse vero in potestate summi Principis non pati, si attentetur quidpiam, quod sit cum huius detrimento coniunctum. Nam quae, amabo, vel lex est, vel fingi necessitas potest, ut ritum urgeat Ecclesiae cum publica utilitate pugnantem, dum salva fidei beatitudine aut abesse is omnino potest, aut ad eam formam inflecti, quae ex aequo utrique et Ecclesiae et Reipublicae consultum est? *Coelestis civitas*, inquit S. Augustinus, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem; non curans, quidquid in moribus, legibus, institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiratur vel tenetur; nihil eorum re-

scindens nec destruens, immo etiam servans ac sequens: quod licet diversum in diversis nationibus, ad unum tamen eundemque finem terrenae pacis intenditur, si religionem, qua unus summus et verus Deus colendus docetur, non impedit (§. VI.).

GOROT. Rex adverso autem, si institutum quodpiam, respectu ad Rempublicam habito, prorsus est indifferens, pietatem vero ac virtutem adjuvare aptum, sua Ecclesiam in constituendo libertate frui patiantur Reges porinde aequum est. De Marca lib. 2. cap. 6. §. 6.

SENOR. Hoc illud arbitror esse ius, quod clar. Serodt. potentatem imperii civilis condirektivam vocat, pariterque Principibus vindicat Instit. iur. canon. lib. 1. tit. 2. §. 112. At vero ex eo, inquit, quod potestas ecclesiastica intelligatur absque detrimento et diminutione imperii civilis, abunde elucescit, causas disciplinae et politicae in Ecclesia externae non eximitur: esse a iure regiae inspectionis, ne per instituta ecclesiastica violantur iura et libertates status publici; immo referri ad potestatem imperii civilis condirektivam, quatenus hae causae cum statu et regimine politico connectionem habent: adeo ut leges ecclesiasticae et speciatim illarum pontificalium disciplinae, quae mixtae, non tantum ab auctoritate Ecclesiae, sed ab imperio et approbatione Regum et Principum saecularium etiam vim obtineant. Similiter etiam Rautenstranck iam ante docuit Instit. iur. eccles. §. 62.

§. CXVII.

Deinde ius supremae inspectionis.

Alterum est ius supremae inspectionis, sive in potestate cognoscendi omnia, quae in territorio civitatis a quovisque geruntur, donecque operam, ut ne quid ex illis Republica detrimenti capiat. Inter alia Maestatis iur.

iura omnes, quod sciam, etiam ius supremae inspectionis connumerant. Nec immerito. Nam quum summam hanc potestatem ideo Regibus a Deo commissam fuisse satis constet, ut populorum suorum felicitatem curent; officii vero istius explendi facultas nulla esse possit, aut perexigua, nisi quae geruntur in territorio, nota illi explorataque teneant: sane quidem evidens est, ius simul cum officio datum Regibus exigere, ne quid clam ipsis in civitate fiat, ex quo aliquod in Rempublicam detrimentum possit promanare. Nosse vero quid agatur, noxam publicam oculis tenere, nec habere potestatem impediendi: hoc vero tam secum pugnant est, quam quod maxime. Vtrumque igitur ius imperio civilis inest. Et quoniam Christus, etsi Regum iura non auxerit, nec diminuerit tamen (§. XXXVI.), extra omnem nobis controversiam positum esse debet, utramque hanc potestatem, recepta in territorium Ecclesiae christianae, imperantibus integram servari illibatamque, tam cognoscendi scilicet quae aguntur ab illa, quam vetandi pro auctoritate, ne omnino fiat quidquam, quod in Republicae detrimentum possit redundare (§. CXVI.).

SENOR. Os hominis! tu' vero audes Christi Ecclesiam in hanc adducere suspicionem, quasi illa sit unquam factura quidpiam, quod nocere possit civitati? Immo vero id ego futurum numquam plane certus sum: sed (quod in aures tibi dictum esto) qui christiano populo praesunt, singulos esse homines aio, qui errare possunt, qui affectibus duci, qui servire cupiditati. In his hominum vitiis praecavendis oculatum ego Principem volo, non in periculo ab Ecclesia Christi impendente, quod nullum est. Nec valde moveor, si ius istud Principibus christianis, ac cetera huic coniuncta erepta velis, hoc magis quod Puffendorffum in libro de habitis religionis doctrinae istius auctorem existisse serunt. Primum enim in hoc sane tarpiter errant. Ius supremae in-

inspeccionis pars est praecipua *iuris territorialis*, quod nemo civilis philosophiae gnarus non fatetur ius esse Maiestati internum, cui religio christiana nihil penitus detractum vult. Deinde cave, ne si erroneum dicas omnino, quidquid a Protestante scriptum est, idque ideo quia scriptum est a Protestante, eveniat tibi, quod multis accidisse memini, ut te ridendum suavitè prudentioribus exhibeas.

§. CXVIII.

Et ius advocatiae ecclesiasticae in rebus fidei.

Addo his *ius advocatiae*, quam vocant, *ecclesiasticarum*, seu tutelae ac defensionis publicae, quae quidem pater quam latissime. Huius enim vi Reges ac Principes christiani, etsi in rebus fidei iudicandis interpretandisque nullas sibi a Christo relictas partes satis norint (§. LXXIX.), ac nec eam quidem, quam eis solum *Machiavelus* vindicat, doctrinam publicam determinandi auctoritatem usurpent; non possunt tantum, verum etiam tenentur (§. CX.) cultum veti Dei omni, quo per naturam religionis licet, modo promovere, impedimentum eius in Republica removere, dogmata ab Ecclesia definita populis sibi creditis proponere, et ea pro auctoritate tueri. Quae si qui contenta Ecclesiae auctoritate perniciatim impugnant, eaque re dissidio malisque moribus occasionem subministrant, eos iusta etiam coërcitione compescere; aut ab eis iussu patris largitus, inque aliam regni provinciam traductos, et removere procul a consorcio integrae partis, ne dissociatis religione animis

pa-

1 *Diis, de iure Prino, circa doct. publ. §. 26.*2 *Caus. 23. quest. 3. can. 43.*3 *Mortierius de ingem. moderat. lib. 2. cap. 21. et 22.*4 *Id. Hennig de Imper. potest. circa sacra cap. §. 5.*5 *Idem de iur. transpl. subdit. tom. 2. opus. §.*

parum cohaereat sociale vinculum, quo interna civium securitas praecipue continetur: nisi aliud inadeat publicae necessitatis dura lex, quae saepe etiam quod minime probes tolerare iubet humaniter et illaesa conscientia; sed tolerare tamen ad eum modum, ne iusti tolerantiae limites ultra, quam par est, in immensum proferantur, ut sapienter ex *Buddes* monet *Bartholius* 1: *Tolerandi sunt dissidentes, aieni, ita tamen, ut veritati inde nullum creetur periculum, et qui nostrae curae concrediti sunt, in discrimen amittendae salutis aeternae non conciliantur: tolerandi sunt, non tamen statim facultas impie et pro lubitu errores disseminandi illis est concedenda: tolerandi sunt, simul tamen in viam veritatis ea, quae decet, ratione revocandi. Dabit ergo operam, quantum fieri potest, quisque imperii habenas tenet, ut veritatis et charitativae communionem in religione vel sartam teſtam servet, vel ex zelo secundum scientiam et prudentiam eandem inter subditos reducat; libertatem vero effrenem ultra terminos Reipublicae et Ecclesiae positos evagari non patiat, quo non tantum eos beatos in civili vita, sed etiam aeternae beatitudinis faciat consortes.*

Schol. Quemadmodum promiscuum de religione sentiendi facultatem tam Ecclesiae quam Reipublicae perniciosam esse res ipsa per se docere quoniamque satis potest, ut immerito reprehendantur Principes, qui, quae possunt ac licet ratione, hanc credendi, ut libet, impiam libidinem coërcent; ita alienum semper a spiritu Ecclesiae, et carentem scientia zelum existimavi eorum, qui in revocandis in sinum Ecclesiae subditis nihil nisi arma et vim clamitant (§. LXXIX. LXX.). Cuiusmodi ingenii turpis foetus, tamquam insignis ad deformitatem puer non inique cito e medio sublatus, est libellus auctore

Bb

Io.

1 *Hennig, loc. cit.*2 *Barthel de eo quod iustum est circ. libert. relig. cap. 12.*3 *Loc. cit.*

10. *Damiani* Budae editus, quo vir hic (immemor haud dubiae praecepti illius divini: *Ex hoc cognoscet vos, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*) demonstrare conatus est, quod *Principes, Magistratus et Dynastae romano-catholici* habita occasione et opportunitate possint ac debeant, acatholicos in suis diuisionibus commorantes cogere etiam mediis extremis, quoties misera non possunt, ad amplectendam veram et unice salvificam romano-catholicam fidem.

§. CXIX.

Et in negotiis disciplinae.

Haud minus otiosa est Principum advocatia in mutianda Ecclesiae tam potestate quam disciplina. Sicut enim officii esse sui vere existimant, securam eam a vi atque iniuria praestare, iura eius ac privilegia intacta conservare, auctoritatem illius, quoties executione indiget ac publico auxilio, suam adiungere, ut, quam Ecclesiae humilitas exercere non praevaleret disciplinam, cervicibus superbiorum potestatis Principalis imponat (§. CX.). ita praecipuo etiam quodam studio ecclesiasticam disciplinam prosecutos legimus piissimos Imperantes. Confirmabant canones ab Ecclesia conditos, publicisque legibus muniebant (§. XLIX.): oblivione aut contemptu sepultos restituebant: tollebant abusus, ac reformabant severam Patrum disciplinam, aut aperte impetantes, aut emollientes sensim enervantesque. Nec patiebantur facile pie a maioribus ac sapienter instituta, vel usu diuturno tamquam in ius regni proprium recepta, novis, invito populo ac se inconsultis, labefactari constitutionibus: iniquum existimantes, mores, quibus diu adsuevit, ut desererat, populum christianum sine iusta causa cogi, aut sine suo adsensu mutari disciplinam, quae

quae publice recepta in legem abiit civilem, regiae non minus quam sacrae potestati subiectam.

SCHOL. Conf. Petrus de Marca de cont. sacerdot. et imp. praecipue libro 2. et 3. Non solum interpellati (inquit lib. 2. cap. 10. §. 1.) et rogati Principes ministerium suum ad canonum observationem commodare possunt, sed etiam ex officio in eam curam incumbere tenentur: Ad quas officia Principes adigi putamus, non ex eo tantum capite quod ea ad felicitatem imperii conducant, quae quidem ut plurimum cum illis est coniuncta, sed ex eo etiam quod nomen suum Christo dediderint, etque caput suum et ipsam regiam dignitatem devoverint (§. CXL.). Et rursus lib. 4. cap. 1. §. 3. Tanta vero et tam diligens cura a Principibus adhiberi debet custodire canonum, ut potiore legum ecclesiasticarum quam civilium rationem habere debeant, ut monet Iustinianus in praefatione Novellae 137. Vnde paulo etiam commotior quaerit Claud. Ponceus in epistola ad Tit. cap. 3. Si Principum nihil interest rerum sacrarum, cur de negotiis ecclesiasticis in Codice, in Novellis tot augustae leges atque constitutiones? tot in nostris et omnium christianorum annalibus edita regia? tot saecularia consulta? Nec per abusum haec malaeque usurpationem facta ab iis dicat quispiam: non enim decet quemquam dicere (ait Card. Cusanus lib. 3. conc. cath.) sanctissimos Imperatores, qui pro bono Republicae de electionibus Episcoporum et collationibus beneficiorum et observatione religionis multas sacras constitutiones ediderunt, errasse, et ita statuere non potuisse: immo legimus Romanum Pontificem eisdem rogasse, ut constitutiones pro cultu divino, pro bono publico etiam contra peccatores de clero eederent.

§. CXX.

Salva civium libertate.

Ita vero defendendae Antistitum auctoritati operam impendant Reges necesse est, ut civium suorum capita, fortunas, existimationem tuta simul praestent adversus abusum sacrae potestatis. Abutentibus enim potestate sua Praelatis ecclesiarum vel contra naturalem aequitatem vel contra receptos lege canones, nihil impedit quo minus Regum implorare auxilium ii possint, qui vim et iniuriam patiuntur; exemplo Pauli auxilium Caesaris implorantis adversus iniuriam, quam a Feste metuebat, ut Augustinus docet; Athanasii, qui a synodo Tyria per summum nefas absens damnatus Constantinum adiit, rogans ut ipse aut per se aut per novam Episcoporum synodum causam innocentiamque suam examinaret; Ioannis Chrysostomi a Theophilo in synodo ad Quereum iniquissime condemnati, et Arcadium Imp. exorantis, ut vim sibi contra canones illatam auctoritate sua prohiberet. Causam iuris reddit Eunomius Episcopus Nicomediensis in libello ad Imperatores, qui in concilio Chalcedonensi lectus, et in acta synodi relatus est: *Deus vobis regnum*, inquit, *et omnium rerum imperium ad salutem orbis terrarum et pacem eandem Ecclesiarum iuste donavit: Unde prosternimus vos maiestatis vestrae vestigiis, ut iubeatis arceri iniustitiam, quae adversum nos a Reverentissimo Episcopo Nicaeno Anastasio est praesumpta.* Similiter Eusebius Episcopus Dorylaei in libello ad eodem Imperatores: *propositum est, ait, clementiae vestrae*

1 Epist. 185. n. 23.

2 Natali Alexand. caec. IV. dist. 27.

3 Constantinus in epist. Rom. Pontif. pag. 779.

4 Tome. 2. concil. Hard. pag. 563.

etrae, universis quidem sibi subditis providere, et manum porrigere omnibus iniuste oppressis, praecipue tamen fungentibus sacerdotio: in hoc divinitati placentes, a qua vobis imperare et dominari sub hoc sole donatum est. Ergo quoniam multa et dira: sumus perpessi a Reverentissimo Diocoro Alexandriae magnae civitatis Episcopo, adimus vestram pietatem supplicantes iustitiam promereri. Quare mirari soleo Coelestinum Sfondrati virum utique non ineruditum, qui audacter hoc ius novum et nuper admodum mala fide negatum ausus est affirmare*, cuius exstant tam antiqua tamque illustra testimonia. Nomen novum est, fateor, at res ipsa vetustissima, nec Gallis tantum et Hispanis, sed omnibus regnis catholicis usitata: tametsi non ubique appellationis tamquam ab abusu, ut Gallis, aut ut Hispanis, recursus ad Principem nominibus usurpetur. Libertati vero ecclesiasticae qui hoc ius adversari contendunt, ii non videntur meminisse, nullam esse posse in abutendo libertatem. Abusus non libertatis est, verum licentiae, cuius reprimendae si quis auferte Principibus potestatem contendat, statim, non quidem vero comperitis experimento manifestissimo, inquit Covarruvias, quantum calamitatis Reipublicae invoveris. Praet. Quaes. cap. 33. pag. m. 213.

Schol. Conf. Petrus de Marca de conc. sacerdot. et imp. lib. 4. Hieronymus de Caecavallis de cognitione per viam violentiae in causis ecclesiasticis. Carolus Fevret deabus. Van-Espen concordia immunis. eccles. et iuris regii. Alii.

§. CXXI.

De aliis remissive.

Atque haec de potestate Principum christianorum circa

* Ibid. pag. 70.

2 Gall. vind. dist. 3. 5. 2. pag. 586.

ea sacra, eiusque causa et origine generatim dicta sunt. Singula enim, quae huic potestati insunt iura, innumera prope sunt, nec in hac systematis parte evolvenda. Reliquum est, ut quae sit potestatis sacrae ad civilem relatio, quive utramque limites continent, paucis, sed quantum fieri potest dilucide, exponamus.

CAPVT III.

DE LIMITIBVS VIRIVSQUE

POTESTATIS.

§ CXXII.

*Concordia Sacerdotii et Imperii studiosa
colenda est.*

Duplex est in orbe suprema potestas, per quam unaquaeque christianorum Respublica regitur, *Sacerdotium* et *Imperium* (§ LXXVIII.): quorum illud divinis se ministeriis impendit, vitaeque futurae beatam aeternitatem curat (§ VI.); hoc statum Reipublicae componit, et civilis societatis tranquillitatem viraeque praesentis felicitatem tuetur ac promover (§ XCIH.). Viraeque a Deo instituta, utraque summa est (§ LXXIX.), et soli Deo subiecta in his, quae sui iuris sunt (§ XCVI.): personis, muneribus, negotiis a Christo diiuncta (§ LXXVI.), et suis porro unaquaeque limitibus circumscripta, quibus studiosae conservandis populorum felicitas potissimum continetur. *Maxima quidem*, inquit Iustinianus Imp. *in hominibus sunt dona Dei a superna collata clementia, Sacerdotium et Imperium; et illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis praesidens ac diligentiam exhibens: ex-*

uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ut autem ad conservandam regnorum tranquillitatem nihil est concordia sacerdotii et imperii validius, nihil opratius; ita nihil facile ad eam perturbandam dissidio eorum pertinacius esse potest, nihil ad memoriam tristius. Itaque summo sibi studio enitendum esse arbitrati sunt doctissimi quique prudentissimique viri, ut designarent limites utrique potestati a Patribus constitutos, quibus ea, quae par est, religione custodiendis pacem colamus inter nos et concordiam, quam religionis nostrae auctor Christus toties discipulis suis commendavit.

SCHOL. Difficile est, fateor, contrarios diu et mirum quantopere confusos limites diiungere. At sunt tamen characteres quidam, sunt quaedam tamquam vestigia a maioribus haud obscure expressa, et incredibili labore, iudicio admirabili ab Illustrissimo de Marca ex omni pene antiquitate collecta, quae si seposito partium contentioso studio, abiectionisque praedicatarum opinionum perniciosius commentis, sequi constanter placet, transigi fortasse lis isthaec non infelicitate potest. Tentavit Löschteinius nostra aetate, et si quid iudicare ego de his rebus possum, tentavit egregia cum laude et ingenii et doctrinae, descriptis haud multis observationibus omnem penitus tollere controversiam. Quo, si quis docuerit rectiora, sequar: tantisper huic viro adhaerendum censeo.

§ CXXIII.

Limites utriusque potestatis ex diversitate finium.

Adhuc humanarum omnium finis est vera felicitas, eaque duplex, *aeterna* una potestati sacrae proposita, altera *temporaria*, quam potestas civilis procurat (§ CXXII.). Possunt itaque omnes cuiusvis homi-

minis actiones, qui civilis simul societatis membrum est, duplici cum relatione spectari. Referri primum scilicet possunt ad salutem hominis internam, quo respectu solius est ecclesiasticae potestatis de iis iudicare, eas formare legibus, harumque contemtorem christianum consentaneis rei naturae poenis ad obsequium praestandum flectere (§. LXV.). Easdem vero actiones quum ad civilem populi salutem referuntur, civilibus legibus artemperari necesse est, cuiusque iunius arbitrio subici, qui summa cum potestate Reipublicae praeest (§. XCV.).

SCHOL. Itaque nihil vetat quo minus potestas tam sacra quam civilis, sub diversa tamen relatione, in eadem actione christiani hominis et dirigenda legibus et poenis vindicanda concurrant, quin sit necesse, alteram in alterius transire fines. Apts rem exemplis illustravit Lochstein. *part. 2. cap. 2. §. 3.*

§. CXXIV.

Mediorum.

Ex finium diversa indole mediorum nascitur diversitas, per quae ad suum utraque potestas proprium sibi scopum contendit (§. VI.). Etsi enim nec profana media ad continendos in officio christianos prorsus inidonea sint, et religionis eximia vis sit in firmanda civili populorum felicitate; saepeque censurarum sacer horror, quod poenae civilis metus non potest, atrocissimum arcer facinus: fallit tamen quisquis vel clavium potestatem Ecclesiae a Christo traditam civitati adiudicare, vel temporales poenas intelligendi ius proprium civitati contra maiorum traditionem ad Ecclesiam transferre nequidquam conatur (§. LXVIII. seqq.). Adiuvaro altera alteram potestas debet in procuranda humani generis felicitate: crepta alteri iura sibi vindicare non debet. Christus *memor fragilitatis humanae*, inquit Gelasius P., quod suo-

rum

rum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperans, sic aliis propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvare, non humana superbia curas intercipi, ut et christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro temporalium curarum imperialibus dispositionibus uterentur: ut et modestia utriusque ordinis curaretur, ne extolleretur utroque suffultus, et competens qualitatibus actionum specialiter profectio aptaretur (§. LXXIV.).

SCHOL. Lochstein *loc. cit. §. 6.*

§. CXXV.

Statuum.

Vt actionum (§. CXXIII.) ita etiam personarum in Republica christiana existentium alia est atque alia relatio, et pro varietate istius varia subiectio. Omnis enim christianus civili in societate constitutus Ecclesiae simul ac civitatis membrum est: ac proinde utriusque simul potestati suo modo subest, et utrique, quibus in rebus debet, obedientiam praestat, Caesari dando quae sunt Caesari, et quae sunt Deo (§. LXXVIII.). Et quamquam personarum ecclesiasticarum arctior sit quam ceterorum cum Ecclesia coniunctio propter ministerium, cui se addixerunt voto: civium tamen in numero minime esse desinunt; neque enim ministerii a Christo instituti ea natura est, ut cum officio boni civis coniungi commode non possit. Vt igitur in sacri muneris functionibus obeundis Episcopi arbitrio atque Ecclesiae canonibus potissimum regantur, in ceteris tamen humanae vitae negotiis iure reliquorum civium communi utantur necesse est, colantque maiestatem Regum suorum, quibus eos haud minus quam saeculares subditos es-

Cc

50

se oportere ex Paulo docuit Ioan. Chrysostomus (§. CI.).

Schol. Lochstein *loc. cit.* §. 4. et 7. Iustinianum Imp. reprehendit de Marca, quod de sacrae liturgiae ritibus constitutionem ediderit, qua mystica verba consecrationis Eucharistiae elata voce, non autem demissa, ut solebat, proferri iubet; eo quod de ritu sacrificiorum discernere tentet, quae pars disciplinae solis sacerdotibus competit *lib. 2. cap. 6. §. 6.* Sed non minus praefinitos a Christo limites praetergressus videtur Innocentius III. dum ministros Ecclesiae sua voluit auctoritate ab omni Principum suorum imperio exemptos (§. CVII.).

§. CXXVI.

Bonorum.

Non magis arduum fuerit aequos definire limites iuris in bona ecclesiastica, si modo patientem veri animum adferre volumus, et rem ex se, non ex nostra cupiditate aestimare. Rerum ecclesiasticarum duo possunt distingui genera: unum earum est, quae ad cultum Dei externum omnino necessariae sunt, veluti templa, altaria, calices, et si quae sunt aliae his similes: alterum vero illarum, quae alendis Ecclesiae ministris, parandoque ornatui addicta sunt, ut decimae, praedia, domus, alia. Illae, tamquam *Dro* sacrae Ecclesiae directioni relictae sunt, neque extra casum impendentis publicae necessitatis in alios usus convertendae. At, quae res ex genere sunt posteriore, eas imperio civili quis subduci? Etsi enim Ecclesiae bona sint propria, etsi alendis eius ministris pauperibusque destinata, non ob id minus quam aliorum in territorio civitatis sita bona eminentius eius iuri obnoxia sunt? (CVII.).

Schol. Lochstein *loc. cit.* §. 8. Opposuit quidem Lochsteinio dissertationem bene longam Anselm. Molitor alio iam loco a nobis citatam, sed multa discedendo nihil proficit. Aequior est Antonius Schmidt, *Instit. iur.*

eccl.

eccl. tom. I. cap. 2. *tit. 2. art. 2.* nec is tamen s. chos lasticorum nuper receptis praecediis, tametsi callide re-ctis, vacuus.

§. CXXVII.

Obiecti.

Liquidiores sunt ceteris, et a veteribus luculentius expressi limites, quibus duas istas potestates obiecti, circa quod versantur, natura circumscripsit. Videntur autem his posse regulis comode comprehend. (1) *In iis omnibus, quae sunt mere spiritualia, libero Ecclesia atque independente iure gaudet*, perinde ut (2) *temporalia omnia soli in Republica summae potestati subiciuntur* (§. XCV. LXXIV.). Quod si qua sunt per se quidem profana, arbitrio tamen nexu cum spiritualibus cohaerentia, ea (3) *mixti fori negotia sunt habenda, atque ideo utrique potestati ex aequo subicienda*, repudiata illa canonistarum vulgata quidem, sed inepta regula: *spirituale tamquam nobilius trahit post se temporale*: quae egregie illi saepe abusi sunt. Ex quo consequens est (4) *ut in utriusque Imperantis potestate sit positum sancitis pro auctoritate legibus certam iis formam praescribere*, ita ut (5) *canones ab Ecclesia de hoc genere negotiorum conditi tum demum vim publicae legis sortiantur, cum et illis Imperantis confirmatio accesserit*. Si demum (6) *his omnibus pacato studio expensis orta de iure quaestio dirimi minime possit, non armis nec censuris, sed amico utriusque Principis consensu expedienda est*. Quae sopiendarum huius generis litium ratio non modo humanitati magis congrua, et saluti populosum securitatisque magis utilis, verum etiam praeccepta est: quippe quae sola religionis christianae lenitatis consentanea est, sola consentiens mansuetudini Ecclesiae. Quae S. Ambrosii exemplo edocla dolere quidem potest, potest fle-

res.

1. Lochstein *loc. cit.* §. 1. 2.

re: adversus arma, milites, lacrymae eius arma sunt: talia enim sunt munimenta sacerdotum: aliter nec debet, nec potest resistere (§. C.). Meminerint autem Reges quoque ac Principes huius mundi, siue augeatur pax et disciplina Ecclesiae per fideles Principes, siue solvantur, Deum ab eis exalturum rationem, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit (§. CX.).

SCHÖR. Lochstein loc. cit. §. 9. seqq. Ill. de Riegger Instit. iurisp. eccles. §. 352. seqq.

§. CXXVIII.

Conclusio.

Atque haec sunt, amici, quae de Ecclesia a Christo instituta, de potestate illius ac regimine, huiusque ad civile regimen habitura, meo more explicare generatim vobis apud animum meum constitui. An id, quod unice intendebam, ut, qui me vobis ducem in hoc studio elegistis, haberetis, quod in tam ancipiti argumento tuto sequi possitis, adsequutus sim, affirmare, etsi velim, non audeo. Conabar id quidem certe. Sed abfuerunt multa et abfuerunt non mea culpa, quibus instructum largiter doctorem esse oportet, qui in hac studii istius parte versari cum aliqua nominis sui commendatione desiderat. In his subsidiorum tantis angustiis vereor, ne ignoranti exciderint non pauca, quae emendatione egeant. Nec deerunt alia, quae dici concinnius, plura, quae alio loco dici potuerint: sed vos quidem spero faventes me habiturum iudices.

F. I. N. I. S.

UAN

DAD AUTÓNOMA DE NUEVO
CIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

